ANITKABİR DERGİSİ

YIL 18 • Sayı: 68

OCAK 2018

“Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.” (1919)

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, Nutuk, Cilt: I (1919-1920); Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1961, s. 31.

"Amerika, Avrupa ve bütün medeniyet dünyası bilmelidir ki, Türkiye halkı her medenî ve kabiliyetli millet gibi, kayıtsız şartsız hür ve bağımsız yaşamaya kesin karar vermiştir. Bu meşru kararı bozmağa yönelen her kuvvet, Türkiye'nin ebedî düşmanı kalır. Bu hususta insaniyet ve medeniyet âleminin temiz vicdanı, muhakkak Türkiye ile beraberdir." (1922)

Mustafa Kemal ATATÜRK

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, Toplayan: Nimet Arsan; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: I, İkinci Basım, 1961, s. 48.

ANITKABİR DERGİSİ
YIL: 18 SAYI: 68 - OCAK 2018

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla üç ayda bir yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi
E. Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER

Yayın Kurulu
E. Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. Bige SÜKAN
Prof. Dr. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Birsen GÖKÇE
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
E. Tuğg. M. Tevfik BEDÜK
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER
Dr. Gül ULUĞTEKİN
Güneş MÜFTÜOĞLU
Bora ÖNCÜ

Dergiyi Yayına Hazırlayan
Mustafa DOĞAN

Yönetim Yeri:
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No: 3/5
Tandoğan / ANKARA
Tell: 0 (312) 213 16 58
Faks: 0 (312) 222 72 06
e-posta: anitder@ttmail.com

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61
0 (312) 231 52 80

Dergide yayımlanan yazılar, yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir derneği veya Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Yazılar için telif hakkı ödenmez.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 12 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: OCAK 2018 / ANKARA

Yapım:
Yorum Matbaacılık
Başkent Organize Sanayi Bölgesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı No: 12
Maliköy Sincan 06909 Ankara / Türkiye
Tel: 0 (312) 395 21 12 - Faks: 0 (312) 394 11 09
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

Şadi ÖNER
Anıtkabir Derneği Başkanı

Değerli Okurlar,

Yayımlanmasına 2000 yılında başlanan ve üç ayda bir yayımlanan dergimizi, 18'nci yayın yılında ve 68'inci sayısıyla yine sizlerin beğenisine sunmaktan onur duymaktayız.

Acılarımızla, sevinçlerimizle geride bıraktığımız 2017 yılından sonra, 2018 yılının sizlere daha fazla umut, sevinç ve mutluluk getirmesini dileriz.

Yönetim, Yayın ve Denetim Kurulu olarak, 31 Ocak 2016 tarihinde yapılan Anıtkabir Derneği 27. Genel Kurul Toplantısında Genel Kurulun bizleri 2 yıllık bir süre için göreve getirmesinden büyük bir onur duymuş ve üzerimize aldığımız görevin bilinci ve sorumluluğu ile görev süremizi tamamlayarak, Ocak 2018 ayının son haftasında yapılacak 28. Genel Kurul Toplantısına ulaşmanın gururunu yaşamaktayız.

Görev süremiz boyunca, İçişleri Bakanlığı Denetçileri ve Derneğimizin Denetim Kurulunca yapılan denetlemelerde, Derneğimizin çalışma ve etkinliklerinin tüzüğümüze uygun ve yerinde olduğu her zaman takdir edilmiştir. Bu süre içerisinde; Atatürk'ün otomobillerinin yenileştirilmesine devam edilmesi, sesli rehberlik sisteminin satın alınması, Müze içerisindeki tablo ve panoramaların bakımı, kaldırımların onarımları dahil çevre düzenlemesi olmak üzere yaklaşık 1.400.000 TL.lik, Anıtkabir Komutanlığının ihtiyacını sizlerin desteği ile karşıladık. Ayrıca daha önce Anıtkabir'i görmemiş 950 öğrencinin Anıtkabir ve Atatürk ile buluşmasını gerçekleştirdik.

2018 ve 2019 yılına ilişkin projelerimiz de Genel Kurulda görüşüldükten sonra uygulanmaya başlayacaktır.

Değerli okurlar,

Dergimizin daha çok beğenilir ve daha yaygın okunur hale gelebilmesi için kuşkusuz katabileceğimiz pek çok güzellik vardır. Unutmayınız ki Anıtkabir kadar bu dergi de sizler içindir. Dergimizin geliştirilmesi ve sizlere daha layık duruma getirilmesi için her zaman önerilerinizi ve katkılarınızı bekler, gelecek sayımızda görüşmek ümidiyle saygılar sunarım.

İÇİNDEKİLER

2 Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

11 90. Yılında Harf İnkılâbı ve Atatürk,
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE

16 Atatürk'e Göre Gençliğin
Eğitilmesi ve Yetiştirilmesi
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER

24 Makbule Hanım, Ağabeyini Anlatıyor,
Kasım TEKE

28 Dünyada Atatürk Sevgisi Erden AKYÜZ

30 Yabancı Devlet Adamları ve
Düşünürlerin Gözüyle Atatürk,
Deniz KURT

36 Bilimci yönleriyle Atatürk
Prof. Dr. Seçil AKGÜN

42 Atatürk ve Çocuk

44 Etkinlikler

48 Anıtkabir'den Haberler

50 Objektife Takılanlar

54 Mutluluklarını Atatürk ile Paylaşanlar

56 Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak
Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ

Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 12 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.

Tell: 0 (312) 213 16 58

E-posta: anitder@ttmail.com; bilgi@anitkabir.com

ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34

TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

06.10.2017 VENEZUELA DEVLET BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Ankara, 6 Ekim 2017

Venezüella halkı, milletine miras olarak çok derin bir sevgi bırakan Atatürk'ün ifadesiyle Barışın Varisi olan asil ve yiğit Türk milletini selamlar.

Bugün, bizleri bir arada tutan birliktelik ve kardeşlik gibi müşterek değerleri tazelemek üzere Anıtkabir'e davet edilmiş olmaktan dolayı çok gururluyuz.

Tarihî gerçeklik temelde devrimselidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ifadesi kesinlikle hayata dair en önemli söylemidir. Hugo Chavez de kendi döneminde benzer bir uyanda bulunmuş ve "Dünya barışı ve refah bir gelecek hayali edilmelidir ve dünya barışının kökleri sağlamlaştırılmalıdır" demiştir. Bunun yanında her iki milletin de gözü yükseklerdedir çünkü iki millet de gücünü kahraman atalarının asil kanından almışlardır. Bu iki millet, adımlarını atalarının sergilediği cesur hareketlere layık olarak ve milletlerin kaderi için muhakkak gerekli olan saygınlığa uygun olarak atmaktadır.

Bugün bu mozolede milletlerin barışı ve adaleti devam ettireceği umudunu tazelemek üzere bulunuyoruz. Ülkemizin kurucu babası ve devrim lideri Simon Bolivar asla pes etmemeye ve Amerika'ya özgür görene kadar dinlenmemeye yemin etmiştir. Bizler de iki milletin de yanında gözüken düşmanların saldırılarından insanlığı korumak üzere yemin edelim.

Bolivya'ya özgü en içten saygılarımla.

13.10.2017 ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞUNUN 94. YILDÖNÜMÜ ANKARA VALİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

13.10.2017

Büyük Atatürk,

Cumhuriyetimizin ve demokrasimizin beşiği, ülkemizin ve milletimizin mukadderatının tecelli ettiği Ankara'mızın başkent oluşunun 94. yılında, huzurlarınıza gelmenin heyecanı ve mutluluğunu yaşıyoruz.

Aziz vatan topraklarını işgal girişimlerine karşı, milli bir ruhla başlatılan bağımsızlık savaşında tarihi bir misyon üstlenen ve bu görevini 94 yıl boyunca başarıyla yerine getiren Başkent Ankara, 15 Temmuz gecesi de millet iradesinin gücünü hâlâ anlayamayanlara unutulmayacak bir ders vermiştir.

Başkent Ankara; köklü kültürü, modern kent yaşamı ve cumhuriyet tarihi boyunca elde ettiği kazanımlarla bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da aydınlık yarınlara güvenle yürüyecektir.

Ruhunuz şad olsun.

Ercan TOPAÇA
Ankara Valisi

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

17.10.2017 TÜRKİYE EMEKLİ ASTSUBAYLAR DERNEĞİNİN
94. YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE YÖNETİM KURULUNDAN OLUŞAN HEYET

17 Ekim 2017

Ebadi Başkomutanımız Aziz Atatürk,
1200 yıllık büyük Türk Ordusunun sayısal ve
nitelikseli olacak lider kadrosunun çok önemli
yükünü eşkil eden Astsubayların emeklilik
döneminde bir araya gelerek oluşturduğu
Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği (TEMAD)'ın
kuruluşunun 33 ncü kuruluş yıldönümünü kutlamak
için huzurundayız.

Astsubaylar olarak sağlam temellerle
kurduğun Cumhuriyet ve demokrasimize şartlar
ne olursa olsun sahip çıkacağımızı, eserlerinize
ve idealleriniz, Çağdaş ve Büyük Türkiye hedefine
taşıma hususundaki kararlılığımızı paylaşıyor ve asis
hatıran önünde saygıyla eğiliyoruz.

Ahmet KESER
(E) Astsb.
TEMAD Gnl. Bşk.

19.10.2017 NİJERYA CUMHURBAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

It is an honour and privilege to visit Anitkabir,
the mausoleum of a great, patriotic, visionary
and courageous leader who shaped modern
Turkey, during my official working visit to
Ankara and the ninth D-8 summit in Istanbul.
I pay my profound respect to Mustafa Kemal Atatürk,
founder of the Republic of Turkey and the first
President from 1923 until his death in 1938.
I am pleased with the friendly relations
between Turkey and Nigeria, which has grown in
leaps and bounds over the years. I look
forward to more fruitful cooperation between
our governments and people, in areas of
mutual concerns and interests, for the
benefit of our people.

Long live the Federal Republic of Nigeria!
long live the Republic of Turkey!!

Muhammadu Buhari
President, Federal Republic of Nigeria
October 19, 2017.

D-8 zirvesi için İstanbul ve Ankara'ya yaptığım resmi iş
ziyareti sırasında Modern Türkiye'yi kuran, cesur, vizyo-
ner, vatansever ve büyük liderin Mozolesini ve Anıtkabiri
ziyaret etmek benim için çok büyük bir gurur ve ay-
rıcalıktır.
Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran ve 1923'tan 1938'deki
ölümüne kadar Cumhuriyetin ilk cumhurbaşkanlığını yürüt-
Mustafa Kemal Atatürk'e çok derin saygılarımı sunuyorum
Türkiye ve Nijerya arasındaki yıllar içinde gelişip büyüyen
dostane ilişkiler beni ziyadesiyle mutlu etmektedir.
Halklarımız ve hükümetlerimiz arasında ortak temelde
çok daha verimli bir işbirliği kurulmasını temenni
ediyorum.

Çok yaşa Federal Nijerya Cumhuriyeti
Çok yaşa Türkiye Cumhuriyeti

Muhammed Buhari
Nijerya Federal Cumhuriyeti
Başkanı
19-10-2017

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

25.10.2017 ÖZBEKİSTAN CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

27.10.2017 SOMALİ BAŞBAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

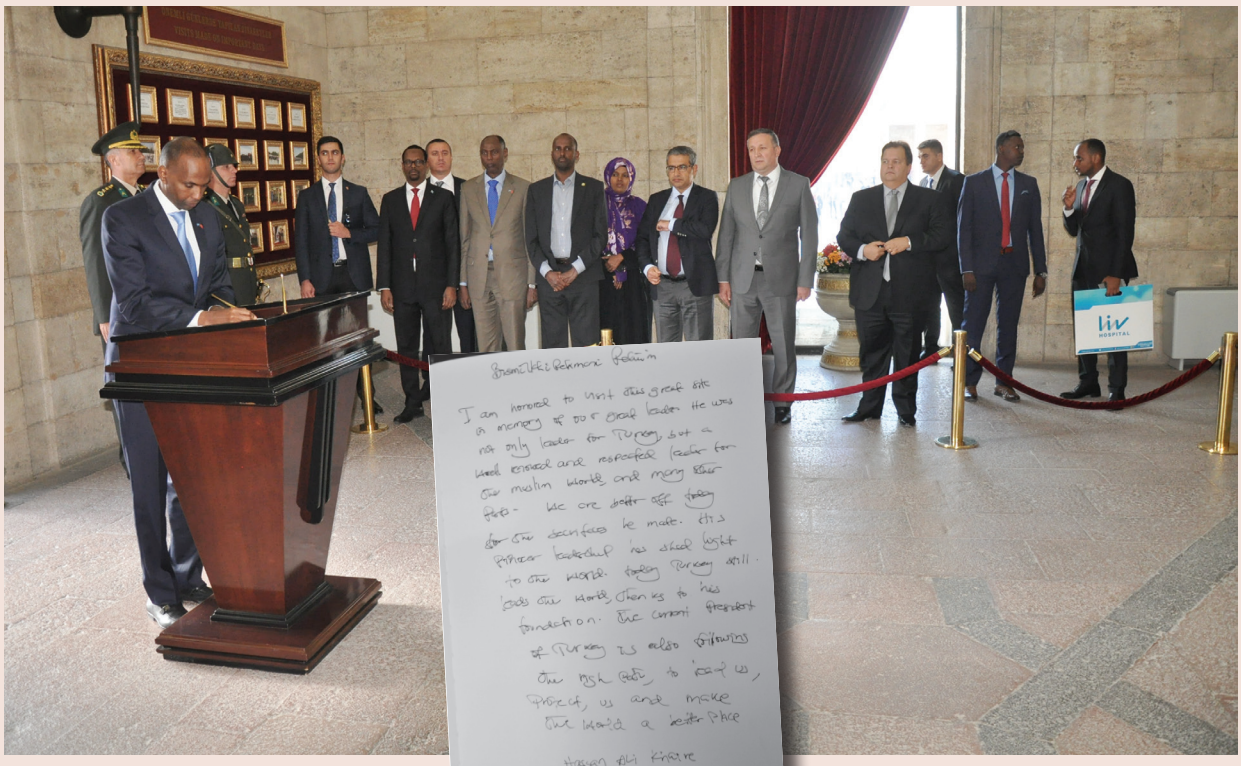

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

29.10.2017 CUMHURİYETİN KURULUŞUNUN 94. YIL DÖNÜMÜ NEDENİYLE
CUMHURBAŞKANI SN. RECEP TAYYİP ERDOĞAN VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

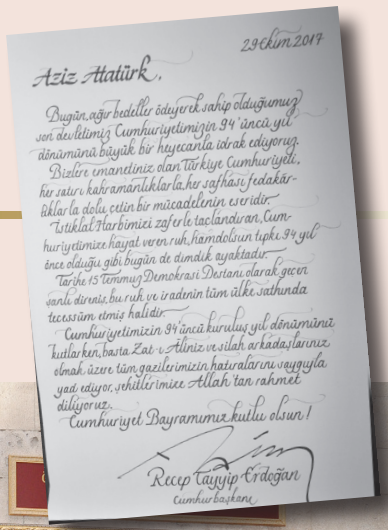

29 Ekim 2017

Aziz Atatürk,

Bugün, ağır bedeller ödeyerek sahip olduğumuz sen devletimiz Cumhuriyetimizin 94'üncü yıl dönümünde büyük bir heyecanla idrak ediyoruz.

Bizlere emanetiniz olan Türkiye Cumhuriyeti, her satırı kahramanlıklarla her safhası fedakârlıklarla dolu çetin bir mücadelenin eseridir.

İstiklal Harbimizi zaferle taçlandıran Cumhuriyetimize hayat veren ruh, hamdolsun tıpkı 94 yıl önce olduğu gibi bugün de dimdik ayaktadır.

Tarihe 15 Temmuz Demokrasi Destanı olarak geçen azanlı diriliniz bu ruh ve iradenin tüm ülke sathında tecessüm etmiş halidir.

Cumhuriyetimizin 94'üncü kuruluş yıl dönümünü kutlarken başta Zat-ı Alinize ve silah arkadaşlarınız olmak üzere tüm gazilerimizin hatıralarını saygıyla yad ediyor, şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyoruz.

Cumhuriyet Bayramımız kutlu olsun!

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

07.11.2017 EMNİYET GENEL MÜDÜRÜ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

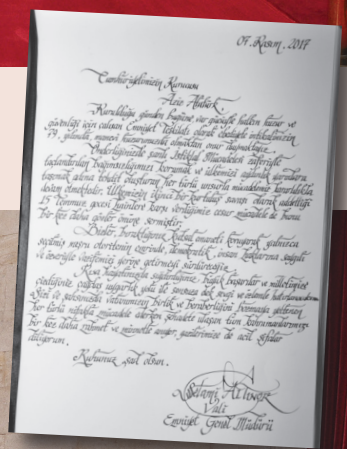

07 Kasım 2017

Cumhuriyetimizin Kurucusu
Aziz Atatürk

Kuruluşun gündüz bağımsız ve özgürlük kalesi kuşu ve gönüllü ecri olarak Cumhuriyet Türkiyesi, ...

Rahmetle anıyorum.

Vali
Emniyet Genel Müdürü

9.11.2017 ATATÜRK'ÜN ÖLÜM YILDÖNÜMÜ TÖRENLERİ KAPSAMINDA
LİBYA BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

10.11.2017 ATATÜRK'ÜN 79.ÖLÜM YILDÖNÜMÜ TÖRENLERİ KAPSAMINDA
CUMHURBAŞKANI SN. RECEP TAYYİP ERDOĞAN VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

14.11.2017 ASELSANIN KURULUŞ YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE OLUŞAN HEYET

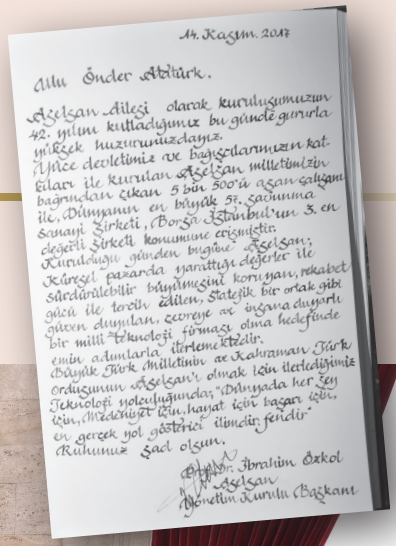

14. Kasım. 2017

Ulu Önder Atatürk.

Aselsan Ailesi olarak kuruluşumuzun 42. yılını kutladığımız bu günde gururla yüksek huzurunuzdayız.
Yüce devletimiz ve bağışcılarımızın katkıları ile kurulan Aselsan milletimizin bağrından çıkan 5 bin 500'ü aşan çalışanı ile, Dünyanın en büyük 57. savunma sanayi şirketi, Borsa İstanbul'un 3. en değerli şirketi konumuna erişmiştir.
Kuruluşu günden bugüne Aselsan; küresel pazarda yarattığı değerler ile sürdürülebilir büyümesini koruyan, rekabet gücü ile tercih edilen, stratejik bir ortak gibi güven duyulan, çevreye ve insana duyarlı bir milli teknoloji firması olma hedefinde emin adımlarla ilerlemektedir.
Büyük Türk Milletinin ve Kahraman Türk Ordusunun Aselsan'ı olmak için ilerlediğimiz Teknoloji yolculuğunda; "Dünyada her şey için, Medeniyet için, hayat için başarı için, en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir"
Ruhunuz şad olsun.

Dr. İbrahim Özkol
Aselsan
Yönetim Kurulu Başkanı

16.11.2017 HAVELSAN YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

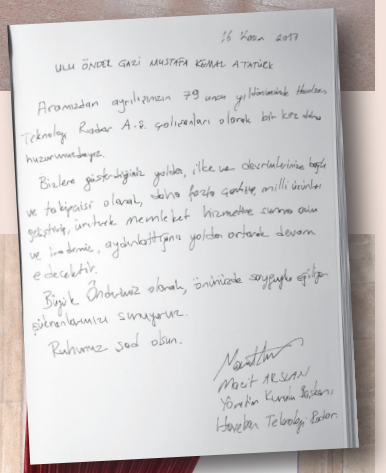

16 Kasım 2017

ULU ÖNDER GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Aramızdan ayrılışımızın 79 uncu yıldönümünde Havelsan Teknoloji Radar A.Ş. çalışanları olarak bir kez daha huzurunuzdayız.
Bizlere gösterdiğiniz yoldan, ilke ve devrimlerinize bağlı ve takipçisi olarak, daha fazla çağdaş, milli ürünler geliştiriş, üretmek memleket hizmetine sunma azim ve inademiz, aydınlattığınız yoldan ortak devam edecektir.
Büyük Önderimiz olarak, önümüzde sayfayla eğiliyor şükranlarımızı sunuyoruz.
Ruhunuz şad olsun.

Macit ARSLAN
Yönetim Kurulu Başkanı
Havelsan Teknoloji Radar

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

20.11.2017 ZİRAAT BANKASININ 154. KURULUŞU NEDENİYLE
YÖNETİM KURULU BAŞKANI VEKİLİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Yüce Atam,

Ülkemizin en köklü ve en önemli simgeleri arasında yer alan Ziraat Bankası'nın 154. kuruluş yıldönümünde huzurunuzda olmaktan gurur duyuyoruz.

Ülkemizin yalnızca ekonomik kalkınmasında değil, aynı zamanda sosyo-kültürel gelişmesinde de öncü rolü üstlenen Ziraat Bankası, geçmişte olduğu gibi bugün de müşterilerine en üst seviyede hizmet vermenin gayreti içerisindedir.

Aziz hatranız önünde saygıyla eğiliyoruz.

Ruhunuz şad olsun.

Yusuf BAĞCAN
T.C. Ziraat Bankası
Yönetim Kurulu Başkan Vekili

23.11.2017 ROKETSAN YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

23. 11. 2017

Kurtuluş Savaşımızın Başsız Başkomutanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Büyük Devlet Adamı Gazi Mustafa Kemal Atatürk;

Aramızdan ayrılışınızın 79'uncu yılında Roketsan Ailesi olarak her yıl olduğu gibi huzurunuzda olmanın mutluluğu içerisindeyiz.

Roketsan mensupları olarak yolumuzu aydınlatan fikir ve düşüncelerinizin ışığında, disiplinli, azimli, duyarlı ve koordinasyon içinde çalışan etkin, cesaretli, saygın bir ordu olan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin güçlenmesine katkı sağlayarak milletimizin birlik ve beraberliğine ve bayraklaşan kutsal vatan topraklarının savunmasına katkı sağlamaya devam edeceğimize manevi huzurunuzda söz veriyoruz.

Bu duygu ve düşüncelerle, aziz hatranız önünde saygı ile eğiliyoruz.

Ruhunuz şad olsun.

Mehmet Emin Alpman
Yönetim Kurulu Başkanı
Roketsan A.Ş.

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

24.11.2017 ÖĞRETMENLER GÜNÜ NEDENİYLE MİLLİ EĞİTİM BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

24 Kasım 2017

Aziz Atatürk,

Millet Mektepleri Başöğretmenliğini kabul ettiğiniz anlamlı günün 89. yıldönümünde yurdumuzun her bir köşesinden gelen öğretmenlerimizle huzurundayız.

Nesillerimizi yetiştiren ve mesleğini fedakarlıkla ifa eden öğretmenlerimiz, bu kutsal görevlerinde en büyük gücü ve azmi sizin, milletini çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarma hedefinizden almaktadır.

Millî ve manevi değerlerimize bağlı, evrensel değerlere açık, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesilleri yetiştiren öğretmenlerimizle, ülkemiz daha güçlü ve daha müreffeh olacak ve 21. yüzyılı hep birlikte Türkiye'nin yüzyılı yapacağız.

En büyük eserim dediğiniz ve gençlere emanet ettiğiniz Türkiye Cumhuriyeti, bugün dünden daha güçlü, yarın da bugünden daha güçlü olacaktır.

Eğitim adına yaktığımız meşale nesilden nesile gururla aktarılacak ve hiç sönmeyecektir.

Kuhunuz şah olsun.

İsmet Yılmaz
Millî Eğitim Bakanı

1.12.2017 GALATASARAY LİSESİNİN 150. KURULUŞU NEDENİYLE OLUŞAN HEYET

1 Aralık 2017

Aziz Atatürk,

1930-33 yılları arasında seni üç kez ağırlama onurunu yaşamış olduğu için, bu ebedi makamına her çıkışını bir iade-i ziyaret olarak gören tüm Galatasaraylılar adına beyan ederiz ki, ilkelerinin daimi takipçisi olan Galatasaray eğitim kurumları, işaret ettiğin o "en hakiki mürşit"e bağlı kalarak, "en kıymetli eserim" dediğin Türkiye Cumhuriyeti'ni emanet ettiğin gençleri, senin gösterdiğin "muasır medeniyetler seviyesi"nde yetiştirmektedir.

Galatasaraylılar, Galatasaray Lisesi'nin 150. Galatasaray Üniversitesi'nin 25. yılında, herzaman olduğu gibi mirasına sahip çıkmaya devam edecek, aziz hatıranı sevgi, saygı ve minnet ile sonsuza kadar yaşatacaklardır.

Meral Mercan
Galatasaray Lisesi Müdürü

Prof. Dr. E. Ertuğrul Karsak
Galatasaray Üniversitesi Rektörü

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

5.12.2017 AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Aziz ATATÜRK,

Kadınlarımızın siyasette, ekonomide ve sosyal hayatın her alanında yer almaları bakımından dönüm noktası olan seçme ve seçilme hakkı tanınmasının 83'üncü yıldönümünü minnet ve şükran duygularıyla kutluyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin bir kadın Bakanı olarak, memnuniyetle söyleyebilirim ki, kadınlarımız toplumun katılımında, gelişme ve ilerleme yönünde durmaksızın yol almasında üzerlerine düşen görevi başarıyla yerine getirmektedirler.

Bakanlık olarak kadının statüsünün güçlenmesi, kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması ve kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması için gayretle çalışıyoruz. Türk kadını olarak, ülkemizin muasır medeniyetler seviyesinin de üzerine çıkması hedefiyle çalışıyoruz ve bu kararlılıkla çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

Bu duygu ve düşüncelerle aziz hatıranızı bir kez daha saygı, minnet ve şükranla anıyoruz.

Dr. Fatma Betül SAYAN KAYA
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı

11.12.2017 PAKİSTAN AZAD KEŞMİR MACLİS BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Mustafa Kemal Atatürk is a leader who served Turkey. His leadership is inspired the freedom loving people all over the world and specially the people of Kashmir. We salute his leadership and sacrifices he rendered for the people of Turkey.

11-12-2017

Shah Ghulam Qadir
Speaker, Azad Jammu and Kashmir Assembly
(Pakistan)

90. YILINDA HARF İNKILABI VE ATATÜRK

Prof. Dr. Oğuz AYTEPE (*)

Harf inkılabı, yazı dilinde kullanılan Arap harflerinin yerine Türk harflerinin kullanılmasını ifade eder. Büyük önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk 90 yıl önce, 1 Kasım 1928'de 1353 Sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanunu TBMM'de oybirliği ile kabul ederek yeni Türk Alfabesini millete kazandırmıştır.

Yazı ağızdan çıkan seslerin, dolayısıyla sözcüklerin, bazen de elle dokunulabilen işaretler halinde biçimlendirilmesidir. Geniş tanımlama ile yazı, kulak ve jest yardımı olmaksızın belirli değerlerdeki şekillerin aracılığı ile dilin anlatımını olanaklı kılan biricik araçtır. Kültürün korunması ve geliştirilerek, gelecek kuşaklara aktarılmasını ancak yazı sağlar.[1] Yazının bulunup kullanılmaya başlanması, insan topluluklarının gelişmesinde, ateşin ve tekerleğin kullanılması kadar önemli bir aşamanın başlangıcı olmuştur.

Türkler 1300 yıllık tarihi boyunca on iki alfabeyi başarıyla kullanmış, bunlardan özellikle Göktürk ve Uygur alfabelerinin önemli olduğu görülmüştür. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra, dinin etkisinde kalarak Arapların alfabesini de kullanmaya başlamışlardır. Ancak Arap harfleri Türk dilinin yapısına hiçbir zaman uymamıştır.[2] Arap harfleri, Arapçaya çok iyi uymakla beraber, Türk dili için yetersizdi. Türkçe Arap harfleri ile kolay yazılıp okunamıyordu. Konuşulduğu halde yazılamayan, yazıldığı gibi okunamayan bir yazı dili Türk kültür hayatını baltalamakta idi.

Arap harfleri ile okuyup yazma sınırlı bir sınıfın, özellikle yönetici ve ilmiye (din bilginleri) sınıfının imtiyazında idi. Geniş halk yığınları, okuma-yazma öğrenmekten yoksun kalmışlardı.

Okuyup yazmayı kolaylaştırmak ve yaymak, çağdaş eğitim ve öğretimin gerçekleştirilmesine çalışmak, ancak harf inkılabı ile sağlanabilirdi.

Arap harflerinin öğrenimindeki zorluğu yenmek, okur-yazarlığı kolaylaştırmak amacıyla ilk girişimleri Türk aydınlarından önce Arnavut aydınları başlatmıştı. Latin alfabesi, uygar dünyanın ortak yazısıydı ve evrensel nitelikte bir yazıydı. Arnavut aydınları Arnavut alfabesi hazırlık düşüncesini Osmanlı Maarif Nezaretine benimsetmişler, Türklerin kullandığı Arap yazısını değiştirmek şöyle dursun birazcık düzeltmeye bile yanaşmayan Maarif Nezareti, Arnavutlar için yeni bir alfabe hazırlanması fikrini benimsemişti. Yeni Arnavut yazısı bazı tepkilere karşın daha 1880'lerde Arnavut gençleri arasında yayılmıştı.[3]

Arap alfabesinin Türkçeyi ifade edemediği eski tarihlerden itibaren vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu konuda yetersizliği ilk dile getirenlerden biri 18. Yüzyılda Kâtip Çelebi olmuştur.[4] Tanzimat döneminde Ali Suavi, dünyanın en eski ve zengin dillerinden biri olan Türkçeden Farsça Arapça, kuralların atılması gerektiğini, ezanın, hutbelerin ve namaz surelerinin bile Türkçeleştirilmesi gerektiğini savunmuştur.[5]

Osmanlı Devletinde Latin yazısı girişimlerini Sultan Abdülaziz döneminde Maarif Nazırı Münif Paşa başlatmış; Latin harflerinin kolayca okunup yazılmasındaki faydaları belirterek, kelimeleri munfasıl (ayrık) harflerle, bitiştirmeyerek yazmak yolunu tercih ettiğini söylemiştir.[6]

Arap harflerinin ıslahı ile ilgili bir girişim, ünlü Azerbaycanlı muharrir-şair Ahundzade Mirza Fethali Ahundof tarafından yapılmıştır. Sadrazam Keçeciza-de Fuat Paşa'ya hazırladığı "Harflerin ıslahı" projesini 1863'te sunmuş, Cemiyeti İlmiyece incelenen proje ile Arap alfabesinin Türkçeyi yazmaya elverişli olmadığı, ıslaha muhtaç bulunduğu kabul edilmiştir. Ancak, "...Eski âsar-ı İslamiyenin nisyanını da müeddi olacağından" (Eski İslam eserlerinin unutulmasına neden olacağı için) projenin uygulanmasından vazgeçilmiştir.

1863-1864'de, Cemiyet-i Tedrisiye adlı okulda harekeli, yeni Arap harflerinin okunmasını kolaylaştıracak işaretlerle kitap basılıp okutulması denenmiştir.[7]

1868'de Binbaşı Ömer Bey ile Menemenlizade

*Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü E. Öğretim Üyesi.

1 Bahadır Alkım, "Yazının Başlangıcı", Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu, Ankara, 1981, s. 16.

2 Zeynep Korkmaz, Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi, Ankara, A.Ü. Basımevi, 1963,s.36,38.

3 Bilâl N. Şimşir, Türk Yazı Devrimi, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay., 2008, s.38-41.

4 Zeki Arıkan, "Türk Yazı Devrimi ve İzmir Basınına Yansımaları", Uluslararası Atatürk Konferansı (9-13 Kasım 1981), Cilt, İstanbul, 1981, s.8.

5 Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri (1861-1876), Cilt,VII, Ankara, TTK Yay., 1977, s.293.

6 M. Şakir Ülkütaşır, Atatürk ve Harf Devrimi, [İstanbul], Basın ve Yayın A.Ş., 1998, s.17.

7 F. Abdullah Tansel, "Arap Harflerinin Islahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri (1862-1884)", Belleten, Cilt, XVIII, Sayı, 65-68, s.223-249.

Tahir Bey adındaki iki subay, Latin harflerinin kabul edilmesini savundular.[8] Aynı tarihlerde, aslen Polonya göçmeni olan Mustafa Celâlettin Paşa (Konstanty Borzecki) oğluna yazdığı mektuplarda Latin harflerini kullanıyordu.

1869 yılında yazının ıslahı ya da değiştirilmesi hakkında Vatan şairi Namık Kemal ile İran'ın İstanbul Elçisi Melkum Han, Hürriyet gazetesinde tartışmışlardır. Harflerin değiştirilmesine değil, ıslahına taraftar olan Namık Kemal, 1878'de Arap harflerinin sağdan sola, Latin harflerinin soldan sağa yazıldığını ileri sürerek, alfabe değiştirme önerilerini kabul etmemiştir.[9]

1869'da İbrahim Şinasi, 1884'de Ebuzziya Tevfik, basımda kullanılan Arap harflerini oldukça ıslah etmişler, Ebuzziya 519 olan harf ve işareti 110'na indirmiştir. Yine II. Abdülhamid döneminde Şemseddin Sami Bey Arap alfabesi üzerindeki düşüncelerini yazmış, dar ölçüde "ıslah-ı huruf" (harflerin düzeltilmesi) yoluna gidilmiştir. Özel işaretler kullanılmış, fakat yazıdaki güçlük bunlarla giderilememiştir.

II. Meşrutiyet döneminde harf ve imlayı düzeltme yolunda resmi ve özel girişimler yapılarak dört encümen kurulmuştur. Bu sırada yazım sorununun çözümü için ancak Latin harflerinin kabul edilmesinin gerektiği büyük bir cesaretle ileri sürülmüştür. İleri sürülen düşünceler, öneriler bağnazlıkla adeta aforoz edilmiştir. Bu dönemde hayli cesaretli yayınlar yapılmışsa da, bir taraftan Arap harflerinin sanki Allah tarafından gönderilmiş olduğu, onunla okuma-yazmanın bir din gereği olduğu boş inancı, öte yandan Latin harfleri kabul edilirse, eski bilim ve kültürümüzün mahvolacağı, eski ile olan bağlarımızın büsbütün kopacağı düşüncesi vardı.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Harbiye Nazırı Enver Paşa orduda okur-yazarlığı yaygınlaştırmak amacıyla "bitişik harfli yazı" yerine "Enveriye" adı verilen ayrık harfli yazıyı adeta tehdit altında yürütmek istemesine rağmen başarılı olamamış, "Hatt-ı Enveri" iki yıl sonunda iflas etmişti.[10] Bu yazı bilimsellikten uzaktı. Arap yazısını "ıslah edip" (düzeltip) Türkçeye uydurma çalışmaları boşuna çabaydı. Enver Paşa'nın girişimi bunu açıkça kanıtlamıştı.[11]

Başta Atatürk olmak üzere, ilerde Türk yazı inkılap yapacak olanlar, Enver Paşa'nın başarısız girişiminden yararlı dersler çıkarmıştır. Atatürk "Enver yazısı akıbetine uğramaması" düşüncesiyle Türk Harf İnkılâbını çok sıkı tutacak, bir maraton koşusu gibi uygulayacaktı.[12]

Birinci Dünya Savaşı ve Türk Kurtuluş Savaşı sonrası gerek Türkiye Türkleri, gerek Rusya Türkleri yepyeni bir inkılap çağına girdiler. Rusya'da Çarlık, Türkiye'de Osmanlı rejimleri yıkıldı. Her iki ülkede inkılapçı rejimler işbaşına geldi. Türk dünyası, tarihinin en köklü inkılaplarını yaşamaya başladı; yazı inkılabı için en elverişli ortama kavuştu. Türk kitleleri kabuklarını kırıyor, uygarlık değiştiriyorlardı. Yazıyı da değiştireceklerdi.

İlk kez Yakut Türkleri, 1918 yılında Latin yazısını aldılar. Onları Azeriler izledi. Yazı değiştirme akımı giderek genişleyecek ve öteki Türk ülkelerine de ya-

8 Agâh Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları, Ankara, 1949, s.174.

9 F. Abdullah Tansel, a.g.m., s.223-249.

10 Bilâl Şimşir, a.g.e., s.53.

11 Mustafa Canpolat, "Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi", Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu, Ankara, 1981, s.49-54.

12 Falih Rıfkı Atay, "Yeni Yazı", Türk Dili, Cilt, II, Sayı,23, Ankara, 1959, s.719.

yılacaktı.

Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra, İzmir'e gelen ve Meşrutiyet döneminde Latin yazısının alınmasını savunmuş olan Hüseyin Cahit (Yalçın) 12 Eylül 1922'de Atatürk ile karşılaşınca ileri atılarak "Niçin Latin yazısını almıyoruz" diye sorar. Başkumandan, "daha zamanı gelmemiştir" yollu bir yanıt verir.

Oysa Atatürk, "Latin yazısı alınamaz" dememiş, "zamanı daha gelmemiştir" demiştir. O yazı devrimini çoktan kafasına koymuştu. Selanik'te doğmuş, çocukluğunu Makedonya'da geçirmişti. Bu yöre, insanda yazı bilincinin erken uyanmasında en elverişli yörelerden biriydi. Makedonya'da öteden beri üç yazı kullanılıyordu. Türkler Arap yazısını, Rumlar Yunan yazısını, Sırplar ile Bulgarlar Kiril yazısını kullanıyorlardı. Latin yazısı bu kente çoktan sızmıştı. Yalnız Yahudiler değil, Türklerin de bir bölümü Latin yazısını yarı-resmi olarak kullanıyordu. Bu değişik

yazılar O'nun belleğinde iz bırakmış, yazı bakımından bilinçlenmesi o zamanlar başlamıştır.

Atatürk, 25 yaşında henüz genç iken ilerde yazı devrimini yapmak gerekeceğini Bulgar Türkoloğu Monolof'a açıkça söyler. 1906'da "Batı uygarlığına girebilmemize engel olan yazıyı atarak, kılık kıyafetimize kadar her şeyimizle Batılılara uymalıyız" der ve "Emin olunuz ki bunların hepsi bir gün olacaktır" diye ekler.[13]

O, II. Meşrutiyet döneminde yazı tartışmalarını, Arnavutların yazı kavgalarını, gazetelerde, dergilerde yazılanları yakından izler. Savaş yıllarında Fransız harfleriyle Türkçe mektuplar yazar. Erzurum Kongresi sırasında, 7/8 Temmuz 1919 gecesi, Mazhar Müfit Kansu'ya ilerde yapacağı işleri not ettirirken, Latin yazısının alınacağını da bildirir.[14] Kurtuluş Savaşı içinde, 1922'de Halide Edip'e (Adıvar) ilerde Batılılaşmak ve Latin harflerine geçmekten söz eder.[15]

Atatürk yazı devrimine yıllar önsesinden kararlıydı. Ancak O, zamanlamaya önem veren bir liderdi. O'nun en büyük özelliklerinden biri, zamanlamasıydı. 1922 Eylülünde, Latin yazısını almak için "daha zamanı gelmemiştir" derken bunu vurgulamıştı. Türkiye'nin, harf inkılabından önce yapması gereken başka önemli işler vardı. 1922 yılında ülke dış düşmandan temizlendi ve Saltanat kaldırıldı. Ertesi yıl, Lozan Antlaşması imzalandı ve Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. 1924'te Halifelik kaldırıldı ve inkılaplar birbirini izledi. Şapka, giysi, tekkelerin ve türbelerin, tarikatların kaldırılması inkılabı ve aşar vergisinin kaldırılmasıyla gerçekleştirilen maliye inkılabı 1925 yılının önemli atılımlarıdır. 1926 yılında da atılımlar sürdürülür: Takvim ve saat değiştirilir. Yurttaşlık yasası, Türk Ceza Yasası ve Borçlar Yasası kabul edilir. Kabotaj Yasası çıkarılır. Aynı yıl Türkiye'de harf inkılabı da beklenir, ancak araya başka olaylar girer. İzmir'de Atatürk'ün canına kıymak üzere hazırlanmış bir suikast ortaya çıkarılır ve girişimle ilgisi olan İttihatçılar yargılanır. 1927 yılı "Büyük Söylev" yılı olur. Harf inkılabı böylece 1928 yılına kalır. Latin harflerinin benimsenmesi yıllarca ertelenmiştir.

Bu ertelemenin bilinçli bir zamanlamanın sonu olduğu kuşkusuzdur. Atatürk, bu önemli inkılabın başarısını rastlantıya bırakmak istememiş, başarı önceden güvence altına alınmıştır. Halifeliğin kaldırılmasıyla, Latin harflerinin şeriata aykırı oldu-

13 Sami Nihat Özerdim, Yazı Devrimimizin Öyküsü, Ankara, 1978, s.19.

14 Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, Cilt, I, Ankara, TTK Yay., 1966, s.111.

15 Halide Edip Adıvar, Türk'ün Ateşle İmtihanı, İstanbul, 1962, s.264.

ğu yolunda fetva vermeğe kalkışabilecek bir makam ortadan kaldırılmıştır. Tekkelerin, türbelerin kapatılması harf inkılabına direnebilecek gerici yuvaların ortadan kaldırılması anlamını da taşıyordu. Uygar dünyanın yasaları, giysileri, şapkası, takvimi, saati ve rakamları alındıktan sonra, alfabesini de benimsememek için bir mantıki neden kalmıyordu. 1923-1928 yıllarında, harf inkılabı için elverişli bir ortam hazırlanmıştı.

Ancak, 1923 yılından başlanarak Türkiye'de sürekli alfabe tartışmaları yapılmıştır. Şubat 1923'de İzmir'de toplanan "Milli İktisat Kongresi" ne katılan işçi delegeler Latin harflerinin kabulü konusunda Kongreye bir önerge vermişler, fakat Kongre Başkanı Kâzım Karabekir Paşa, bu öneriyi tepkiyle karşılamış, "İslâm birliği bozulur" gerekçesiyle genel toplantıda okutmamıştır.[16]

Kâzım Karabekir'in bu yaklaşımı, yazı tartışmalarını yeniden canlandırmış, Latin alfabesine karşı olanlar yeniden yayına başlamışlardır. Buna karşı Latin alfabesini daha güçlü savunanlar çıkmıştır. Atatürk muhaliflere, "... Garbın her türlü âsar-ı medenisini (uygar eserlerini) de alacağız. Efendiler, medeni olmayan insanlar medeni olanların ayakları altında kalmaya maruzdurlar" diyordu. Atatürk'ün deyimiyle"...Garbın her türlü âsar-ı medenisi" arasına Latin harfleri de giriyordu.

Türkçü-Turancılar, İkinci Meşrutiyet döneminden beri, Türkiye'de yazı değişikliği düşüncesine karşı direniyorlardı. Türkiye'de Latin yazısına geçilirse, dış Türklerle kültür bağlarının kopacağını, Türk dünyasının parçalanacağını savunuyorlardı. Fakat Bakü Türkoloji Kongresinde Sovyet Türklerinin Latin yazısını benimseyecekleri anlaşılınca, bunlar tutumlarını değiştirerek harf inkılabını desteklemeye başlayacaklardı.

Atatürk'ün kararlılığına karşı, Başbakan İsmet İnönü kararsızdı. İsmet İnönü Latin yazısının alınmasına direnmiş ve harf inkılabını iki yıl sürüklemişti.[17] Kendisi, "Ben, bu işin başında çok tereddüt göstermiş ve mukavemet etmiştim" der.[18] O'nun direnişi, Arap yazısını savunmasından ileri gelmiyordu. Latin yazısına geçişin öneminden, çıkabilecek uygulama güçlüğünden kaynaklanıyordu.

Başbakan gibi kimi Bakanların da yazı inkılabını ürkütücü gördükleri söylenebilir. Ancak 1927 yılı sonlarına doğru Hükümetin yazı inkılabına karar verdiği anlaşılmaktadır. 1927 sonlarıyla 1928 yılının ilk yarısı, Latin harflerinin Türkçeye uygulanması yolunda ateşli bir dönem olur. Latin harfleri temeline dayalı çeşitli "Türk alfabesi" projeleri, önerileri ortaya atılır. Fakat bunlar kişisel denemelerdir ve dağınıktır.

Ağustos 1927'de TBMM Başkan Yardımcısı Hasan Bey, Latin harflerinin alınmasının uygun olacağını basına açıklar. Yunus Nadi (Abalıoğlu) hemen Cumhuriyet Gazetesinde yazı inkılabı kampanyasını yeniden başlatır. Hükümet kampanyası da Ekim 1927'de başlatılır. Hamdullah Suphi (Tanrıöver) başkanlığında kurulan bir komisyon, konuyu incelemeye koyulur.

Atatürk, yazı sorununu iki aşamada çözmeyi düşünmüştür. Önce, uluslararası rakamlar, hemen arkasından Latin harfleri alınacaktır. 9 Mayıs 1928'de Halk Partisi Genel Sekreteri Kocaeli Mebusu Saffet (Arıkan) Bey TBMM'ne yasa tasarısını sunar. Yasa 24 Mayıs'ta TBMM'de kabul edilir.

TBMM'de "Lisanımızda Latin harflerinin suret ve imkân-ı tatbikini (uygulama olanağını) düşünmek üzere" dokuz kişiden oluşan bir Dil Heyeti kurulur. Kurul, Latin yazısı temeline dayalı yirmi kadar değişik alfabeyi inceler. Yeni alfabede Türkçenin yazım kural-

16 Bilâl Şimşir, a.g.e., s.57.

17 İsmet İnönü, Hatıralar, 2. Kitap, İstanbul, Bilgi Yay., 1987, s.221.

18 İsmet İnönü, "Yeni Türk harflerinin yıldönümü", Ulus, 9.8.1953.

larını, dilbilgisi kurallarını saptamak ve bir uygulama planı hazırlamak gibi sorunlar da uzun tartışma konusu olur. O günlerde Atatürk de Latin alfabesinin alınmasından yana olduğunu açığa vurur. Dil Heyeti Ankara'da çalışırken Atatürk'ün İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında sürekli yazı işleriyle uğraştığı duyulur.[19]

12 Temmuz günü Anadolu Ajansı, yeni alfabe projesinin tamamlandığını açıklar. Kesinleşen Türkçe Latin harflerine "Türk Alfabesi" adı verilir. Saptanan yeni Türk yazısında, yabancı alfabelerde bulunan ch, sch, gibi digraf ve trigraflar yoktu. Alfabede hep tek harfler yer almıştı. Türk alfabesi 29 harften ibaretti.

Bir geçiş dönemi tanınmadan yeni yazıya geçilebileceğini yerli ve yabancı hiç kimse düşünemiyordu. Kararı Atatürk verecekti. Dil Heyeti üyesi Falih Rıfkı (Atay) yeni Türk alfabesi projesini Atatürk'e sundu. Atatürk kararını vermişti. Üç ayda yeni yazıya geçilecekti. Atatürk 9-10 Ağustos 1928 gecesi Gülhane'de yeni Türk alfabesinin oluşturulacağını kamuoyuna açıkladı. Yeni harfleri tanıtmak için 23 Ağustos'ta Tekirdağ'dan başlayarak Ertuğrul yatıyla yurt gezisine çıktı ve 22 Eylül'de Ankara'ya döndü.[20]

Atatürk 1 Kasım 1928'de TBMM'nin o yılki açılış konuşmasında harf inkılabına geniş yer vermişti. Bu konuşmadan sonra yeni Türk yazısı ile ilgili 1353 sayılı kanun oybirliği ile kabul edilmişti. Kanun uyarınca 1 Ocak 1929 gününden başlayarak Türkiye'de Arap harfleri ile hiçbir şey basılmayacaktı. 1 Ocak 1929 günlü özel kanun ile Atatürk'ün başöğretmenliğinde yeni harflerin öğretilmesi için "Millet Mektepleri" açılmış bulunuyordu.

Harf İnkılabı, bin yıllık Arap harfleri ile yazı yazma geleneğini yıktığı, Batı kültürü ile yakınlaşma sağladığı, Atatürk'ün önderliğinde kültür inkılabına yol açtığı için, büyük bir tarihi olaydır. Sosyal, Kültürel ve siyasi alanda geniş yankılar yaratmıştır.

19 Faik Reşit Unat, "Türk Dili, II. Cilt, Ağustos 1953, C.2, S.23, s.730.

KAYNAKÇA

Adıvar, Halide Edip, ***Türk'ün Ateşle İmtihanı****, İstanbul, 1962.*

Alkım, Bahadır, "Yazının Başlangıcı", ***Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu,*** *Ankara, 1981.*

Arıkan, Zeki, "Türk Yazı Devrimi ve İzmir Basınına Yansımaları", ***Uluslararası Atatürk Konferansı (9-13 Kasım 1981),*** *Cilt, 1, İstanbul, 1981.*

Atay, Falih Rıfkı, "Yeni Yazı", ***Türk Dili****, Cilt, II, Sayı,23, Ankara, 1959.*

Canpolat, Mustafa, "Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi", ***Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu****, Ankara, 1981.*

Coşar, Ömer Sami, "Ata'nın Büyük İnkılâbı, Elifbeden Alfabeye" ***Milliyet****, 15 Kasım 1960.*

İnönü, İsmet, ***Hatıralar,*** *2. Kitap, İstanbul, Bilgi Yay., 1987.*

İnönü, İsmet, "Yeni Türk harflerinin yıldönümü", ***Ulus,*** *9.8.1953.*

Kansu, Mazhar Müfit, ***Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber****, Cilt, I, Ankara, TTK Yay, 1966.*

Karal, Enver Ziya, ***Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri (1861-1876),*** *Cilt, VII, Ankara, TTK Yay, 1977.*

Korkmaz, Zeynep, ***Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi****, Ankara, A.Ü. Basımevi,1963.*

Levend, Agah Sırrı, ***Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları****, Ankara, 1949.*

Özerdim, Sami Nihat, ***Yazı Devrimimizin Öyküsü****, Ankara, 1978.*

Şimşir, Bilâl N., ***Türk Yazı Devrimi****, Ankara, TTK Yay, 2008.*

Tansel, F. Abdullah, "Arap Harflerinin Islahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri (1862-1884)", ***Belleten****, Cilt, XVIII, Sayı,65-68.*

Unat, Faik Reşit, "Latin Alfabesinden Türk Alfabesine", ***Türk Dili, Ağustos 1953, C.2, S.23, s.730***

Ülkütaşır, M. Şakir, ***Atatürk ve Harf Devrimi****, İstanbul, Basın ve Yayın A.Ş., 1998.*

20 Ömer Sami Coşar," Ata'nın Büyük İnkılâbı, Elifbeden Alfabeye" Milliyet, 15 Kasım 1960.

ATATÜRK'E GÖRE GENÇLİĞİN EĞİTİLMESİ VE YETİŞTİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER *

Eğitimin Önemi, Öğretmenlerin Görevi

Atatürk, büyük bir asker, büyük bir devlet adamı ve büyük bir düşünce adamı olarak Türk milletine hizmet ettiği kadar eğitim alanında da önemli hamlelere imza atmış bir liderdir. Atatürk'ün gözünde Türk Milli Mücadelesi yani ülkeyi düşman işgalinden kurtarmak, askeri alanda kazanılacak zafer milli kurtuluşun ilk adımı olabilirdi. Zaferden sonra yapılacak işler bağımsızlık savaşı kadar önemliydi. Bu nedenle Atatürk savaş sürerken bile savaş sonrasına hazırlanıyor, bu arada "milli eğitim" konusuna eğiliyordu.

Bağımsızlık Savaşı'nın en bunalımlı günlerinde, düşman ordularının kesin sonuca ulaşmak için baskılarını artırdığı, ordumuzun Sakarya'nın doğusuna çekildiği günlerde, 16 Temmuz 1921'de Ankara'da "Maarif Kongresi" (Eğitim Kongresi) toplanmıştır. Atatürk cephedeki şartların ağırlığına rağmen bu kongrenin ertelenmesine razı olmamış, hatta Kongreye katılarak açılış konuşmasını kendisi yapmıştır.

Bu konuşmasında, "*Yüzyıllarca süren derin idari ihmallerin devlet bünyesinde açtığı yaraları iyileştirme yolunda harcanacak çabaların en büyüğünü, hiç şüphesiz, irfan (bilgi ve kültür) yolunda kullanmalıyız.*" diyen Atatürk, bir acı gerçeğe de parmak basmıştır: "Şimdiye kadar izlenen öğretim ve eğitim yöntemlerinin, milletimizin gerileme tarihinde, en önemli etken olduğu kanısındayım..."[1]

Aynı konuşmada, "*ayrıntıları eğitim uzmanlarına bırakmak istediğini*" belirterek, bazı genel ilkelere değinen Atatürk, "*eski devrin hurafelerinden, boş inançlarından, Doğu'dan ve Batıdan gelebilecek zararlı etkilerden uzak, milli karakterimize ve tarihimize uygun bir kültüre muhtaç olduğumuzu*" vurgular "*Gelecekteki kurtuluşumuzun büyük önderleri*" olarak selamladığı öğretmenlere duyduğu derin saygıyı dile getirir. Milletimizin bu konuda da başarılı olacağına olan inancını belirtir:

"*Silahıyla olduğu gibi, dimağıyla da mücadele zorunda olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur.*"[2]

Atatürk'ün yıllar sonra, "*Cumhurbaşkanı olamasa idiniz, ne olmak isterdiniz?*" şeklindeki bir soruya, "*Milli Eğitim Bakanı olarak eğitim davasına hizmet etmek isterdim*" diye cevap vermesi bile eğitimi, gençlerin yetiştirilmesi işinin millet hayatında ne kadar önemli bir etken olarak gördüğünün işaretidir.

Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun belirttiği gibi, Birinci Dünya Savaşı'nın galibi emperyalist ülkelere ve onların aleti olarak vatanımıza saldıran Yunanlılara karşı kazandığı zaferle Gazi Mustafa Kemal Atatürk, yalnız Türklüğün değil, Fas'tan Endonezya'ya kadar bütün İslam âleminin, bütün ezilen mazlum milletlerin kahramanı olmuştur. Fakat O, bir an bile zafer sarhoşluğuna kapılmamıştır. Çok iyi biliyordu ki, kültür, eğitim ve iktisat zaferleri ile tamamlanmadıkça askeri zafer ne kadar büyük olursa olsun tek başına milli kurtuluşu sağlamaya yetmeyecekti.[3]

Düşmanın İzmir'de denize dökülüşünden (9 Eylül 1922) sadece bir buçuk ay sonra 27 Ekim 1922'de Bursa'da, kendisini ziyarete gelen İstanbul öğretmenlerine söylediği şu sözler, O'nun bu konuda ne kadar bilinçli olduğunu göstermektedir:

"*Bugün eriştiğimiz nokta gerçek kurtuluş noktası değildir... Kurtuluş, cemiyetteki hastalığı ortaya çıkartmak ve iyileştirmekle elde edilir. Hastalığın tedavisi ilim ve fennin gösterdiği yolla olursa hasta kurtulur. Yoksa hastalık müzminleşir ve tedavisi imkânsız hale gelir...*" Atatürk, aynı konuşmasında orduların yönetilmesinde nasıl ilim ve fen rehber edinilerek zafere ulaşılmış ise, "*milletimizi yetiştirmek için kaynak olan okullarımızın ve yükseköğretim kurumlarımızın kuruluşunda da ilim ve fennin yol gösterici olacağını*"[4] belirtmiştir.

Eğitime, özellikle gençliğin eğitimine çok önem veren Atatürk her fırsatta öğretmenlere bu konuda düşen büyük göreve de işaret etmiştir. O'na göre "gerçek zafer" öğretmenler tarafından kazanılacaktır:

"*Ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordunuzun zaferi için yalnız zemin hazırladı... Gerçek zaferi siz kazanacak, siz sürdüreceksiniz ve mutlaka başarıya ulaşacaksınız.*"[5]

Büyük Zafer'den az sonra henüz Cumhuriyet kurulmadan, Kütahya'da 23 Mart 1923 tarihinde "irfan

* Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi

1 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II.,** 2. Baskı, Ankara, 1959, s. 16.

2 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II.,** s. 18.

3 T. Feyzioğlu, "Atatürk ve Fikir Hayatı", **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Cilt: II, Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sisteminin Temelleri),** YÖK. Yayınları, Ankara, 1986, s. 152.

4 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II,** s. 42-45.

5 T. Feyzioğlu, a. g. m, s. 153.

ordusu" diye nitelendirdiği öğretmenlere hitaben söylediği şu sözler, bu kutsal mesleğin mensuplarına verdiği değeri açıkça gösteriyordu:

"... Toplumumuzu hakikat hedefine, mutluluk hedefine ulaştırmak için iki orduya ihtiyaç vardır: Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, öteki milletin geleceğini yoğuran irfan ordusu... Asker ordusu, vatanı yok etmeğe gelen düşmanı, vatanın harim-i ismetinde (kutsal vatan topraklarında) boğup mahvetti. Yalnız, işimiz bu orduya sahip olmakla bitmiş, gayemiz yalnız bu ordunun başarısıyla gerçekleşmiş değildir. Bir millet savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin kalıcı sonuçları ancak irfan ordusu ile ayakta durabilir. Bu ikinci ordu olmadan, birinci ordunun hizmetleri ve kazandıkları yok olur."[6]

Atatürk'ün gençliğin eğitimine önem vermesi ve bu bağlamda öğretmenlerin rolünün çok önemli olduğunu vurgulaması Türk milletinin hür ve bağımsız yaşaması amacına dönüktür. Çünkü milletlerin bağımsız yaşayabilmeleri, kalkınıp güçlenebilmelerinin temelinde eğitim vardır. 22 Eylül 1924'te Samsun'da öğretmenlerle yaptığı bir konuşmada belirttiği üzere Atatürk'e göre; "*en önemli, en esaslı nokta eğitim meselesidir.*" Çünkü "*eğitim, bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir toplum halinde yaşatır ya da bir milleti esarete ve sefalete terk eder.*"[7]

Atatürk'ün milli eğitim konusuna önem vermesinin bir diğer nedeni de Cumhuriyet'in yaşatılmasının iyi eğitilmiş bir gençlik ile sağlanabileceğine olan inancıdır. Kurulan genç Cumhuriyet ve bu Cumhuriyet'in dayandığı temel esaslar ile ilkeler, yani Türk İnkılabı, ancak yetişecek güçlü, aydınlık kafalı, sağlam karakterli yeni kuşaklarla ayakta durabilirdi. Türk İnkılabı ve Cumhuriyet'i koruyacak kuşakları yetiştirmenin yolu da eğitimdi.[8]

25 Ağustos 1924'te Ankara'da toplanan "Muallimler Birliği" (Öğretmenler Birliği) Kongresi'nde Atatürk eğitimin bu görevini şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Sizin başarınız Cumhuriyet'in başarısı olacaktır... Hiçbir zaman hatırınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli (karakterli) muhafızlar (koruyucular) ister.*"[9]

Atatürk'e göre gençlerin yetiştirilmesi bakımından eğitim ve öğretmenlere düşen bir diğer görev de "millet olma bilinci"ni geliştirmektir. Aynı millete mensup olma duygusunu güçlendirerek, milli birlik ve bütünlüğü pekiştirmek. Anlaşılacağı üzere bu görev de Cumhuriyet'in yaşatılması açısından son derece önemlidir. O, 14 Ekim 1925 tarihinde İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda şunları söylemiştir:

"Öğretmenden, eğiticiden mahrum bir millet henüz millet namını almak yeteneğini kazanamamıştır. Ona alel*ade bir kitle denir, millet denemez. Bir kitle millet olabilmek için mutlaka eğiticilere, öğretmenlere muhtaçtır. Onlardır ki, bir toplumu gerçek millet haline getirirler."*[10]

Şu halde Atatürk'e göre, kaynaşmış bir millet haline gelebilmenin, çağdaşlaşmanın, kalkınmanın, hür ve demokratik bir toplum olabilmenin en etkili aracı eğitimdi. Eğitim yoluyla gençlerin bu bilinçle yetiştirilmesiydi.

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden Atatürk'ün bir devlet adamı olarak eğitim ve gençliğin yetiştirilmesi konusuna ilgi duymasının üç temel nedeni olduğu görülmektedir:

1. Eğitimin kalkınmadaki önemi,

2. Cumhuriyeti yaşatacak, koruyacak yeni kuşakların yetiştirilmesi,

3. Milletleşme ve milli birlik-bütünlük bilincinin geliştirilmesi.[11]

Milli Eğitimin Amaçları

Her eğitim politikası programı, belirli amaçları esas alır. Bu amaçlar, aslında eğitim dışı alanların gereklerine göre saptanır. Bu eğitimin sosyal ve kültürel işlevi oluşundan ileri gelir. Atatürk'ün yeni eğitim politikası programı da belirli hedeflere ulaşmayı, kendine temel amaç olarak almıştır.[12]

Daha Milli Mücadele'nin ilk yıllarında, Atatürk'ün, Türkiye'nin çağdaşlaşması için her şeyden önce "*cehaletin izale edilmesi*" (bilgisizliğin ortadan kaldırılması) ve eğitiminin geniş halk kitlelerine yayılması zorunluluğu üzerinde ısrarla durduğunu görüyoruz.

Henüz vatanın büyük bir bölümü düşman işgali altında iken, 1 Mart 1922'de TBMM'nin 3. Toplantı Yılı'nı açarken yaptığı konuşmada Atatürk, "ülkenin

6 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I,** s. 163-164.

7 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II,** s. 198.

8 T. Feyzioğlu, a. g. m, s. 153.

9 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II,** s. 173.

10 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II,** s. 232.

11 Kemal Aytaç, bu ilgiyi iki başlık altında ele almaktadır. Bakınız: G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** Konuşmaları Seçen, Giriş Yazısı Yazan ve Yayıma Hazırlayan Prof. Dr. K. Aytaç, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984, s. 9-10.

12 G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 18.

asli sahibi ve toplumun esas unsuru olan" geniş köylü kütlesinin "*nur-u maariften mahrum*" (milli eğitimin ışığından yoksun) bırakıldığını anlattıktan sonra, bütün köylülere okuma, yazma ve "dört işlemi" öğretmenin, ayrıca "*vatanın, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar*" coğrafi, tarihi vb. bilgi ile donatılmalarının "*milli eğitim programımızın ilk hedefi*" olması gerektiğini vurguluyordu. Bunun yeterli olmadığını, en ileri düzeyde aydınlar ve uzmanlar yetiştirecek yükseköğretim kurumları kurmanın, "*milletin dehasını ve milli kültürünü*" geliştirmenin hayati önemini anlatıyordu.[13] Mesleki ve teknik öğretim de her alanda gerekli meslek mensuplarını yetiştirmeli idi. Atatürk'ün eğitim ve gençliğin yetiştirilmesi yani milli eğitim amaçları olarak belirlediği konuları ana hatları ile şu şekilde sıralamak mümkündür:[14]

1. İnsanlar "tebaa" olmaktan kurtarılmalı, demokratik bir rejim içerisinde hür iradelerini kullanabilecek bireyler, vatandaşlar haline getirilmelidir.

2. Milli Eğitim Kurumları, "*müspet bilimler temeline dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar, beden terbiyesinde de kabiliyeti artmış*", "*fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür*", "*yüksek ahlak ve karakter sahibi kuşaklar*" yetiştirmelidir.

3. Milli eğitim, Türk milletini daha güçlü, daha varlıklı yapmanın aracıdır. Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma idealinin gerçekleştirilmesinin yoludur. Değişen dünya şartları, ilerleyen bilim e teknoloji karşısında gerekli atılımları dinamik şekilde yapabilmenin temel şartıdır.

4. Eğitim, milli birlik ve bütünlük duygusunu pekiştirmelidir. Türk İnkılabı'na bağlı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucu değerlerini benimsemiş yurttaşlar yetiştirmelidir.

5. Milli eğitim, gençlerimize, Türk devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü her türlü tehlikeye karşı koruyup savunmak bilinci ve azmini vermelidir. Türk milletinin varlığına, birliğine, bağımsızlığına, haklarına yönelebilecek tehditler karşısında, gençlerimizi uyanık ve duyarlı kılmalıdır.

6. Eğitim, bir yandan Türk milletinin milli, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerinin ayakta kalmasını, milli kültürümüzün gelişmesini, kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamalı; öte yandan Türk İnkılabı'nın ve Cumhuriyetin kurucu değerlerinin doğru anlaşılabilmesi, gelecek kuşaklara öğretilmesi, yenileşme ve çağdaşlaşmanın başarılması konularında kendisine düşen görevi yerine getirmelidir.

7. Milli eğitim, gençlerin daha erdemli, daha bilgili yetişmelerine hizmet etmelidir. Her bireyin, ailesine, mensup olduğu millete ve insanlığa daha yararlı hale gelmesini sağlamalıdır.

8. Eğitim gençleri daha verimli ve yaratıcı hale getirecek bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmalı, kişiliği ve girişimci gücünü geliştirmelidir. Kişilerin daha mutlu olmalarına ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunmalarına imkân hazırlamalıdır. Her alanda ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücü yetiştirilmelidir.

Bilim adamları tarafından Atatürk'ün yolu, Atatürkçü Düşünce Sistemi, "milli bir çağdaşlaşma ideolojisi" ya da "modernleştirici milliyetçilik" olarak tanımlanmaktadır. Bu iki konu birbirleriyle çelişmez, birbirlerini tamamlar. Türk milletini, kökleri tarihin derinliklerinde, dalları göklerde ulu bir çınar ağacına benzetebiliriz. Bu çınar ağacı, kökleri ile tarihimizin derinliklerinden beslenirken, dalları ile daima daha yükseklere uzanacaktır. Çağdaşlaşmak, yenileşmek, ışığa, aydınlığa, uygarlığa doğru ilerlemek, milli benliğimizden uzaklaşmak demek değildir. Türk milleti, Atatürk'ün önderliğinde, hem "çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne yükselme" amacına erişmek için atı-

13 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I,** 2. Baskı, Ankara, 1961, s. 230.

14 T. Feyzioğlu, a. g. m, s. 156-157.

lımlara girişmiş, hem de "milli benliğine" kavuşarak Türk olmanın sevinç ve övüncünü duymuştur.[15]

Atatürk, "***Türk kimliğini koruyarak çağdaşlaşma***" şeklinde ifade edebileceğimiz bir modeli benimsemiştir. Bu model, tarih, coğrafya, jeopolitik ve sosyolojik gerçeklere uygundur. Çağdaş değerlerle de örtüşen bir modeldir. 1925 yılında kendisi ile söyleşi yapan Amerikalı Gazeteci Mis Ring'in, "*artık zaferi kazandınız, inkılaplar yapmaktasınız. Acaba Türkiye hangi bakımlardan Amerikanlaşacaktır?*" biçimindeki sorusuna şu cevabı vermiştir: "***Türkiye bir maymun değildir! Ne şunu, ne bunu taklit etmeyecektir. O sadece özleşecektir.***"

Atatürk'ün daha savaş yıllarından başlayarak gündeme getirdiği milli eğitim politikası ve programının ana amaçları da bütünüyle bakıldığında bu hedefi gerçekleştirecek kuşaklar, gençler yetiştirmeye dönüktür. Yani milli eğitim; ailesini, vatanını, milletini seven ve yüceltmeye çalışan (Türk milliyetçisi) Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen, bilimsel ve hür düşünme gücüne sahip, insan haklarına saygılı, hür ve demokratik bir ülkenin vatandaşında bulunması gereken niteliklere kavuşmuş, kişiliği ve yetenekleri gelişmiş "iyi insan", "iyi vatandaş" yetiştirmekle görevlidir.[16]

15 T. Feyzioğlu, "Atatürk ve Milliyetçilik", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,** Cilt:1, Sayı: 2 (Mart 1986), s. 355-411.

Görüldüğü üzere Atatürk'ün yeni eğitim politikası programı da, belirli hedeflere ulaşmayı, kendine temel amaç olarak almıştır. 1 Kasım 1937'de TBMM'nin Beşinci Dönem Üçüncü Toplanma Yılı'nı açarken yaptığı konuşmasında yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız milli eğitim ve kültür politikalarındaki temel amaçlarını şu cümlelerle özetlemiştir:

"Arkadaşlar,

Büyük davamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir.

Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılap yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz.

Bu teşebbüste başarı, ancak esaslı bir planla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Kültür Vekâlet'inin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir.

İşaret ettiğim umdeleri, Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, Üniversitelerimize ve yüksekokullarımıza düşen başlıca vazifedir.

Bunun için memleketi şimdilik üç büyük kültür bölgesi halinde mütalaa ederek; Garp (Batı) Bölgesi için, İstanbul Üniversitesi'nde başlamış olan ıslahat programını daha radikal bir tarzda tatbik ederek Cumhuriyet'e cidden modern bir üniversite kazandırmak; Merkez (Orta) Bölgesi için, Ankara Üniversitesi'ni az zamanda kurmak lazımdır. Ve Doğu Bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel yerinde, her şubeden ilkokullarıyla ve nihayet üniversiteyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda, şimdiden fiiliyata geçilmelidir.

Bu hayırlı teşebbüsün, Doğu vilayetlerimizin gençliğine bahşedeceği feyiz, Cumhuriyet Hükümeti için ne mutlu bir eser olacaktır.

Tavsiye ettiğim bu yeni teşebbüslerin, eğitmen ve öğretmen ihtiyacını ziyadeleştireceği şüphesizdir.

16 T. Feyzioğlu, "Atatürk ve Fikir Hayatı", s. 157.

Fakat bu cihet, hiçbir vakit işe başlama cesaretini kırmamalıdır. Vekâletin geçen yıl içinde bu yönde yaptığı tecrübeler çok ümit verici mahiyettedir."[17]

Milli Eğitimde Başlıca Esaslar ve İlkeler

Atatürk, eğitim ve öğretim konusu üzerinde dururken birtakım ilke ve esaslardan da söz etmiştir. Bunları kendi dönemindeki eğitim ve öğretim faaliyetleri sırasında, gençliğin yetiştirilmesi sırasında hayata geçirmeye çalışmıştır. Bugün de önem taşıyan bu ilkelerin bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Millilik İlkesi: Atatürk'e göre yeni eğitim programı, her şeyden önce milli bir nitelik taşımalıdır. Gerek biçimde olsun, gerek özde olsun millilik esastır. 1 Mart 1924'te TBMM'nin toplantı yılını açarken konuşan Atatürk'e göre eğitim ve öğretim siyaseti, *"her anlamıyla, milli bir nitelikte olmalıdır."*[18]

Atatürk, bir milli eğitimden bahsederken, hem "eski devrin hurafelerinden" hem de "milletimizin doğuştan sahip olduğu özelliklerle hiçbir ilgisi olmayan yabancı fikirlerden" Doğu'dan ve Batı'dan gelebilecek her türlü zararlı etkilerden uzak, milli karakterimize, milli dehamıza uygun bir eğitim düşünmektedir. O, 16 Temmuz 1921'de Maarif Kongresi'ni açarken bu konuda şunları söylüyor:

"Şimdiye kadar sürdürülen eğitim yöntemlerinin milletimizin tarihi geriliğinde en önemli etken olduğu inancındayım. Onun için bir milli eğitim programından söz ederken eski devrin saçma sapan ve yaratılış özelliklerimizle hiç de ilişkisi olmayan yabancı düşüncelerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelebilen etkilerden bütünüyle uzak, milli ve tarihi karakterimize uyan bir kültürden söz ediyorum. Çünkü milli dehamızın tam olarak gelişerek ortaya çıkması ancak böyle bir kültür ile sağlanabilir. Gelişi güzel izlenecek bir yabancı kültür şimdiye kadar izlenen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür (*harâset-i fikriye) zeminle uyumludur. O zemin milletin karakteridir.*

Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özellikle varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çatışan bütün yabancı unsurlarla mücadele gereğini ve milli düşünceleri boğmaya çalışan her karşı fikre şiddetle ve özveri ile savunmanın gereği öğretilmelidir. Yeni neslin bütün ruhi kuvvetlerine bu özellikler ve yeteneğin aşılanması önemlidir. Devamlı ve müthiş bir savaş şeklinde beliren milletlerin hayat felsefesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her millet için bu gelişmiş özellikleri şiddetle istemektedir."[19]

Atatürk eğitim konusunu gündeme getirdiği hemen hemen her konuşmasında "millilik" ilkesini özellikle vurgulamıştır. Mesela 1 Mart 1922'de TBMM'nin Üçüncü Toplanma Yılı'nı açarken yaptığı uzun konuşmanın eğitim meselelerini ele aldığı bölümünde yukarıdaki sözlerine uygun olarak şunları söylüyor:

"Efendiler!

Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri eğitimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin istiklaline (bağımsızlığına), kendi benliğine, milli geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir. Milletlerarası dünyanın bugünkü durumuna göre, böyle bir kavganın gerektirdiği ruhi unsurlarla donanmış olmayan fertlere ve bu mahiyette fertlerden oluşan toplumlara hayat ve istiklal yoktur."[20]

Atatürk, 1 Mart 1924'te TBMM'nin açış konuşmasında uygulanacak eğitim politikasının milliliği konusu yine gündemine almış ve şu hususları belirtmiştir: *"Türkiye'nin eğitim ve öğretim siyasetini her derecesinde, tam bir aydınlık ve hiçbir tereddüde yer vermeyen açıklık ile ifade etmek ve uygulamak lazımdır. Bu siyaset, her manasıyla, milli bir mahiyette belirtilebilir."*[21]

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışında olduğu gibi eğitimdeki millilik anlayışı da anlaşılacağı gibi, çağdaş bilime ve dünyaya kapalı bir anlayış değildir. Birleştirici, toplayıcı, bütünleştiricidir. Ayrımcılığı ve bölücülüğü kabul etmez.[22]

2. Birlik İlkesi: Bu ilke eğitim ve öğretimde zümresel ya da kültürel cinsten farklılıkların ortadan kaldırılarak birlik sağlanmasını amaçlar. Bu, milli birlik ve bütünlüğün sağlanması bakımından da çok önemlidir. Atatürk, 27 Eylül 1922'de Bursa'da öğretmenlere hitaben şöyle der:

"Hanımlar, Beyler!

Kesinlikle bilmeliyiz ki, iki parça halinde yaşayan milletler zayıftır, hastalıklıdır."[23]

17 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I., s**. 401. G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 95.

18 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I.** 329.

19 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille),** Yayına Hazırlayanlar: A. Sevim, İ. Öztoprak, M. A. Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s. 231-232.

20 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille),** s. 319. G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 28.

21 G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 49.

22 T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 158.

23 G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Ko-**

Nitekim bu ilke, 3 Mart 1924 tarihli ve 430 sayılı "Tevhid-i Tedrisat" (Eğitim ve Öğretimin Birliği) Kanunu ile uygulamaya aktarılmıştır. Osmanlı Devleti'nden devralınan ve her biri başka başka düşünce, anlayış ve düzeyde insan yetiştirmekte olan üç çeşit eğitim kurumu (bozulmuş bulunan medreseler, Batılı tarzda eğitim yapan okullar, yabancı ve azınlık okulları) Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplanmış, medreseli-mektepli ayrımına son verilmiştir.

Bu arada azınlık ve yabancı okullarında Türkçe, tarih, coğrafya, yurt bilgisi gibi Türk kültürü ile ilgili derslerin Milli Eğitim Bakanlığı denetiminde Türkçe okutulması karara bağlanmıştır. Daha sonra yabancı okulların ilk kısımları kaldırılarak, ilköğretimin mutlaka Türk okullarında görülmesi zorunluluğu getirilmiştir. Dini amaçlı eğitim yapmaları yasaklanan bu okullardaki dini semboller, aziz resimleri, haçlar, öğretim yapılan yerlerden kaldırılmış, ancak ibadet yapılan yerlerde kalmaları sağlanmıştır.[24]

Ünlü düşünürümüz Ziya Gökalp, daha 1917 yılında hazırladığı bir raporda Türkiye'de öğretimin üçe ayrıldığını acı bir dille anlatıyordu. Medreseler, yabancı okullar, Tanzimat okulları. Ziya Gökalp'e göre, Türk eğitim sistemi ülkenin muhtaç olduğu kişileri yetiştiremiyordu. Çünkü kozmopolit bir haldeydi. Ziya Gökalp, "Türkçülüğün Esasları" adlı eserinde de Türkiye'de kimi Uzak Doğu medeniyetinden ayrılamamış, kimi Doğu medeniyetinde yaşayan, kimi Batı medeniyetinden biraz feyz almış üç zümre bulunduğunu belirterek, "*Eğitim usulünü birleştirmedikçe gerçek bir millet olmamız mümkün müdür?*" diye soruyor ve Milli Eğitim'de birliği sağlamanın önemine dikkat çekiyordu. Ziya Gökalp'e göre, "*Harbiye (Harp Okulu) ve Tıbbiye (Tıp Okulu) gibi çağdaş eğitim düzenine göre kurulmuş olan okullar örnek alınarak eğitimde birlik ve çağdaşlaşma sağlanmalı idi.*"[25]

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve kurucusu Atatürk'ün fikri geri planında çok büyük etki ve katkıları olan Ziya Gökalp'in haklı olarak belirttiği eğitim ve öğretimde ikiliğin kaldırılması Tevhid-i Tedrisat Yasası ile gerçekleştirilmiş oldu. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Atatürk yurt gezilerinde, laik eğitimin ve öğretim birliğinin mili birlik ve bütünlüğü sağlamaktaki hayati önemini her fırsatta hatırlatmaktan geri kalmadı. İşte bu konuşmalarından birinde Ziya Gökalp'in millet olmak için eğitimde birlik ilkesinin hayata geçirilmesi görüşünü dile getirmektedir:

"*Eğitimde ve öğretimde birlik sağlanmadıkça aynı fikirde, aynı zihniyette fertlerden kurulu bir millet yapmağa imkân aramak abesle uğraşmak olmaz mıydı? Dünya medeniyet ailesinde saygı toplayan bir yerin sahibi olmağa layık Türk milleti, evlatlarına vereceği eğitimi mektep ve medrese adında birbirinden büsbütün başka iki çeşit kuruma bölmeğe katlanabilir miydi?*"[26]

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun "Gerekçesi"nde, Saruhan Milletvekili (kısa bir süre sonra Milli Eğitim Bakanı olacaktır) Vasıf Çınar ve arkadaşları özetle şöyle diyorlardı: "*Bir milletin kültür ve milli eğitim siyasetinde, milletin fikir ve duygu bakımından birliğini sağlamak için, öğretim birliği en doğru, en bilimsel, en çağdaş ve her yerde yararları görülmüş bir ilkedir... Bir millet fertleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim bir memlekette iki türlü insan yetiştirir.*"[27]

3. Bilgisizliğin Ortadan Kaldırılması İlkesi: Eğitime verdiği önemi anlatırken yukarıda da söz edildiği gibi Atatürk'ün hayatı boyunca cehaletin, bilgisizliğin ortadan kaldırılması için mücadele ettiğini biliyoruz. Konuşmalarında sık sık bu konu üzerinde duran Atatürk, 1 Mart 1922'de TBMM'yi açış konuşmasında, yine bu konu üzerinde durur. Konunun çözümünün gerekliliğini çeşitli yönlerden inceler ve şöyle der:

"*Bundan dolayı, bizim takip edeceğimiz eğitim sisteminin temeli, evvela mevcut cehli (bilgisizliği) izale etmektir (ortadan kaldırmaktır)... Bir taraftan izale-yi cehl (bilgisizliği ortadan kaldırmak) ile uğraşırken bir taraftan da memleket evladını sosyal ve ekonomik hayatta fiilen etkin ve faydalı kılabilmek için zorunlu olan ilk bilgileri uygulamalı bir şekilde vermek eğitim sistemimizin esasını teşkil etmelidir...*"[28]

Atatürk'e göre, milli eğitim ışığı ülkenin en derin köşelerine kadar ulaşıp yayılmalıdır, cehalet (bilgisizlik) yok edilmelidir, eğitim sadece çocukları ve gençleri değil yetişkinleri de kapsamalıdır:

"*Hedefe yalnız çocukları yetiştirmekle ulaşamayız. Çocuklar geleceğindir... Fakat geleceği yapacak olan bu çocukları yetiştirecek analar, babalar, kardeşler, hepsi şimdiden az çok aydınlatılmalıdır ki, yetiştirecekleri çocukları bu millete ve memlekete hizmet edebilecek, yararlı olabilecek şekilde yetiştirsinler. Hiç olmazsa yetiştirmenin lüzumuna inansınlar.*"[29]

---

nuşmalar, s. 15.

24 T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 160.

25 T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 159.

26 **Atatürk,** 1000 Temel Eser, İstanbul, 1970, s. 217. T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 160.

27 T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 160.

28 G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 15-16, 27-28.

29 **Atatürkçülük I. Kitap,** Ankara, 1983, s. 304-305. T.

Atatürk bu amaçla herkese okuma-yazma öğretmeyi amaçlayan bir seferberliğin başlatılmasını istemiştir. Türkiye, köylerine hiç gazete ve dergi girmeyen bir ülke olmaktan kurtarılmalı, bunun için gerekli her çaba gösterilmeli idi.

Nitekim bu ihtiyaç harf inkılabı ile ete kemiğe bürünecektir. Harf inkılâbı, Türk dilinin aslındaki güzelliğini ortaya çıkartacak, onun ses yapısına uygun bir alfabeye duyulan ihtiyaç yanında, eğitimi yaygınlaştırmak, okuma-yazmayı kolaylaştırmak için etkili bir araç olarak düşünülmüştür. Yurdun her tarafında, "Başöğretmeni" Atatürk olan "Millet Mektepleri" açılmış ve kısa sürede çok sayıda yetişkin yurttaşa okuma-yazma öğretilmiştir. Atatürk Başöğretmen olarak yurdu dolaşıp kara tahta başında okuma-yazma öğretme seferberliğine katılmış, çalışmaları bizzat yerinde denetlemiştir.

1 Kasım 1928'de TBMM'nin toplanma yılını açarken, Türk milletine "kolay bir okuma-yazma anahtarı" olarak yeni Türk harflerini kazandırmanın yararlarını özlü, inançlı ve heyecanlı bir konuşma ile anlatan Atatürk'ün "bilgisizliğe karşı girişilen savaş"tan söz ederken söylediği sözler, onun "yaygın milli eğitim" davasına verdiği önemi gösterir. Okuma-yazma bilmeyen erkek kadın her vatandaşa bunları öğretmek için canla başla çalışılmasını isteyen Atatürk, yüzyıllardan beri çözülemeyen bir sorunun çözülmesinin, "gözleri kamaştıracak bir başarı" olacağını anlattıktan sonra şöyle der:

"*Hiçbir zaferle benzetme kabul etmeyen bir başarının heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade öğretmenliğin vicdani mutluluğu bütün varlığımızı sarmıştır.*"[30]

4. Karma Eğitim İlkesi: Karma eğitim ilkesi, eğitim ve öğretimde cinsiyet ayrımının kaldırılması, her iki cinsin de eğitim hakları ve imkânlarından birlikte ve eşit olarak yararlanmalarının sağlanmasını amaçlar. Atatürk 30 Ağustos 1925'te Kastamonu'da yaptığı konuşmada bu konuyu şu şekilde açıklar:

"*Arkadaşlar, Türk milleti çok büyük olaylar ispat etti ki, yenilikçi ve inkılapçı bir millettir. Son senelerden önceki zamanlarda da milletimiz yenilik yolları üzerinde yürümüş, sosyal inkılaba (değişim dönüşüme) girmemiş değildir. Fakat gerçek verimler görülmedi. Bunun nedenini araştırdınız mı? Bence neden, işe temelinden başlanmamış olmasıdır. Bu konuda açık söyleyelim. Bir sosyal topluluk, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan oluşmuştur. Kabul edilebilir mi ki, bir kitlenin bir parçasını terakki ettirelim (ilerletelim, yükseltelim), diğerini müsamaha edelim (görmezden gelelim) de kitlenin bütünü ilerletilebilmiş olsun? Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin? Şüphe yok, terakki (ilerleme, yükselme) adımları dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenileşme sahasında birlikte kat'i merahil edilmek (aşama kaydetmek) gerekir. Böyle olursa inkılap başarılı olur. Mutlulukla görmekteyiz ki, bugünkü hareketimiz gerçek amaca yaklaşmaktadır. Her halde daha korkusuz olmak gerektiği açıktır.*"[31]

Yüzyıllar boyunca kadınlarını okuldan ve başarıyla yapabilecekleri çeşitli mesleklerden uzak tutmuş bir toplumda, okulların ve mesleklerin kapılarının her iki cinse açılmasını saplayan Cumhuriyet yönetimi, bu alanda dünyanın pek çok ülkesine örnek olmuştur.[32]

Atatürk'ün bir milletin sosyal dengesi bakımından çok önemli olan kadın meselesine, kadın hakları konusu içinde çok önem verdiğini, başından beri bu konuya kafa yorduğunu biliyoruz. O, kız çocuklarımızın, kadınlarımızın eğitimi meselesini de "kadın hakları" bağlamında ele almış ve dile getirmiştir. 31 Ocak 1923'te, henüz Cumhuriyet'in ilanından dokuz ay önce İzmir'de halkla konuşurken kadın hakları ve karma eğitim konusunda şunları söylüyordu:

"*... Bir toplum, cinslerinden yalnız birinin yüzyılımızın gerektirdiklerini elde etmesiyle yetinirse, o toplum yarı yarıya zayıflamış olur... Bizim toplumumuzun uğradığı başarısızlıkların sebebi kadınlarımıza karşı ihmal ve kusurun sonucudur... Bir toplumun bir uzvu (organı) faaliyette bulunurken öteki uzvu atalette (durağanlıkta) olursa, o toplum felce uğramış demektir.*

Bizim toplumumuz için ilim ve fen lüzumlu ise bunları aynı derecede hem erkek ve hem de kadınlarımızın elde etmeleri gerekir.

Kadının en büyük görevi analıktır. İlk terbiye (eğitim) verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse, bu görevin önemi tam olarak anlaşılır. Milletimiz güçlü bir millet olmağa azmetmiştir. Bunun gerekleri arasından biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı, kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir. Kadınlar

Feyzioğlu, a. g. m., s. 163.

30 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I., s**. 360. T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 163.

31 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille),** s. 661. G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 18, 65.

32 Cinsiyet ayrımının eğitim bakımından Osmanlı Devleti'ndeki gelişimi için bakınız: T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 161 vd.

toplum yaşamında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır."[33]

5. İşe ve Uygulamaya Dayalı Eğitim İlkesi: Adeta bir eğitim bilimci gibi eğitim sorununun her alanı ile ilgilenen Atatürk, eğitimin işe dönük olmasını ve eğitimde uygulamaya önem verilmesi gerektiğini devamlı vurgulamıştır. Bu ilke, kısaca "iş"in, eğitim ve öğretimde ana vasıta olarak kullanılması anlamını taşır. Atatürk, daha Milli Mücadele yıllarında, 1 Mart 1922'de TBMM'de yaptığı bir konuşmada çocuklarımızı, gençlerimizi toplum içinde ve ekonomik alanda daha verimli kılacak şekilde, uygulamalı eğitim yöntemine önem verilmesi gerektiğini hatırlatmış ve şöyle demiştir:

"... Eğitim ve öğretim yönteminin işe ve uygulamaya dayanması ilkesine uymak şarttır... Bir taraftan bilgisizliğin ortadan kaldırılmasına uğraşırken, bir taraftan da memleket evladını sosyal ve ekonomik hayatta fiilen etkin ve faydalı kılabilmek için zorunlu olan ilk bilgileri işe dayalı olarak (uygulamalı bir şekilde) vermek yöntemi eğitim sistemimizin esasını oluşturmalıdır..."[34]

Milli eğitimin, bilginin sadece bir "süs" gibi düşünülmemesi, kişilere ve topluma "yarar" sağlaması konusu, Atatürk'ün üzerinde durduğu önemli noktalardan biridir. O, 1 Mart 1923'te TBMM'nin yeni toplantı yılını açış konuşmasında şunları söylüyor:

"... Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir baskı aracı ya da uygarlık zevkinden çok, hayatta başarıya ulaşmayı sağlayan, pratik ve kullanılabilen bir araç haline getirmektir."[35]

6. Bilimsellik İlkesi: Bu ilke eğitim ve öğretimin amaç, içerik ve araçları yönünden, bilimin en son düzeydeki verilerine göre düzenlenmesi anlamını taşımaktadır. Çağın ve toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek bir eğitim sistemi, bilimsel yöntemlere ağırlık vermelidir. Bilimin hızla ilerlemesi çağımıza damgasını vurmuştur. Milli eğitim, gençlerimizi, milletimizi bilim yarışında en öne geçirecek biçimde düzenlenmelidir. Okullarımız temel ve uygulamalı bilimlere, araştırmaya önem vermelidir. Eğitim programları bilim alanındaki en yeni gelişmeleri göz önünde tutmalıdır. Nitekim Atatürk bu konudaki düşüncelerini 22 Eylül 1924'te Samsun'da öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada şöyle açıklar:

"Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, başarı için en hakiki yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cehalettir, delalettir. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişmesini idrak etmek ve ilerlemesini zamanla takip eylemek şarttır. Bin, iki bin, binlerce sene evvelki ilim ve fen dilinin çizdiği düsturları (genel kuralları), şu kadar bin sene sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir. Çok mesut bir his ile anlıyorum ki, muhataplarım bu gerçekleri kavramışlardır. Mutluluğum artıyor. Şundan dolayı ki, muhataplarım eğitim ve öğretimleri altında bulunan yeni nesli de gerçeğin ışıklarıyla doğuşuna sahip ve istekli olacak şekilde yetiştirecekleri sözünü vermişlerdir. Bu hepimiz için övünmeye değer bir noktadır."[36]

7. Eğitimde Disiplin İlkesi: Öğrenim hayatında "disiplin" ilkesine bağlı olarak yetişmiş ve askeri meslek hayatında da bunu başarıyla uygulamış olan Atatürk, kurduğu yeni devletin eğitim programında da disiplini bir temel ilke olarak kabul etmiştir. O, gerçek disiplinin sevgi ve şevkatle yapılan işin sevilmesi ve benimsenmesiyle, sorumluluk duygusuyla sağlanacağından emindir. 1 Kasım 1925'te TBMM'nin açış konuşmasında bu konuda şunları söylüyor:

"Hayatın her çalışma safhasında olduğu gibi özellikle öğretim hayatında disiplin (düzen), başarının esasıdır. Müdürler ve öğretim kadroları disiplini sağlamaya, öğrenci ise disipline uymaya mecburdur."[37]

8. Eğitimde Laiklik İlkesi: Laiklik bir özgürlük alanı olarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en temel esaslarından, kurucu değerlerinden biridir. Devletin bir temel ilkesi olarak laiklik 1937 yılında anayasaya girmiştir. Fakat 1923'ten itibaren devletin yapılanması sürecinde özellikle eğitim ve öğretimde laikleşme ilkesi hayata geçirilmiştir.

Atatürk'e göre eğitimde laiklik ilkesi, bir yandan eğitimin, dini kurumların ve kişilerin elinden kurtarılarak devletin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimine alınması; diğer yandan da eğitim ve öğretim çalışmalarının amaçları ve içerikleri bakımından dünyevi gereklere uygun olarak yeniden düzenlenmesi anlamını taşımaktadır.[38]

33 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II., s**. 85-86. T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 216.

34 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I., s**. 230. T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 164. G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 15-16, 27-28.

35 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I., s**. 298. T. Feyzioğlu, a. g. m., s. 164.

36 G. M. K. Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille),** s. 627. G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 17, 55.

37 G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 17, 73.

38 G. M. Kemal Atatürk, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,** s. 16.

MAKBULE HANIM, AĞABEYİNİ ANLATIYOR

Kasım TEKE (*)

"Ağabeyim manen kuvvetliydi... Ümidini ve cesaretini hiç kaybetmezdi..."[1]

14 Ocak 1923 tarihinde ATATÜRK'ün annesi Zübeyde Hanım hayata gözlerini kapadığında ATATÜRK'ün en yakın akrabası olarak kız kardeşi Makbule Hanım hayatta idi. Makbule Hanım Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ölümüne dek hep yakınında olmuştur. ATATÜRK'ün ölümünden sonra Makbule Hanım ağabeyi ATATÜRK'e ait anılarını bazı gazetecilere anlatmış ve bu anılar gazetelerde yazı dizisi olarak yayımlanmıştır.

Makbule Hanım'ın ATATÜRK'ün çocukluğuna ait anılarını bazı gazetelerdeki söyleşilerinde görebilmek mümkündür. Bunlardan ilki, Zafer Gazetesinde 10 Kasım 1950 tarihinde "Kardeş Gözüyle En Büyük Türk ATATÜRK", sayın Yaşar Yula'nın Makbule Hanım ile yaptığı söyleşi, İkincisi, Yeni İstanbul Gazetesinde 1 Kasım 1951-22 Mart 1953 tarihleri arasında ***"Büyük Kardeşim ATATÜRK"*** başlığı ile yayımlanan söyleşi. (Daha sonra bu söyleşi kitap olarak da basılmıştır.) Üçüncüsü ise 1955 yılında Makbule Hanımın rahatsızlığından dolayı Gülhane Askeri Tıp Akademisinde tedavi gördüğü dönemde gazeteci yazar Şemsi Belli'nin Milliyet Gazetesi'nde ***"Ağabeyim Mustafa Kemal"*** adı ile 10 Kasım 1955- 24 Kasım 1955 tarihleri arasında yayımlanan söyleşisidir..

Bakalım bu söyleşilerde Makbule Hanım ağabeyinin çocukluğu ile ilgili neler anlatmış;

"Üç kardeşim küçük yaşlarda hayatını kaybetmiş, annem bu üç evladının üzüntüsünü yaşamakta ve ağabeyim Mustafa'nın doğumuyla annem Zübeyde Hanım tüm ilgisini ve sevgisini ağabeyimin üzerine toplamış...

MAKBULE ATADAN ANLATIYOR

AĞABEYİM MUSTAFA KEMAL

RÖPORTAJ: ŞEMSİ BELLİ

Cesaret ve ümidini son ana kadar muhafaza ederdi

10 Kasım 1955 - 24 Kasım 1955 tarihlerinde Milliyet Gazetesinde Yayımlanan Röportaj

Babam iki yıl ağabeyim Mustafa'nın elinden tutarak onu okula götürüp getirmiş. Fakat ne yazık ki, bu sıralarda amansız hastalık babamın yakasına yapışmış. Babam Ali Rıza Efendi, uzun süre bu hastalıkla boğuşmuş. İşte bu üç yıl içerisinde ben dünyaya gelmişim. Daha sonra *da kız kardeşim Naciye dünyaya gelmiş. Babam vefat ettiği zaman kız kardeşim Naciye kırk günlük bir bebekmiş... Bizi dayım büyütmüş..."*[2]

ATATÜRK ve Kız Kardeşi Makbule Atadan Dolmabahçe Sarayı 20 Eylül 1937

Ali Rıza Efendi'nin vefatından sonra Zübeyde Hanım çocuklarını da alarak kardeşinin çiftliğine yerleşir. Bu süreçte, Zübeyde Hanım oğlunun okula gidememesinden hoşnut değildir. Sonuçta, Küçük Mustafa Selanik Mülkiye Rüştiyesine (Ortaokul) gönderilir. Sonrasını Makbule hanımdan okuyalım;

"Ağabeyim okula gidip geliyor. Hiçbir şikâyeti de yok. Fakat Şemsi Efendi'nin okulunda olduğu kadar hevesli değil. Annem bundan da memnun.

Okulda Kaymak Hafız adında bir öğretmen var. Öğrencileri kasıp kavuruyor... Kaymak Hafız sopayı eline alarak kulağını iyice çektikten ve kanattıktan sonra var kuvvetiyle kardeşimi dövüyor. Büyük kardeşim eve döndüğü zaman vücudu mosmordur...

Zübeyde Hanım bu morlukları gördüğünde;

'Ne olmuş sana böyle. Kiminle boğuştun?'

'Kimseyle anne.'

'Bu yol yol mavi lekeler ne?'

'Kaymak Hafız dövdü.'

---

* Öğ. Bnb. Tarih Öğretmeni, Anıtkabir Müze Komutanı

1 Şemsi Belli, "Ağabeyim Mustafa Kemal", Milliyet Gazetesi, 17 Kasım 1955, s.3

2 Şemsi Belli, a.g.m., 11 Kasım 1955,s.3

'Niçin?'

'Nasara çekerken *(fiil çekimi) bir sözü yanlış söyledim diye kızdı. Gücenme bana anne. Ben bu okula bir daha ayak basmayacağım.'*

'Başka hiçbir suçun yok mu senin?'

'Yok anne.'

Annem bir yandan telaşlanırken, öte yandan da oğlunu haklı buluyor. Çocuğun ufak bir hatası yüzünden hemen sopaya sarılmak ne büyük bir vahşilik. Kendisinin el dokunmadığı bir çocuğa, Kaymak Hafız nasıl sopa atabilir? Acaba hafız, babasız bir çocuk bulduğu için mi ölçüyü kaçırmıştır? Annem bütün benliğ*ini sarsan derin bir acı duyuyor.*

Büyük kardeşim son derece kederlidir. Odasına çekiliyor ve kapıyı içeriden kapıyor. Annemin telaşı arttıkça artıyor. Acaba oğlu ne yapıyor, niçin yemek yemiyor! Bir gün ağabeyim annemin ricası üzerine kapıyı açıyor. Rengi solmuş, gözleri yorgun. Annem hemen soruyor:

'Okula gitmeyecek misin oğlum?'

'Söyledim ya anne. Beni haksız yere dövdü Kaymak Hafız. Bir daha uğramam ben oraya.'

'Ne yapacaksın? Bir şey öğrenmen lazım. Mademki okumak istemiyorsun, seni bir mağazaya çırak yapalım, öğrenir ve ileride tüccar olursun.'

'Ben sırtımda kumaş topları taşımam anne. Mağazaya da gitmeyeceğim, başka bir yere de. Kararımı verdim ben anne. Askeri Rüştiye'ye (Ortaokul) gideceğim, asker olacağım.'

Oğlunun bu kararı karşısında annem ne söyleyeceğini şaşırıyor. Biricik erkek çocuğunu yanından ayırmak aklından bile geçmiyor annemin. Fakat büyük kardeşimin bir kere karar verince dönmediğini bildiği için, gerçekten kaygılanıyor...

'Olmaz oğlum. Askeri Rüştiye'de (Ortaokul) okumana müsaade edemem ben.'

Büyük kardeşim hiç ses çıkarmıyor. Fakat annem ertesi gün büyük kardeşimin odasına girdiği zaman heyecandan kendini zapt edemiyor. Odada kimse yok. Sesleniyor:

'Mustafa, Mustafa...'

Hiçbir cevap yok. Yemek zamanları geliyor, geçiyor, yatsı ezanları okunuyor. Mustafa'dan haber yok. Annemin nasıl bir gece geçirdiğini çok iyi tahmin eden küçük halam, ertesi gün çok erken geliyor ve Mustafa'nın hikâyesini anlatıyor. Büyük kardeşim, akşam karanlığı çöktükten biraz sonra küçük halama uğramış ve annemle arasının açıldığını söyleyerek evde misafir kalacağını bildirmiş. Küçük halam da, ağabeyimi karanlıkta eve göndermek istememiş ve yanında alıkoymuş. Annem bütün gece uyumamış, aklından geçmedik şey kalmamış. Küçük halam eve uğrayıp Mustafa'dan bahsettiği zaman öyle sevinmiş ki. Evine döneceği sırada annem rica ediyor:

'Aman dikkat et, Mustafa bir yere kaçmasın. Birkaç gün daha sende kalsın. Belki düşünür, taşınır ve yatışır.'

Küçük halam gittikten biraz sonra babamın eski arkadaşlarından Mehmet Efendi kapımızı çalıyor. Annem cumbadan bakıyor: Ahmet Efendi'nin oğlu Mehmet Efendi. Heyecandan donuyor.

*Acaba kötü bir haber mi getiriyor? Mustafa'ya bir şey mi oldu yoksa? Hemen kapıya koşuyor. Mehmet Efendi imzalasın diye anneme bir kâğıt uzatıyor. Halbuki annemin hiçbir şeyden haberi yok. Annem kâğıdı imzalamıyor ve Mehmet Efendi de gidiyor. Meğer annemin sonradan öğrendiğine göre, büyük kardeş*im, Kaymak Hafız›ın okulundan ayrılmaya karar verir vermez Mehmet Efendi›yi aramış, bulmuş ve kendisini askeri rüştiyeye yazdırmasını rica etmiş. Mehmet Efendi de durmamış, çalışmış ve muameleyi tamamlatmış. İş, yalnız imzaya kalmış. Mehmet Efendi›nin getirdiği ve imzalatmak istediği kâğıt bu işte.

Annem, askeri rüştiyeye girmek maksadıyla verilen dilekçenin hikâyesini öğrendikten sonra az çok ferahlamıştır. Çünkü büyük kardeşim mutlaka öğrenmek ve yetişmek istediğini bu suretle göstermiş oluyor. Fakat ne olursa olsun ağabeyimin asker olmasını istemiyor. Aradan üç gün geçmiştir. Büyük kardeşim henüz eve dönmemiştir. Annem iyi bir belirti saymıyor bunu.

*Büyük kardeşim, küçük halamın evinden döneli bir hafta olmuştur. Annemin üzüntüleri görünmez bir yelle (*rüzgârla) süpürülmüş gibidir. Oğlunun her dileği yeri-

ATATÜRK Harp Okulu Yıllarında

ne getiriliyor. Sabahleyin üniformalı sarışın genç, Kule Kahvelerini limana bağlayan yoldan yürüyerek Askeri Rüştiye'ye gidiyor. O zamanın bütün resmi yapıları gibi okulun da açık portakal rengi bir sıvası vardır. Binanın ön tarafındaki geniş tabelada okulun adı yazılı.

Büyük kardeşim her sabah bu disiplin yurduna girerken son derecede ciddidir. Hatta yüzünden istediğine kavuşmuş insanların bahtiyarlığı sezilmektedir. Eve döndüğü zaman ise odasına çekiliyor, kitaplarına gömülüyor ve saatlerce yorulmaksızın çalışıyor. Annem, ağabeyimin birdenbire değişmesi karşısında sevinmeye cesaret edemiyor. Ya Mustafa'nın hevesi birdenbire değişirse? Fakat aradan aylar geçiyor, sınav zamanı geliyor. Büyük kardeşim okul hayatına ısındıkça ısınıyor. Cuma günleri (o zamanlarda okulların kapalı kaldığı gün dinlenme günü) bile ağabeyimi kitaplarından ayırmak imkânsız. Annem de oğlunun yeni hayatından memnun.

Bir gün dayım, Hamza Bey Camii'nde (eski Selanik'in en güzel camilerinden biri) cuma namazını kıldıktan sonra Mehmet Efendi'ye rast geliyor ve bizim Kule Kahve'lerindeki evimize uğruyorlar. Büyük kardeşim o zaman Askeri Rüştiye (Ortaokul) ikinci sınıfındadır. Dayım dosdoğru yeğeninin odasına giriyor. Ağabeyim kitaplarını bir tarafa bırakarak hemen ayağa kalkıyor ve dayısını askerce selamlıyor.

'Sen yaman bir asker olacaksın Mustafa.'

'Asker değil dayı, iyi bir komutan.'

'Kimin gibi söz gelişi?'

'Orası henüz belli değil. Her komutanı, karşılaştığı durum imtihandan geçirir. Komutanların mümeyyizleri (seçicileri, ayırtmanları) tarih hadiseleridir.'

'Kimden öğrendin bunu sen.'

'Kimden öğrenmiş olabilirim dayı? Öğretmenden, ondan sonra da tarihten. Kendim de çok düşündüm. Doğru bu sözler.'

'Haydi bakalım Mustafa, bir komutan oluver de. Millet, çok kara günler gördü. Tanrı seni bahtiyar günlerin komutanı yapsın.'

'Kuzum dayı, bu olmadı işte. Bahtiyar günlerin komutanı olmak çok kolay. Böyle günlerde komutana lüzum olmaz zaten. Komutan vatanın en güç günlerinde Hızır gibi yetişmelidir. Anladın mı dayı?'

Kardeş gözü ile
En Büyük Türk
ATATÜRK!...
Anlatan : Bn. Makbule
Nakleden : Yaşar Yula

Zafer Gazetesi, 10 Kasım 1950

'Yaşa be Mustafa, yarının genç paşası. Görüyorum bu meslek seni çok sarmış.'

'Elimden geleni yapacağım.'

Bu sırada Mehmet Efendi odaya giriyor. Büyük kardeşimin çok sevindiği gözlerinden belli. Misafiri aynı ciddilikte selamlıyor. Ve sonra dayıma dönerek devam ediyor:

'Mehmet Efendi bana o kadar yardım etti ki dayı. O olmasaydı kim bilir ne olacaktım ben? Mehmet efendi koştu, yoruldu; müdürle öğretmenlerle görüştü. Onun yardımıyla imtihanlara girdim.'

Mehmet Efendi, elini ağabeyimin omuzuna koyarak cevap veriyor:

'Ben bir şey yapmadım oğlum. Yolunu kendin seçtin. Babanın en yakın bir dostu, senin için biraz yorulmuş bundan ne çıkar.'

Dayım, Mehmet Efendi'yle evden ayrılırken, anneme şöyle söylüyor;

'Mustafa kendi yolunu arıyormuş meğer. Şimdi üzülmeye hakkımız yok. Allah senden razı olsun Mehmet. Sen Mustafa'nın ne istediğini bizden çok daha iyi anlamışsın.'

Ve sonra Ağabeyime dönerek devam ediyor;

'Tanrı seni bu yurda bağışlasın yavrum.'"[3]

Evet, Makbule Hanım ağabeyinin askeri okula başlangıcını bu şekilde anlatmakta. Peki çocukken ne oyun oynarlardı Makbule Hanımdan öğrenelim;

"Çocukluk günlerimizde; Üç kardeştik... Ben, Naciye, Ağabeyim. Oyun oynardık. Ceviz oyunu, saklambaç oyunu ve daha birçok oyunlar...

Bir gece çiftliğimizden bir tepsi yoğurt geldi. Naciye ile biz, yoğurdun enfes görüntüsüne dayanamayarak tabaklara konulmasını beklemeden yoğurdu tepsinin kenarından parmağımızla yalamaya başladık. Ağabeyim bunu gördü. Hiç unutmam, Naciye'ye şöyle seslendi:

'Sen ablana söyle de diliyle yalasın yoğurdu!'

Ve hemen yerinden fırladığı gibi yanıma geldi. Naciye ile bir olup beni ağlatmak ve kızdırmak için kafamı yoğurt tepsisine batırdılar. Ağzım gözüm yoğurt içerisinde maskaraya dönmüştüm...

O bir tarafa çekilmiş kahkahalar ile gülüyordu... [4]

(Bu hikâyeyi ATATÜRK yıllar sonra birçok kez, arkadaş ortamında Makbule Hanım'a anlattırmıştır. Bu çocukluk hikâyesine ATATÜRK ilk günkü gibi kahkahalarla gülmekte ve o derece mutlu olmaktaydı.)

Ağabeyim, çocukluğunda çok hareketli ve neşeliydi... Ben sakin olduğum için pek kavga etmezdi benimle.

3 Makbule Atadan, Büyük Kardeşim ATATÜRK, 2016, s.148-157

4 Şemsi Belli, a.g.m., 11 Kasım 1955, s.3

Ne dese mutlaka kendisini dinlerdim. Çok uysaldım.

Ama Naciye öyle değildi. Acar bir kızdı Naciye. Onunla kavga ederdi. Bakardım ki horoz gibi kapışmışlar.

Ağabeyim, çocukken her çeşit oyuncağa düşkündü. Eline bir tahta parçası alır gelirdi.

- Makbuş (ATATÜRK kız kardeşine bu şekilde hitap ederdi), tut bakalım şu tahtayı!...

Ben tutmak istemezdim...
- Ne var ne yapacaksın yine ağabey? Derdim.
- Sen tut şu tahtayı!
Sıkılırım.
- Hayır tut!

Çaresiz tutardım... Gıcır *gıcır keser, kümes yapardı. Tambura yapardı. Tellerini takar çalardı o tahta parçasını tambur gibi...”*

ATATÜRK, ata binmeyi çok severdi. ATATÜRK'ün ata binme sevgisinin nasıl oluştuğunu Makbule Hanım'ın şu anısından anlamak kolay olsa gerek;

“Ağabeyim askeri okula devam ederken ata heves sarmıştı. Güzel bir Tay'ı vardı. Okula dayımla beraber at ile giderdi. Her cuma günü annemi, beni ve Naciye'yi görmeye gelirdi. Yine bir cuma dönüşüydü. Atın eyerini vurdu, gemini taktı ve yola çıktı. Ben de arkasına takılmıştım. Fakat yaya yürüdüğüm için ona yetişemiyordum. Bir hendeğin kenarından atlamak isterken ayağım kaydı düştüm. O sırada nereden peydah olduklarını bilmediğim bir sürü köpek üzerime hücum etti. Ağabeyim yetişmeseydi belki de köpekler beni parçalayacaklardı.

Çocukken bir çoğumuzun olur olmaz şeylerden korktuğumuz olmuştur. Çocukluk sonuçta. ATATÜRK'ün çocukluk korkuları olmuş mudur? Makbule Hanımdan dinleyelim;

“Evde kendisine özel *bir oda ayırmıştık. Cuma tatillerini genellikle bu odada geçirirdi. Askeri okula ilk kayıt olduğu sıralarda bu odada yalnız yatmaktan çekinirdi... Ağabeyim, çocukluğunda fareden başka hiçbir şeyden korkmazdı...*

Odasındaki masanın üzerinde, ders çalıştığı zamanlar kullanması için bir gaz lambası vardı. Gözleri mavi olduğu için bozulmasın diye bu lambanın üstüne mavi bir kağıt geçirmişti...

Bir gün Naciye, muziplik olsun diye:

- Ağabey, demiş senin yattığın odada fare var!

Ağabeyim, koşarak annemin yanına geldi:

- Anneciğim, dedi, o odada yalnız yatmam ben, ya kulağımı fare ısırırsa...

Ağabeyimin yetişmesinde büyük emeği olan rahmetli annem, kaşlarını çattı:

- Bu sözleri bir daha duymayayım, dedi. Sen asker olacaksın... Asker korkar mı hiç?...”[5]

ATATÜRK ve Kız Kardeşi Makbule Atadan, Dolmabahçe Sarayında Açılan Sergiyi Gezerken 20 Eylül 1937

ATATÜRK, okuldan geldiğinde çoğunlukla odasından çıkmaz ve dersleriyle ilgilenirdi. Çoğunlukla da kitap okurdu. Makbule Hanım bu konuyla ilgili ise şunları söylüyor;

“Daima yalnız olarak bulunduğu odasına, kendisini görmek, konuşmak ve görmek için gittiğim zamanlar, ayağa kalkar ve beni karşılayarak köşeye oturturdu. Okuduklarına ve gördüklerine dair uzun açıklamalarda bulunmazdı. Bazen manalı (anlamlı) bir sükutu (sessizliği) tercih ettiğini (yeğlediğini) görürdüm. Bazen de gel kardeşim sana tarih okuyayım, der ve heyecanlı bir sesle devam ederdi...

ATATÜRK hepimizden fazla annemi severdi. Annemizi kara toprağa verdikten sonra, bir gece ATATÜRK, rüyasında onu görmüş ve derhal benim yanıma gelerek:

‘Kardeşim, ne olur, biraz konuş, sen söylerken annemle görüşüyormuşum gibi, oluyorum’ demesi, kendisinin ne kadar hassas ve aile sevgisine de ne kadar düşkün olduğunu bizlere açıkça ispat etmiştir (kanıtlamıştır).

ATATÜRK'ün hayatında en çok sevdiği şarkı, Asım Beyin uşak faslından ve curcuna usulünden şu şarkısıdır:

Cana rakibi handan edersin
Ben bi nevayı giryan edersin,
Bigânelerle ünsiyet etme,
Bana cihanı zindan edersin...”[6]

Bir gün bana ağabeyim şöyle dedi;

‘Ne senin ve ne benim paramız olacak... Her şeyimiz, yalnız ve yalnız, bize bunları veren milletin olacaktır...’”[7]

5 Şemsi Belli, a.g.m., 12 Kasım 1955, s.3

6 “Kardeş Gözüyle En Büyük Türk ATATÜRK”, Anlatan: Makbule ATATDAN, Nakleden: Yaşar Yula, Zafer Gazetesi, 10 Kasım 1950,s.5

7 Kardeş Gözüyle En Büyük Türk ATATÜRK”, Anlatan: Makbule ATATDAN, Nakleden: Yaşar Yula, Zafer Gazetesi, 10 Kasım 1950,s.6

DÜNYADA ATATÜRK SEVGİSİ

Av. Erden AKYÜZ (*)

Her ülkede; o ülkenin yöneticilerinin ya da diğer bazı ülkelerin liderlerinin heykelleri bulunur, adları meydanlara ve önemli yerlere verilir. Ancak aradan zaman geçince adlar unutulur, verilen adlar değişir.

Özellikle başka ülkelerin yönetici ve liderlerinin heykel ve adları; o ülke ile siyasi ya da ticari ilişkiler sürdüğü müddetçe, alanlarda, meydanlarda yer alır. Ticari ve siyasi ilişkiler eski önemini ve değerini kaybetmeğe başladığı zaman heykeller kaldırılır, adlar unutulur.

Bunun yeryüzündeki tek istisnası Atatürk'ün heykel ve anıtları ve cadde, meydan ve alanlara verilen adlarıdır.

Diğer ülkelerde yer alan Atatürk anıtları ve adları; bir ticari ya da siyasi ilişki sonucu verilmemiştir. Heykellerinin ve adının bulunduğu ülkelerle hiç bir ticari ya da kuvvetli bir siyasi ilişkimiz olmayabilir. Hatta bu ülkeler, çoğumuzun yerini bile bilmediğimiz, turistik ilişkilerimizin bile en alt düzeyde bulunduğu ülkeler olabilir. Ama orada bir Atatürk heykeli vardır, Atatürk adı önemli cadde, sokak ve bulvarlara verilmiştir.

Hatta o kadar ki, geçmiş dönemlerde, Atatürk ad ve heykellerinin bulunduğu ülkelerle savaşmış olabiliriz. O ülkeler, o yola yönlendirildikleri için, işgalci olarak ülkemize gelmiş olabilirler. Savaştıkları ülkede, yani Türkiye'de Atatürk'ü, ilkelerini tanımış, özgürlük rüzgârını ilk kez burada ciğerlerine çekmiş, ülkelerine döndükleri zaman, aynı özgürlüğe kavuşmak için savaşım vermiş ve bunun sonucunda, kendi ülkelerine Atatürk heykellerini dikmiş, adını önemli sokak, cadde ve bulvarlara vermişlerdir.

Bunun nedeni, Atatürk'ün Türkiye'de başladığı özgürlük mücadelesinin, yurtta ve dünyada estirdiği barış rüzgârının bütün ülkelerde dalgalanmış olmasıdır.

Bunun sonucu olarak "Yurtta Barış Dünyada Barış" sözü, evrensel bir nitelik kazanmıştır. Bu söz İngilizce konuşulan ülkelerde "Peace at Home, Peace in the World" şeklinde, Fransa'daki anıtlarda "La paix à la maison, La paix dans le monde", Küba, Havana, Peru'daki Atatürk anıt, heykel ve rölyeflerinin altında "Paz En Casa, Paz En El Mundo" Almanya'da "Frieden zu Hause, Frieden in der Welt" , Hollanda'daki heykelinde Felemenk yazılışı ile "Vrede thuis, vrede in de wereld" biçiminde söylenmekte ve yer almaktadır. Bu deyim neredeyse uluslararası bir atasözü halini almıştır.

Atatürk'ün; Çanakkale Savaşında yer alan Avustralya'nın; Sidney, Canberra kentlerinde heykelleri bulunmaktadır. Albany'deki heykeli deniz kıyısında yüksek bir tepede, bir küre üzerinde bulunmakta ve ön tarafında "Peace at Home Peace in the World" sözü yer almaktadır.

Dünyanın bir başka köşesinde Japonya'nın Higashimuro - Wakayama'daki anıtın hemen altında

(*) Anıtkabir Derneği Üyesi

da Atatürk'ün özgün imzası ile "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" deyişi yer almaktadır. Kuşimato'daki heykeli ise çok görkemlidir. Atatürk, at üzerinde, sırtında pelerini, eli ile ufku göstermektedir.

Küba'da yerli ve yabancı devlet adamlarının heykellerine çok az rastlanmaktadır. Bunun en önemli ve ayrıcalıklı olanı Küba'da bulunan Atatürk heykeli olup heykelin altında Türkçe ve İspanyolca olarak "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu-Yurtta Barış, Dünyada Barış" yazmaktadır. Bir başka heykeli de başkent Havana'nın en gözde yerlerinden olan Puerta Caddesinde bulunmaktadır.

İtalya'da Roma'daki heykelinin altında "büyük" anlamına gelen "largo" sözcüğü kullanılarak "Largo Mustafa Kemal" yazılmıştır.

Atatürk'ün bundan 100 yıl önce 1917-1918 yıllarında, hiçbir resmi sıfatı olmaksızın gittiği Almanya'nın Bad Kreuznah kentinde kaldığı otelin önündeki caddeye ve o dönem Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içinde bulunan Karlbad'da Karlovy Vary'deki ana caddeye "Atatürk Caddesi" adı verilmiştir.

Çoğumuzun yerini tam olarak bilmediğimiz Dominik Cumhuriyeti'nde "Mustafa Kemal Street" adlı büyük bir cadde bulunmaktadır.

Atatürk'ün yurt dışında, başka ülkelerde, adının verildiği cadde, sokak, bulvar ve kuruluşların adı ile heykellerinin bulunduğu ülke ve şehir adlarını tam olarak bilmek olanaksız olduğu kadar, başlı başına bir araştırmanın konusu olacak kadar çok ve çeşitlidir.

Atatürk'e duyulan; hiçbir ticari, siyasi ilişkiye dayanmayan bu uluslararası ilginin, sevgi ve saygının nedeni; Atatürk'ün insanlık ve dünya için koyduğu barışçıl ve insancıl ilkelerdir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)nün ifadesi ile bu özellik en açık ve net biçimi ile şöyle tanımlamaktadır: "Atatürk, uluslararası anlayış, iş birliği, barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, olağanüstü devrimler gerçekleştirmiş bir devrimci, sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaşan ilk önder, insan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsü, yaşamı boyunca insanlar arasında renk, dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen, eşi olmayan devlet adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur."

İşte Atatürk'e duyulan evrensel nitelikteki sevgi ve saygının temelinde bunlar yatmaktadır.

YABANCI DEVLET ADAMLARI VE DÜŞÜNÜRLERİN GÖZÜYLE ATATÜRK

Deniz KURT*

"Tarih çok büyükler gördü. İskenderleri, Napolyonları, Washingtonları gördü. Fakat 20'nci yüzyılda büyüklük rekorunu ATATÜRK, bu Türkoğlu Türk kırdı."[1]

Giriş

Çağdaş dünya tarihinin kaydettiği karizmatik liderlerin başında kuşkusuz Türk İstiklal Harbi'nin lideri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK gelmektedir. Mustafa Kemal ATATÜRK, yıkılmış bir imparatorluğun küllerinden çağdaş Türkiye Cumhuriyeti›ni kuran büyük bir önder, üstün bir komutan ve saygın devlet adamı olarak dünya tarihindeki yerini almıştır.

Yaşadığı dönemde ve sonrasında da, dünya tarihinde büyük bir saygı ve ilgiye sahip olan ATATÜRK'ün daha iyi anlaşılabilmesi, gerçekleştirdiği devrimlerin ve onların öneminin daha iyi kavranabilmesi, öncelikle bu devrimlerin dış dünyada yarattığı etkinin etraflıca incelenmesi ile olanaklıdır. Yabancı devlet adamları ve düşünürlerin ATATÜRK'ü nasıl değerlendirdiğinin bilinmesi bu açıdan kuşkusuz ki büyük önem taşımaktadır. Uluslararası etkiye ve saygıya sahip bir liderin liderlik özelliklerini, gerçekleştirdiği devrimi, toplumu ve çevresini etkileme gücünün derecesini, idealizmini ve halkının ona beslediği sevgiyi anlamaya yönelik tüm değerlendirmelerin dikkatle araştırılması ve incelenmesi gerekmektedir.

Ne Dediler?

"Bütün dünyada ve özellikle Orta Doğu'daki Müslüman devletlere örnek olacak modern Türkiye'nin inşasında ve kuruluşunda bu kadar fevkalade ve çarpıcı hizmetler veren bir kişi hakkında tatmin edici bir şekilde konuşmak imkânsızdır. Halkını kurtarıp örgütlemede kullandığı fevkalade yöntemlerin ve bütün olanaksızlıklara karşı savaşmasının dünyada bir eşi daha yoktur. Onun ölümüyle sadece Müslümanlar değil, bütün dünya şimdiye kadar gelmiş en büyük insanlarından birini kaybetti." [2]

Muhammet Ali CİNNAH / Pakistan Devlet Başkanı

"Benim üzüntüm iki türlüdür. İlk olarak bu büyük insan ve devlet adamının kaybı nedeniyle bütün dünya gibi üzgünüm. İkincisi ise, o kadar istediğim halde, bu muhteşem insanla tanışma şansımın artık kalmamış olmasıdır." [3]

Franklin D. ROOSEVELT / 32'inci ABD Başkanı

"Savaşta Türkiye'yi kurtaran, savaştan sonra da Türk ulusunu yeniden dirilten ATATÜRK'ün ölümü yalnız yurdu için değil, Avrupa için de en büyük kayıptır. Her sınıf halkın onun ardından döktüğü içten gözyaşları bu büyük kahramana ve çağdaş Türkiye'nin Ata'sına layık bir tezahürden başka bir şey değildir."[4]

Winston CHURCHILL / İngiltere Başbakanı

"ATATÜRK bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihi başarılarını, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırlatmaktadır. Çöküntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması, yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan ve o zamandan beri koruması, ATATÜRK'ün Türk halkının işidir. Şüphesiz ki, Türkiye'de giriştiği derin ve geniş inkılaplar kadar bir kitlenin kendisine olan güvenini daha başarı ile gösteren bir örnek yoktur."[5]

John F. KENNEDY / 35'inci ABD Başkanı

"Türk milletinin hürriyeti ve Türkiye'nin milli kalkınması için çetin mücadelelere adı karışan Kemal ATATÜRK'ü memleketimiz çok iyi tanır. ATATÜRK Türk milletini kışkırtıcı kuvvetlere, emperyalistlere ve silah zoru ile bu memleketi ezerek memleketi büyük devletlerin sömürgesi haline getirmek isteyen gerici kuvvetlere karşı savaşa girmesi için uyandırmıştır. Yakın ve Ortadoğu da ilk cumhuriyet doğuşunu O'na borçludur. Bu cumhuriyet pek çok milletin milli hareketlerine ışık tutmuştur. ATATÜRK'ün mukaddes saydığı emperyalizmle savaşı, yalnız Türk milleti değil, diğer doğu ülkeleri de takdirle karşılamıştır. Türkiye'nin asırlık geriliğinden kurtulması için ATATÜRK pek çok şey yapmıştır. Gerçekleştirdiği reformlar memleketin ekonomik hayatının, sanayi ve zirai kalkınmasının hızla ilerlemesini hedef tutmuştur. ATATÜRK idaresi zamanında Türkiye'nin milletlerarası otoritesi yükselmiş ve memleket dünya siyasetinde önemli rol oynamaya başlamıştır".[6]

Nikita KRUŞÇEV / SSCB Başkanı

---

* Hv. Öğ. Bnb., Hv.K.K.lığı Tarihçe Şube. Müdürü

1 L'ILLUSTRATION (Cumhuriyet, 23 Kasım 1938)

2 The Statesman, 11 Kasım 1938.

3 Cumhuriyet Gazetesi, 21 Kasım 1938

4 Tan Gazetesi, 18 Aralık 1938.

5 www.jfklibrary.org/Asset-Viewer/Archives/JFKWHA-237-001.aspx. (10 Kasım 1963)

6 Cumhuriyet Gazetesi, 10 Kasım 1963.

"Kemal ATATÜRK ya da bizim onu o zamanlar tanıdığımız adıyla Kemal Paşa, gençlik günlerimde benim kahramanımdı. Büyük devrimlerini okuduğum zaman pek çok duygulandım. Türkiye'yi modernleştirme yolunda Kemal ATATÜRK'ün giriştiği genel çabayı büyük bir takdirle karşıladım. Onun dinamizmi, yılmak ve yorulmak bilmezliği insanda büyük bir etki yaratıyordu. O, Doğu'da modern çağın yapıcılarından biridir. Onun en büyük hayranları arasında bulunmakta devam ediyorum."[7]

Jawaharlal NEHRU / Hindistan Başbakanı

"Kemal ATATÜRK yalnız bu yüzyılın en büyük adamlarından biri değildir. Biz Pakistan'da onu, gelmiş geçmiş bütün çağların en büyük adamlarından biri olarak görüyoruz. Askeri bir deha, doğuştan bir lider ve büyük bir yurtsever. " [8]

Eyüp Han / Pakistan Devlet Başkanı

"Japonya'da ATATÜRK, Birinci Dünya Savaşı sonrası yıkımlarından Türkiye'yi kurtararak büyük zafere ulaştıran kahraman ve Osmanlı İmparatorluğu yıkıntılarından yeni Türkiye Cumhuriyeti'ni yaratan büyük bir devlet adamı olarak çok iyi tanınmaktadır. Özellikle ATATÜRK'ün Türk Dili Devrimi'ni gerçekleştirmesi ve dinle siyaseti birbirinden ayırarak Türk toplumunun modernleşmesini sağlamak yolundaki çabalarına karşı büyük bir hayranlık duymaktayız."[9]

Hayato IKEDA / Japonya Başbakanı

"Kendisine haklı olarak ATATÜRK, yani Türkler'in Ata'sı denen Mustafa Kemal, girişim ve umutlarının gürültüsüyle ortalığı ayağa kaldırmadan çalıştı. Dünyanın, insana şaşkınlık veren bu eser hakkında pek az şey bilişi de herhalde bundandır. Bu eser, İngiliz, Fransız ya da Rus inkılapçılarının eserine hiçbir bakımdan benzemez. Bu ülkelerden hiçbiri, dile, yazıya dokunabilmeyi akıllarının kıyısından bile geçirmemiştir. Ne Cromwell, ne Robespiere ve ne de Lenin ile arkasından gelenler, önderlik ettikleri ulusu, bilim felsefesi, düşünce yönetimi, kısacası alın yazısını değiştirme yoluna götürmeye kalkışmamışlardır. Mustafa Kemal, bunu yapan ve başaran adamdır."[10]

Georges DUHAMEL / Şair-Yazar

"...Bir asker ve askeri kahraman olarak, yenik ulusunu zafere ulaştırmış bulunan Mustafa Kemal Paşa'dır. Bir devlet adamı olarak da bu ilerici ve Batılılaşmış Türk, gerek kişiliği, gerek başarıları ile hayranlık ve saygı uyandırmaktadır. Orta yaşın kıyısına gelmiş olan bu önder, bir mantık ve sarsılmaz azim, kendinden çok ülkesi için beslediği tutkular, güçlü bir kişilik ve disiplin adamıdır. Genç bir subay olarak katıldığı örgütlerde konuşma sanatını öğrenmiş, Fransız Devrimi'nin bütün yönlerini incelemiş ve bu, onun için büyük bir hayranlık ve ilham kaynağı olmuştur. İnkâr edilemez bir güçte olan ve Meclis'te hiç aksamayan çekiciliğini, çelik rengi gözlerini, anlamlı yüzünü geniş omuzlarını, erkek görünüşünü hâkim ve etkili konuşması tamamlamaktadır... Mustafa Kemal, Türk devriminin babası ve yeni Türkiye'nin kurucusudur."[11]

Prof.Dr. Arnold J.TOYNBEE / İngiliz Tarihçi

"Çok işkence gördüm, çok çektirdiler, hiçbirine yanmam da, ATATÜRK rozeti vardı yakamda, onu aldılar elimden, ona yanarım" (KGB zindanlarında, taş ocaklarında)"[12]

"Men Anadolu torpağına ilk defa gelirem. Türkiye'nin kültürü, edebiyatı, tarihi, dili ve Kemal'cıların azatlık hareketi ile tanışmamdan sonra gelbimde bu torpağın güzel tasviri oluşmuştu. Sakarya ve İnönü döyüşlerinin (savaşlarının) tarihini öyrenirken, bu yerlere gelmeyi, özümü vetenin (vatanın)istiklali uğrunda mübarizlerin (mücadelecilerin) sırlarında his etmeyi arzulayıram. Mustafa Kemal ATATÜRK'ün, Mehmed Emin Resulzade'nin, Zeki Velidi Togan'ın ve azatlık uğrunda diğer mübarizlerin uyuduğu Anadolu toprağı mügeddestir."

"ATATÜRK, Türkiye Cumhuriyetini kurarak, nasıl Türkleri esaret zincirinin aşağılayıcı boyunduruğundan çekip çıkarttıysa, bunu milletine duyduğu güvenle, milletiyle beraber başardıysa, Azerbaycan da aynı yoldan gidecektir. Maksadımız Mehmet Emin Resulzade'nin ideallerini elde bayrak tutarak hayata geçirmek, bunu yaparken de ATATÜRK'ün metot ve usullerinden istifade etmektir. Ben de Türk milletinin bir evladıyım ve işte bunun için ATATÜRK'ün askeriyim.''[13]

"Gayrı söylenecek başka söz kalmadı. En güzelini sen söyledin. Ne mutlu Türk'üm diyene. senin eskerin"[14]

7 A.g.g, 10 Kasım 1963.

8 A.g.g, 10 Kasım 1963.

9 A.g.g , 11 Kasım 1963.

10 George DUHAMEL, La Turquie nouvelle: Puissance d'Occident, Paris, Mercure de France, 1954, s. 23-24.

11 Arnold J. TOYNBEE, Turkey (çeviri: Türkiye), Milliyet Yay., 1971, s.155, 156.

12 Yılmaz ÖZDİL, Sözcü Gazetesi, , 23 Şubat 2017.

13 Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak 01 Kasım 1992 tarihinde Türkiye ziyaretinde yaptığı konuşma.

14 www.anitkabirozeldefteri.com

Ebulfez ELÇİBEY/Azerbaycan Cumhurbaşkanı 1992-1993

"Rusya'da Türk halkının büyük oğlu ATATÜRK'ün hatırasına büyük değer veriliyor. Türk devletinin yeniden doğuşu, O'nun adıyla ilişkilendirilir. Ülkelerimiz arasındaki dostluğun gelişiminin başlangıcında da O'nun adı vardır. Bizim görevimiz O'nun hatırasına layık olmak ve O'nun yaptıklarını devam ettirmektir. O'nun yarattığı temel üzerinde karşılıklı anlayış ve dostluğun sağlam binasını kurmaktır."[15]

15 Hürriyet Gazetesi, 06 Aralık 2004.

Vlademir PUTİN / Devlet Başkanı

"Vizyonu, kararlılığı ve cesaretiyle Türkiye Cumhuriyeti'ni demokrasiye yönelten ve mirası tüm dünyaya kuşaklar boyunca ilham vermeye devam eden Mustafa Kemal ATATÜRK'e saygılarımı sunmak, benim için bir onurdur... Kendisi tarihin şeklini değiştiren bir liderdir. Ama ATATÜRK'ün yaşamına ait en büyük anıt, hiçbir şekilde taştan ya da mermerden inşa edilemez. Kendisinin bıraktığı en büyük miras, Türkiye'nin canlı, laik demokrasisidir. [16]

Barack Hussein OBAMA / 44'üncü ABD Başkanı

O her şeyden öte, O bir kurucudur, modern zamanların en büyük ulus kurucusudur.[17]

Andrew MANGO / İngiliz Tarihçi

Mustafa Kemal ATATÜRK'ün önderliğinde yürütülen Türk İstiklal Harbi, gerçekleştirdiği devrimler ve O'nun kişiliğinin özellikle Doğu'daki liderler ve topumlar arasında nasıl algılandığı, yarattığı etkinin ve bunun altında yatan nedenleri anlamak için Prof.Dr.Halil İNALCIK'ın aşağıdaki değerlendirmesine bakmakta büyük fayda bulunmaktadır.

"Mustafa Kemal'in emperyalistlere karşı zaferi Batı'yı sarsıyordu. Avrupa'nın sömürge halinde getirdiği Hindistan ve Çin bu kahramanın mücadelesini günü gününe izliyorlardı. Harpten yeni çıkmış İngiliz halkı, Yunan'ın yardımına gitmek için asker olmayı kabul etmedi. (1922). Yunan yalnız kaldı. İngiliz Hükümeti, Büyük Savaşta olduğu gibi Hintlilerden, Hintli Müslümanlardan bir ordu yapıp Mustafa Kemal'e karşı Yunanlıların yardımına gelmek istedi. Fakat Hintli Nehru ve Gandi, o zaman Mustafa Kemal'in Anadolu'daki savaşını heyecanla izliyorlar, bağımsızlıkları için bir savaş öncesi gibi algılıyorlardı. İngiltere'ye asker vermemek için 'non cooperation' hareketini başlattılar. Eğer Gandi ve Nehru bu hareketi başlatmasalardı İngiltere Yunan'ın yanına gelecekti, o zaman işler çok daha başka olabilirdi. Mustafa Kemal, kendi vizyonuyla Asya'yı fethetmişti. Hindistan'ı bağımsızlığa götüren Gandi'nin kahramanı Mustafa Kemal'di.

Çin o tarihte kapitülasyonlarla Batı'nın bir sömürgesi haline geldi. Çin kapitülasyonları Batı'nın yüzüne atma cesaretini ancak Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra başardı. O günlerin gazetelerini okursanız göreceksiniz, Avrupa'nın bir kölesi haline getirilen ülkeler, Endonezya, Çin, Hindistan, Orta Asya Mustafa Kemal'den cesaret aldılar. Afganistan'da *Amanullah*

16 Haberturk Gazetesi, 07 Nisan 2009.

17 Adrew MANGO, Atatürk, Modern Türkiye'nin Kurucusu, Remzi Kitapevi, 2011, s. 6

Han, İran'da Şah Rıza Pehlevi Gazi Mustafa Kemal'i örnek aldılar..."[18] "O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de en büyük önderdi."[19]

Emanullah Han / Afgan Kralı

"Mustafa Kemal'i yüksek komutanların çoğuna üstün kılan vasıf, ölümü küçümsemek ve yiğitlik göstermek konusunda askerlerine en büyük örnek olmasıdır." "Mustafa Kemal hırpalanmış, silahı elinden alınmış olan bir milletle tarihe yeni bir devir açmak için mücadeleye girişti ve bu mücadelesinde, ruh kudretinin dünya yüzündeki bütün silahlara üstün olduğunu ispat etti."[20]

Prof. Dr. Herbert MELZİG / Alman Tarihçi

"ATATÜRK'ün Doğu için değeri, somut ve olumludur. Çünkü o, bize kültürce Batı'nın etkileri altında kalıp boğuluruz diye duyduğumuz korkuların temelsiz olduğunu göstermiştir. O, Doğulu uluslara, ulusal bütünlüklerini yitirmeden kendi değerlerini yeni durumlara nasıl uygulayacaklarını göstermiştir." [21]

M.M. MOUSHARRAFA / Mısırlı Yazar

"Ehli İslam'ı ehli salibe karşı asırlarca müdafaa eden Türk askerini Allah muzaffer kılsın. Ve onların kumandanı çağımızın Hazreti Ali'si, kaidi azam (büyük lider) Mustafa Kemal Paşa'ya zafer nasip eylesin. Çünkü kardeşlerim Türklerin Ankara önlerinde dövüştükleri şu anlarda yeryüzünün hiçbir köşesinde bir tek müstakil İslam ülkesi kalmamıştır. Bütün İslam ülkeleri Avrupalı emperyalist güçlerin işgali altındadır. Azerbaycan ve Türkistan'ın Kızılordu tarafından işgaliyle istiklallerine son verilmesinden sonra yeryüzünün hiçbir köşesinde bir tek müstakil Türk devleti de kalmamıştır. Yalnız orada Küçük Asya bozkırlarındaki Ankara Kalesi burçlarında bir bayrak dalgalanıyor... Ay yıldızlı bir bayrak... Ve Ankara henüz düşmedi. O bayrak İslam'ın 10 asırlık zafer hatıralarını ve 10 asırlık şerefini de üzerinde taşıyan bir bayraktır. Dua edelim kardeşlerim, o bayrak kıyamete kadar yere düşmesin. Allah Türklere zafer nasip eylesin". Bizim aslımız rengi uçmuş bir kıvılcım iken, O'nun bakışı ile cihanı kaplayan ve aydınlatan bir güneş haline geldik..."[22]

Muhammed İKBAL / Şair, Düşünür

"Çin'in Kemal'i nerede ?...Ben Çin'in ATATÜRK'üyüm.[23]

Mao Zedong / Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı

"Ulusunu hürriyet ve demokrasiye kavuşturmak uğrunda savaşarak başarı kazanan büyük Türk önderi hakkındaki engin duygularımı ve hayranlığımı iletmek isterim. ATATÜRK'ün hayatı ve eseri yalnız Türkiye için değil, fakat dünyanın bütün hür ulusları için de ilham kaynağı olmakta devam edecektir."[24]

Çang **Kay ŞEK (Çin Devlet Başkanı)**

"Türk devriminin bütün Doğu dünyasının ilerleme ve gelişmesindeki rolü, Batı dünyasını kültür ve uygarlık yoluna yönelten Fransız devrimi kadar önemli ve etkilidir."[25]

Ho You Su (General)

Dünya nüfusunun dörtte birini oluşturan Çin'de Mustafa Kemal ATATÜRK'ü bilmeyen lise öğrencisinin hemen hemen hiç bulunmadığı, çünkü Çin'de yıllardır mecburi ders olarak okutulan lise Yakınçağ ve Çağdaş Dünya Tarihi ders kitabında Mustafa Kemal ve O'nun önderliğindeki Türk Devrimi'nin anlatıldığı Çinli yazar Hu ZHENHUA tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca Çin Halk Eğitim Yayınevi tarafından yayımlanan bu kitabın ilk sayfasında Sovyet Devrimi'nin önderi Lenin, Hindistan'da İngiliz sömürgeciliğine karşı mücadelenin önderi Gandi ve Mao ile birlikte ATATÜRK'ün mareşal üniformalı resmi bulunmaktadır[26] Çinli yetkililer, ATATÜRK resminin kitap kapağına 1949 yılında bizzat Devlet Başkanı Mao'nun talimatıyla konduğunu belirtmişlerdir.

Söz konusu ders kitabı, Sovyet Devrimi ile başlıyor ve Türk Devrimi ile devam etmektedir. Ders kitabının 9-12'nci sayfalarında, Türkiye haritası yanında, ATATÜRK'ün kara tahta başında yeni Türk harflerini öğreten fotoğrafına da yer verilmiştir. "Osmanlığı sultanlığı, 1920 yılında Sevr Antlaşması'nı imzaladı ve İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Türkiye'yi işgalini kabul

18 Halil İNALCIK, "Atatürk ve Atatürk'ten Hatıralar", Atatürk'le Yaşayanlar, İstanbul, 2010, s.107.

19 www.ata.tsk.tr/content/media/05/dunya_gozuyle_ataturk.pdf

20 www.ata.tsk.tr/content/media/05/dunya_gozuyle_ataturk.pdf

21 www.ata.tsk.tr/content/media/05/dunya_gozuyle_ataturk.pdf

22 Şahin AKÇAP, "Pakistanlı Şair İkbal ve Atatürk", www.ajansbir.com, 29 Ekim 2009.

23 Dursun ÖZDEN, Cumhuriyet Gazetesi, Yaşam Eki, 15 Temmuz 2008.

24 Vatan Gazetesi, 10 Kasım 1963.

25 Selahattin ÇİLLER, Atatürk İçin Diyorlar ki, Varlık Yay., 4.Basım, 1981, 103-104.

26 Hu ZHENHUA, Mustafa Kemal Atatürk ve Çin: Çin'de Yayımlanan Mustafa Kemal ile İlgili Bazı Kitaplar Üzerine Bir Çalışma, www.ayk.gov.tr.

etti. Yurtsever Mustafa Kemal, işgale karşı İstiklal Harbi'ni başlatarak ayrı bir hükümet kurdu. Savaş, İngiltere'nin desteklediği Sultan'ın yenilgisiyle sonuçlandı. 1923 yılında yapılan Lozan Antlaşması'yla Türkiye'nin yeni sınırları denizler dahil çizildi. Yabancı devletlerin Türkiye üzerindeki ayrıcalıklarının hepsine son verildi. Türkiye Cumhuriyeti bağımsız yeni bir devlet olarak kuruldu"."[27] İfadelerinin yer aldığı ders kitabı bütün öğrencilere öğretilmektedir.

Sonuç

Mustafa Kemal ATATÜRK önderliğinde gerçekleştirilen Türk Devrimi'nin ve onun ürünü olan Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerine kurulduğu ilkeler, tümüyle böyle bir uygarlık projesi oluşturacak değerlerdir. 20. yüzyılda iktidarda oldukları sürece, yüz milyonlarca insanın önderi gibi görünen nice siyaset adamı ardında düş kırıklıkları, yıkımlar ve nefret bıraktığı halde, yalnız Mustafa Kemal ATATÜRK'tür ki, hem ulusunun hem de tüm uygar insanlığın eksilmeyen değerbilirlik, saygı ve sevgi duygularını elde etmeyi başarabilmiştir.[28]

Çağdaş dünyanın benimsediği birçok değerler ve özellikler, birçok milletlerin dünya milletler ailesi içinde gelişmesini, saygınlık kazanmasını ve mutluluğa ulaşmasını sağlamıştır. Bu yönüyle batılı ve doğulu pek çok devlet adamı ve düşünürün saygı ve hayranlığını kazanmıştır. Diğer bir taraftan ATATÜRK, hiçbir zaman kendi yaptıklarını bir model olarak azgelişmiş ülkelere yaymak yönünde çaba içine girmemiştir. Ama onların içinde bulunduğu duruma da hiçbir zaman kayıtsız kalmamıştır. Daima gerçekleştirdiği büyük başarıların onlara da model olacağı bilinciyle hareket etmiştir. Büyük bir devrimci ve devlet kurucusu olarak, farklı yönleriyle Asya ve Afrika'nın tüm ezilen uluslarını, mazlum milletlerini etkilemiştir. Bu nedenle evrensel bir model oluşturmuştur. Ortaya koyduğu sadece kurtuluş modeli değil, aynı zamanda kuruluş yöntemi de üçüncü dünya toplumlarında büyük yankı bulmuştur. Burgiba'dan Gandhi'ye, Necip'ten Nehru'ya, Cinnah'tan Bumedyen'e, Nasır'dan Ferhad Abbas'a dek ülkesinde başarılı olan pek çok lider, ATATÜRK'e olan hayranlıklarını belirtmiş, ondan etkilendiklerini söylemişlerdir.

27 www.ulusal.com.tr/gundem/mao-nun-ataturk-e-verdigi-deger-h66251.html

28 Özer OZANKAYA, Cumhuriyet Çınarı, Ankara, İmge Kitabevi. 1996, s.16.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Kitaplar

Adrew MANGO, Atatürk, Modern Türkiye'nin Kurucusu, Remzi Kitapevi, 2011.

Arnold J. TOYNBEE, Turkey (çeviri: Türkiye), Milliyet Yay., 1971.

George DUHAMEL, La Turquie nouvelle: Puissance d'Occident, Paris, Mercure de France, 1954.

Halil İNALCIK, "Atatürk ve Atatürk'ten Hatıralar", Atatürk'le Yaşayanlar, İstanbul, 2010.

Selahattin ÇİLLER, Atatürk İçin Diyorlar ki, Varlık Yay., 4.Basım, 1981.

Özer OZANKAYA, Cumhuriyet Çınarı, Ankara, İmge Kitabevi. 1996.

Gazeteler

Cumhuriyet Gazetesi, 15 Temmuz 2008.

----------, 21 Kasım 1938

----------, 11 Kasım 1963.

----------, 10 Kasım 1963.

Habertürk Gazetesi, 07 Nisan 2009.

Hürriyet Gazetesi, 06 Aralık 2004.

Tan Gazetesi, 18 Aralık 1938.

Türkiye ziyaretinde yaptığı.01 Kasım 1992 tarihli konuşma

The Statesman, 11 Kasım 1938.

Sözcü Gazetesi, Yılmaz ÖZDİL,, 23 Şubat 2017.

Vatan Gazetesi, 10 Kasım 1963.

İnternet Siteleri

www.ata.tsk.tr/content/media/05/dunya_gozuyle_ataturk.pdf

www.ajansbir.com, 29 Ekim 2009, Şahin AKÇAP, "Pakistanlı Şair İkbal ve Atatürk",

www.anitkabirozeldefteri.com

www.ayk.gov.tr.Hu ZHENHUA, Mustafa Kemal Atatürk ve Çin: Çin'de Yayımlanan Mustafa Kemal ile İlgili Bazı Kitaplar Üzerine Bir Çalışma.

www.jfklibrary.org/Asset-Viewer/Archives/JFKWHA-237-001.aspx.

www.ulusal.com.tr/gundem/mao-nun-ataturk-e-verdigi-deger-h66251.html

Çanakkale Savaşı Dizisi'nin 20. Kitabı: Arıburnu Anafartalar Muharebeleri

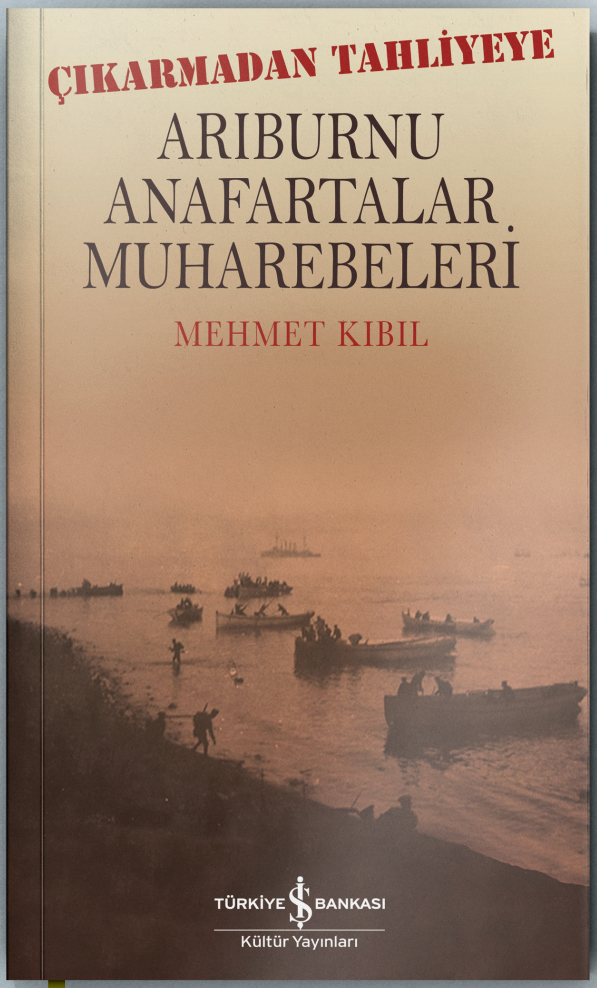

Arıburnu Anafartalar Muharebeleri
Mehmet Kıbıl
460 sayfa, 26 TL

İtilaf kuvvetleri Çanakkale Boğazı'na hakim tepeleri ele geçirmek için aslında işlevsel bir çıkarma planı yapmıştı. Hele de Osmanlı üst komutası Gelibolu Yarımadası'nın çıkarmaya uygun kıyılarını savunmasız bırakmışken... Ancak başta Mustafa Kemal olmak üzere inisiyatif sahibi subaylarının ardında canla başla savaşan Türk askeri Arıburnu'nda bu planı boşa çıkaracaktı. Anafartalar'daki muharebelerde de aynı akıbete uğrayan işgal ordusu bu kez işlevsel bir tahliye planı yapacak ve harp tarihinin en başarılı çekilme harekâtlarından birini uygulayarak müdafilere sezdirmeden gitmeyi başaracaktı.

Bu kitap, bazısı Türkiye'de ilk kez yayınlanan çok sayıda harita ve kroki eşliğinde karşılıklı iki tarafın planlarını da değerlendirerek çıkarma aşamasından tahliye aşamasına kadar Arıburnu-Anafartalar Muharebelerini tüm ayrıntısıyla adım adım inceliyor. Ayrıca Mustafa Kemal'in ve 57. Alay'ın 25 Nisan sabahı çıkarma bölgesine hangi yollardan yaklaştıklarını detaylı biçimde ortaya koyarak bu konuda süren tartışmaya son vermeyi hedefliyor.

Ankara-Bahçelievler kitabevimiz açıldı.
Yukarı Bahçelievler Mah. Aşkabat Cad. No: 15 Çankaya / Ankara
Tel: (0312) 222 63 38

Kitabevlerimiz: İstanbul - Kadıköy, Tel: (0216) 348 97 84 Eminönü - Müze, Tel: (0212) 511 13 37 Caddebostan, Tel: (0216) 386 65 62 Beşiktaş, Tel: (0212) 258 77 43 Bakırköy, Tel: (0212) 571 20 32 Nişantaşı, Tel: (0212) 234 80 71 Taksim, Tel: (0212) 238 08 37 **Ankara** - Yenişehir, Tel: (0312) 430 33 66 Tunalı Hilmi, Tel: (0312) 324 10 73 • **İzmir** - Karşıyaka, Tel: (0232) 364 71 42 **Diyarbakır** - Ofis, Tel: (0412) 228 42 16 • **Eskişehir** - Tepebaşı, Tel: (0222) 220 49 13 • **Konya** - Selçuklu, Tel: (0332) 351 16 07 **Kayseri** - Melikgazi, Tel: (0352) 222 56 92 • **Manisa**, Tel: (0236) 231 69 24 • **Mersin**, Tel: (0324) 238 18 14 **Samsun** - Çiftlik, Tel: (0362) 233 38 30 • **Trabzon** Merkez, Tel: (0462) 326 98 39

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

BİLİMCİ YÖNLERİYLE ATATÜRK (*)

Doç. Dr. Seçil AKGÜN (*)

Geçen her yüzyılı kendine özgü özellikleriyle kaydeden tarih, XX. yüzyılı dinamizm çağı olarak niteleyecektir. Yüzyılımız, başından beri insanlığa şaşırtıcı değişimler, bir önceki yüzyıla düşlenemeyecek keşifler, akıl almayacak gibi görünen ilerlemeler getirmiştir. Bunların yanı sıra dünya türlü soğuk ve sıcak savaşlara, siyasal ve ideolojik çatışmalara, anlaşmazlıklara, bağlaşmalara sahne olmuştur. Bu gelişmelerin her birinin temelinde belli olaylar ve kişiler bulmak olasıdır.

Yine çağımızın en büyük atılımlarından biri, özellikle son yüzyılda ileri boyutlara varan emperyalizme karşı ezilen ulusların başkaldırışı, bağımsızlıklarını, özgürlüklerini kazanmaya yönelik girişimleridir. Bu büyük atılımların kökeninde Türk Kurtuluş Savaşı'nı ve bu savaşın önderi Mustafa Kemal Atatürk'ü görürüz.

Yıllardır canlılığını koruyan bir devrimin yapımcısı ve Türkiye'den başka pek çok "mazlum" ulusu değindiğimiz özgürlüğe kavuşturan sömürüye başkaldıran eylemin başlatıcısı olan Atatürk'ün çok yönlü kişiliği ile bu savaşın başarısı yakından bağlantılıdır. Kişiliğinin birçok özellikleri arasında O'nun gerek bağımsız yeni bir Türk Devleti, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında, gerekse bu yeni devletin çağdaş uygarlık yolunda ilerlemesinde etkin birkaç yönünü tekrar anımsamak, özellikle O'nun ülkü ve ilkelerini anlayıp benimsemek açısından yararlı olacaktır. Bunlar Atatürk'ün asker, düşünür, devlet adamı eğitimci ve hümanist yönleridir.

Atatürk'ün yetişkin yaşamına askerlikle başladığı söylenebilir. Eğitimi, askeri okuldur. Kişiliği, özgürlükçü düşünceleri, ülkesinin II. Abdülhamit'in baskı yönetimi altında inlediği yıllarda askeri okulda oluşmuştur. Harp Akademisindeki öğrenciliği boyunca imparatorluğun içler acısı durumu, sürekli düşündüğü konudur. Bir gün kalk borusuyla uyanamamasının nedenini soran arkadaşına, sabaha kadar düşündüğü, bir türlü gözüne uyku girmediğinden tam uyuduğu sırada ise kalkma zamanı geldiğinden yakınmıştır.[1] Osmanlı İmparatorluğu'nun hızlı çöküğünü izlediği bu okul sıralarında bozuk düzene başkaldırmaya, yurdunu kurtarmaya karar vermiştir. Nitekim yine Harp Akademisi'nde iken yakın arkadaşı Ali Fuat'a "Bir gün gelecek, biz de paşa olacağız. Fakat mesleğimizde şerefli hizmet ederek belki yavaş, belki süratle yükseleceğiz. Rütbelerimizi savaş meydanlarında kazanacağız, yoksa istibdattı bir padişaha kul olarak değil" diyerek daha o zamanda kişisel ve ülkesel amaçlarının yönünün özgürlük olduğunu belirlemiştir. [2]

Asker olarak Atatürk'e baktığımızda, eğitimini yaptığı bu mesleği salt savaş tekniği öğrenme yeri görmeyip kültür geliştirme, sanat öğrenme yeri saydığını görürüz. Askerliği sık sık sanatkârlığa benzetmiştir. Bir sanatçı inceliği ile askere her zaman nesnel gücün yanı sıra moral gücü de dikkate alarak yaklaşmıştır. Atatürk bu konudaki görüşünü şöyle anlatır : "Milletin evlatları bir sürü gibi değil, şanlı şerefli insanlar olarak şan ve şerefle yönetilebilir. Bir orduyu oluşturan her kişi, canlı bir makinanın canlı parçalarıdır. Bu makineyi işleten, her organını, her parçasını harekete geçiren araç, buharla işleyen bir motor değildir. Hareket ettirici araç, ordu (makinesini meydana getiren canlı organların dimağlarındaki kuvvet ve kanlarındaki ruhtur. Bu kanlarda gerekli olan kuvvet ve hızlı akım bulunmazsa makine durur ve hiçbir kuvvet onu işletemez." [3]

Atatürk, asker olmasına karşın savaşı ancak ülkelerin yaşamı tehlikede olunca sarılacak bir silah görüp aksi durumlarda cinayet olarak nitelemiştir. "Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer, kendisinden daha büyük bir gayeyi elde etmek için belli başlı bir araçtır. Gaye, fikirdir. Zafer, fikrin gerçekleşmesine hizmeti oranında değer taşır. Bu fikrin gerçekleşmesine dayanmayan zafer yaşayamaz. O, boş bir gayrettir. Her büyük meydan savaşından sonra yeni bir âlem doğmalıdır. Yoksa başlı başına savaş, boşa giden bir gayrettir."

Bu görüşü, başta Kurtuluş Savaşı olmak üzere her mücadelesine yansımıştır. Her başarısının zaferinden sonra da "yeni bir âlem" doğmuştur. Askerin görevini orduda, kıt'ada, kışlada görmüş, zaferden sonra doğan yeni âlemde bu yeri almasını istemiştir. Başka bir deyimle, askerin orduda, sivilin yönetimde

* Bu yazı; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Gnkur. Basımevi 1987, Atatürk Haftası Armağanı kitabında yayımlanmıştır.

** ODTÜ Tarih Bölümü

2 Karal, Enver Ziya; Atatürk ve Devrim, Ankara, 1980, s.7.

3 Genelkurmay ATASE Başkanlığı; Zabit ve Kumandan ile Hasbihal, 1981,s. XX

olmasıdır bu. Nitekim, ordunun desteği ile H. Abdülhamit'in baskı rejimine son verilerek II. Meşrutiyet duyurulduktan sonra bu ayrımı yapamayan ittihatçı arkadaşlarından kopmuştur. Kurtuluş Savaşı sonrası, ülke yönetimi belirlenirken de bu konu üzerinde özenle durmuş, asker ve sivil kurtarıcılardan ordu veya yönetim konusunda seçeneklerini kullanmalarım istemişti.

Kutsadığı bu meslekte savaş alanlarında kan ve barut kokulan arasında kazandığı rütbelerininse, ülkesi için idealleri yanında önemsiz kaldığını da yeri gelince kanıtlamaktan çekinmemişti. Ulusal amaçta Osmanlı Hükümeti ile ters düştüğü an, hiç düşünmeden bütün rütbeleriyle askerlikten istifa ederek, kendi deyimi ile "bir ferd-i millet" olarak savaşı sürdüreceğini duyurdu. Ancak, bu olay Atatürk'ün asker yaşamını noktalamadı. Ülkeyi kurtarmakta ortak görüşler paylaştığı arkadaşları da O'nu bu yaşamsal savaşta ordunun ve ulusun başında görmek istiyorlardı. Dolayısıyla Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nda "bir ferd-i millet" olarak milletin içinde olduğu kadar, bir kumandan olarak da orduların başında savaştı.

Atatürk'ün düşünür niteliği, yaşamının her evresinde öne çıkmış, O'nun çağımızın en büyük düşünürlerinden biri olduğuna kuşku bırakmamıştır. Siyasal düşünceleri bize cumhuriyeti; ulusal düşünceleri, bu düşüncede Türk Ulusunun birleşmesini; evrensel düşünceleri de bugün tüm dünyanın erişmek istediği yurt ve dünya barışı ilkesini kazandırmıştır. Cumhuriyetimizin dayanağı Atatürk ideolojisini oluşturan milliyetçilik, halkçılık, cumhuriyetçilik, laiklik, devletçilik ve devrimcilik ilkeleri de Atatürk'ün düşüncelerinin ürünüdür. Her ne kadar çağımızı sarsan büyük devrimler sırasında bu ilkelerin bir veya birkaçı birlikte belirmişse de, bunların yaratıcısı toplumlar, çok geçmeden tarih önünde doğurdukları bu ilkelerle çelişen durumlarda kalmışlardır. [4]

Milliyetçilik yaratıcısı Fransa, büyük devriminden çok geçmeden emperyalist leşmiş, Bağımsızlık Bildirisi ile insan özgürlüğünü temel alan Amerika ise günümüzde bile ırksal ayrımlardan toplumunu kurtaramamıştır. Rusya, halkçılığı vurgularken sınıfsal ayrıma sapmış, proleterya egemenliği öngörmüştür. Oysa Atatürk, ilk kez bu ilkelerin tümünü bir araya toplamış, Türk toplumuna mal etmiş, bunun da ötesinde her birinin uygulanmasını, korunmasını sağlamıştır. Bugün canlılığını sürdüren bu ilkelerden küçücük bir sapma, toplumumuzu bunalımlara sürüklemekte, er geç onlarda yeniden birleşmeye yöneltmektedir.

4 a. g. e.; s. 47.

Atatürk'ün değinmekte olduğumuz özgürlükçü, aydın, düşünür yönünün ürünlerini çok genç yaşlarında vermeye başladığını görürüz. 1914 yılında henüz 33 yaşında genç bir kurmay yarbayken yazdığı "Zabit ve Kumandanla Hasbıhal" kitabıyla bu erken gelişme belgelenmektedir. Atatürk'ün asker yönüne değinirken içeriğinden bir cümlelik örnek verdiğimiz bu yapıtın fikir değerlendirmesini, Ruşen Eşref Ünaydın şöyle yansıtmaktadır: "böylece ordunun öğrencilik çağından en üst komuta mertebesine kadarki esas işlerine akıl erdirmek, dertlerini bilmek, onların düzeltilmelerinin çarelerini görmek, bir genç kolağası şöyle dursun, değme yüksek rütbeli ve makamlı yiğidin bile kân değildir....

Hasılı mesleğinde ilk rütbelerinden beri bir genç kurmay subayında; büyük din hareketlerine, kendi zamanında doğuda iki büyük devletin bağlaşmasından çıkan manaya ilgi gösterip yorumlarda bulunacak kadar o vakitler henüz pek kullanılmamış inisiyatif gibi terimleri kullanıp zerketme yetkisini kendisinde görecek kadar geniş kültürlü, kavrayışlı, ileri görüşlü düşüncelerin yer etmiş olması ve cesaretle daha o vakitler söylenip yazılmış bulunması, insanı hayrette ve hayran bırakıyor." [5]

Atatürk'ün bu yapıttan da önce, 1909 yılında yazdığı "Cumalı Ordugâhı Süvari, Bölük, Alay, Liva Talim ve Manevraları"; 1911'de yazdığı "Tabiye Tatbikatı"; Berlin Askeri Üniversitesi eski müdürlerinden General Litman'ın "Seferler Mevcudunda Takım, Bölük ve Takımın Muharebe Talimleri" kitabından çevirileri, O'nun savaş yıllarına karşın, bilime, okumaya karşı duyarlığının sembolleridir. "Nutuk" ise fikir yönüne kuşku bırakmayan büyük bir yapıttır. Yine de O'nun düşünür niteliği, günümüzde türlü tartışmalara yol açmış ve açmaktadır. Kimi araştırmacılar, Atatürk'ün eylem adamı olduğunu öne sürerler. Bu görüşlerini de yaşamının büyük bir kısmını at sırtında cepheden cepheye koşmakla geçirdiğinden sözde düşün yönünü yeterince geliştiremediği özürüyle kapatmaya çalışırlar. Oysaki Atatürk, anlatmaya çalıştığımız gibi, yaşamının hiçbir evresinde bilimden kopmamış, okumaktan ayrılmamıştır. Çok çeşitli konularda sürekli okumuş, bununla da kalmayıp okuduklarını değerlendirmiştir. Cephelerde at sırtında okuduğu, savaş alanlarında manevra çadırında karyolasının başucunda savaş plan ve haritaları yanısıra her zaman birkaç kitabın da bulunduğu söylenir. Adını dünyaya ilk kez duyurduğu Çanakkale Savaşlan'nın en yoğun günlerinde İstanbul'daki bir yakınına yazdığı mektupta ''Burada hayatım top ve tüfek gürül-

5 Zabit ve kumandan ile hasbihal. S. XX, XXVII

tüleri arasında geçmekte ve sertleşmektedir... bana roman gönderiniz" demektedir.

Atatürk'ü "çağımızın en büyük düşünürlerinden biri" olarak tanımlamak yanılgı değildir. Bu özelliğinin gizi, kurmuş olduğu okuma-değerlendirme-uygulama dengesindedir. Yakın çevresinde bulunmuş olanlar, Atatürk'ün kitap okumaya başladığı zaman, kaç cilt olursa olsun, mutlaka bitirdiğini yazmaktadırlar. [6]

Üzerinde en çok etki yapan Tevfik Fikret başta gelmek üzere, Ziya Paşa, Namık Kemal, Mehmet Emin, Süleyman Nazif ve daha pek çok Türk yazarının yapıtları yanısıra yabancı yapıtlar da okumuştur. Voltarie, Rousseau, Moıtesquieu, Mirabeau, Danton, Roberspier, Auguste Comte, Meslier, Durkheim, Rerkson, Darwin, Wells bunlardan birkaçıdır.

Atatürk, Çankaya'daki konutunda Kurtuluş Savaşı'nın en yoğun günlerinde bir kitaplık kurmuştur. Bu kitaplıktaki yapıtların edebiyattan spora, tarihten sosyolojiye, hukuk, ekonomi, sanata kadar çeşitliliği dikkat çekicidir. Ayrıca buradaki kitapların kendisi tarafından okunduğu, değerlendirildiği, içlerindeki özenli işaretlerden ve el yazısı notlardan anlaşılmaktadır.

Zaten, yinelemek gerekirse, okurluğunun bir düşün adamı boyutlarında olduğu, düşüncelerini uygulamaya koyarak gerçekleştirdiği büyük devrimle kanıtlanmaktadır ki bu kendisini hem düşünce hem eylem adamı yapmaktadır.

Atatürk'ün bu niteliği yurt içinde olduğu kadar yabancılarca da kavranmıştır. Ünlü Alman tarihçisi H. Melzig, Atatürk'ü bir dahi, bir düşünür olarak yalnız Türkiye'nin siyasal ve medeni durumunu değiştirmekle kalmayıp başka milletlerin de haklarını koruyarak insanlığa örnek oluşturduğunu söylemiştir. Sözleri şöyledir :

"Antik devrin büyük filozofu Etlatun'un hükümdarlar filozofların ve filozoflar hükümdarların tahtında otursa idi" biçimimdeki dileği, iki bin yıllık bir tarihte gerçekleşemedi. Oysaki XX. yüzyılda, birinci defa olarak Atatürk'ün şahsında, Eflatun'un istediği gibi kelimenin tam manasıyla bunu görmekteyiz. Atatürk bir düşünür olarak, bir ulusun, yani Türk ulusunun kaderini ele almış ve bu ulusla atıldığı istiklal Savaşı, bu ulusun medeni durumunu da değiştirip bir inkılâp ve diğer ulusların haklarını koruyan bir barış ile insanlığa muhteşem bir örnek vermektedir."

Sosyal antropolog Prof. Charles Wiiliam Hart ise sosyal antropoloji disiplininde XX. yüzyılın Atatürk ve Türkiye'ye getirdiği ulusal egemenlikte sembolleştiğini vurgulayarak XX. yüzyılın 1920 yılından başlatılmasını önermekte ve Atatürk'ü yeni bir çağ başlatıcısı olarak almaktadır. Prof. Hart örneğinde görüldüğü gibi, kimi bilim adamlarını Atatürk'ü yeni bir çağ başlatıcısı olarak görmeye iten, O'nun düşünceleri değil de nedir? Atatürk, akıl ve mantık yerine duygularla yola çıkan doğulu devlet adamlarından ayrılarak, doğuda ilk kez "dinsel kutsallık yerine yönetimde bir düşünce sistemi tapınağı kuran devlet başkanıdır." [7]

Yalnız ülkesinin düşmandan kurtulup bağımsızlığa kavuşması ile sınırlanmayan düşünceleri, Türk toplumuna yaşam felsefesini, düşünce yapısını değiştirecek toplumsal ilerlemeler getirmiştir. Bu ilerlemelerledir ki Türk toplumu çağdaş uygarlık için çağdaş düşünce ile yarışan toplumların yanında yer alırken bu döneme kadar ezilmiş, bağımsızlıklarından yoksun kalmış nice tutsak ulusa da aynı umut kapışım açmıştır.

Yurduna sevgisi, ulusuna ve ordusuna güveni ve doğruluğuna inandığı düşüncelerine bağlılığı ile ulusal egemenlik ve demokrasi ilkesi çevresinde kurduğu yeni Türk Devleti, O'nun devlet adamı nitelikleriyle gelişmiştir. Zaten demokrasi ve ulusal egemenliğe duyduğu inanç ve saygıyı dünyada eşi görülmemiş bir, örnek vererek kanıtlamıştı. Kurtuluş Savaşı'nın son aşamasında Sakarya Meydan Muharebesi'nin gerektirdiği ivedi hazırlık döneminde, hazırlığı çabuklaştırabilmek için başkumandanlıkla birlikte üstlendiği Meclis yetkilerini, yani yasama ve yürütme yetkisini, gereğinin tamamlandığına inandığı an, yani Büyük Taarruz öncesi, Meclis'e geri vermiştir.

"Devletler topluluğunda şerefli, haysiyetli bir mevki sahibi olmak ve mutlaka bağımsızlığına riayet ettirmek"[8] parolası ile cumhuriyetin duyurulup devlet başkanı sıfatını almasından önce ve sonra, Atatürk, çağdaş devlet adamlarının pek çoğuna örnek olmuştur Halktan hiçbir zaman kopmamış, sık sık yaptığı ve özellikle önemli kararlar öncesi tekrarladığı yurt gezileri ile yurttaşları ile ilişkisini en sıkı kuzeyde tutmuştur. Her eyleminde halkın psikolojisini değerlendirmiş, onayını ve desteğini almıştır. Devlet adamı ve devlet başkanı olarak eleştiriye her zaman açık olduğu da döneminin Meclis tutanaklarındaki hararetli tartışmalardan ve günlük gazetelerdeki türlü makale ve yorumlardan kolayca gözlenebil-

6 Atay,; s. 552

7 Karal; s. 65

8 Karal; s.170

mektedir.

"Çağdaşlık" Atatürk'ün toplumsal yaşam ve devlet yönetiminde devlet adamı olarak politikasıdır. Akıl ve mantık yerine duygularla yola çıkan doğulu devlet adamlarından farklı olarak, bu yörede ilk kez "dinsel kutsallık yerine yönetimde bir düşünce sistemi tapınağı" kuran devlet başkanıdır. Devlet ve ulusal birlik kurucusu olarak ulusa ümmet bağı yerine millet bağı, teokrasi yerine laiklik, duygu yerine akılcılık kazandırdı. Türk ulusuna O'nu yücelten unsurun bir dinsel bağ olmadığını hatırlattı. Türk devletini ve ulusunu Türk olmayan gelenek, görenek ve safsataların arındırarak nesnel ve tinsel tutsaklıktan kurtardı. Kendi karakterinin bir parçası olarak tanımladığı bağımsızlığı şöyle anlatmıştır.

"Hürriyet ve İstiklal benim karakterimdir. Ben milletimin ve en büyük ecdadımın en kıymetli meyrusatından olan istiklal aşkı ile meftun bir adamım... Bence bir millette şerefin, haysiyetin, namusun, ve insanlığın vücut ve beka bulabilmesi, mutlaka o milletin hürriyet ve istiklale sahip olmasıyla kaimdir. Ben şahsen saydığım bu evsafa çok ehemmiyet veririm. Ve bu evsafın kendimde mevcudiyetini iddia edebilmek için milletimin de aynı vasıflarla muttasıf olmasını şart-ı esasi bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple milli istiklal bence hayat meselesidir..." [9]

İlkelerine, tam bağımsızlığı yalnız siyasal bağımsızlığı içermeyecek biçimde işlerlik getirdi. Milliyetçilik çevresinde topladığı Türk ulusunu halkçılığı temel alan ulusal egemenlikte birleştirmiştir. Cumhuriyeti duyurarak halkı demokrasiye, yönetsel bağımsızlığa kavuşturmuştur. Laiklikle, yalnız din ile devlet işlerinin ayrılmasını amaç tutmayıp, bireylere özgür ahlak, özgür vicdanla birlikte akılcılık, en önemlisi, özgür düşünebilmeyi getirmek istemiştir. Ekonomik yönden pekiştirilmemiş bir bağımsızlığı tam saymayarak ülkenin ekonomik gelişmesini sağlayabilmek için "iktisaden" kuvvetli devlete dayanak, devletçiliği benimsemiştir. Her günü yeni bir çağ sayarak ilkelerinin kalıplaşmasını önlemek, sürekli çağdaşlaşmayı sağlamak için de devrimciliği öngörmüştür. Durmadan yenilenen genç düşünceyi ise bu sürekliliğin garantisi görerek cumhuriyeti ancak gençliğe emanet edebilmiştir,

Kurduğu yeni cumhuriyette fikir ayrılıklarını ulusal egemenlik ve demokrasi gereği görerek siyasal partileri de bu türlü fikirlerin temsilcileri olarak vazgeçilmez unsurlar görmüştür. Yaşamında, özlediği çok seçenekli demokratik düzeni sağlayacak adımlar atmış, çok parti deneyimlerinde bulunmuştur. Ancak, parti kurmanın ülkenin bölünmesi anlamına da gelmemesi ayrıca, partilerin siyasal ahlak bilinciyle çalışmaları isteğiyle şöyle demişti: "Partiden maksat, millet evlatlarından bir kısmına, halk kesimlerinden bazılarına, geri kalan evlat ve kesimlerin zararına çıkar sağlamak değildir., Halk olarak tüm ulusu bağlı bir şekilde bütüncül ve gerçek refaha götürmek için eyleme girmektir."

Uluslararası dostluğa da bir devlet adamı olarak büyük önem veren Atatürk, devlet başkanlığı süresinde kendisinden esinlenen, düşünce ve uygulamalarından yararlanan sayısız devlet adamını kabul etmiştir. Devletler halinde örgütlenmiş insan topluluklarının birbirlerine gereksinmelerine ve barış içinde ilişkilerini sürdürmeleri gereğine inancı doğrultusunda, özellikle Türkiye'nin komşu ülkeler ile ilişkilerine özen göstermiştir.

Tam, bağımsızlıktan ödün vermeyecek Türkiye için yararlı olacağına inandığı bağlantılar kurmuştur. Emperyalizme karşı Türkiye aynı zamanda şahlanan komşumuz Sovyetler Birliği ile ilişkilerinin temelini daha 1921 yılında "Bizim Ruslarla olan münasebet ve muhadenetimiz ancak iki Müstakil devletin ittihad ve ittifak esasıyladır"[10] sözleriyle belirlemiştir. 1934 ve 1937 yıllarında, önderliğini yaptığı Balkan Antantı ve Sadabat Paktı ile komşu ülkelerle ilişkileri barış çerçevesinde yönlendirmiştir.

Doğru zamanlama, devlet adamı olarak olduğu kadar tüm yaşamında da gözettiği önemli bir unsurdur ve kendisine pek çok başarı kapısı açmıştır. Nitekim, bu planlılıkladır ki yüzyıllarca Türkler için bir çıban başı olan Boğazlar sorununu tek kurşun atılmaksızın çözümlemiş, ve Hatay gibi önemli ve değerli bir yurt parçasının Türk sınırlarına kazandırmıştır. Bu iki büyük olay, O'nun Türkiye'ye devlet adamlığı ile kazandırdığı büyük diplomatik zaferlerdir. Hatay sorunu üzerine "Hatay benim şahsi meselemdir" dedikten sonra, bu konuda bir olumsuz gidiş sezilirse, "TC Reisliğinden, ve hatta Büyük Millet Meclisi azalığından da çekileceğim. Ve bir fert olarak bana katılacak birkaç arkadaşla birlikte Hatay'a gireceğim. Oradakiler le el ele verip mücadeleyi sürdüreceğim... Büyük Meclis'in kürsüsünden milletime söz verdim: Hatay'ı alacağım. Milletim benim dediğime inanır. Sözümü yerine getirmezsem onun huzuruna çıkamam, yerimde kalamam" [11] sözleri ise

9 Karal; Atatürk'ten Düşünceler, Ankara, 1957, s. 165

10 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri., cilt III, Ankar, 1961, s. 21

11 Karal; s. 18

yine bir devlet adamı olarak halkına duyduğu saygıyı en güzel biçimde yansıtır.

Kurtuluş Savaşı zaferinden sonra sıra daha anlamlı bir savaşa, çağdaş uygarlık savaşına gelince, Türk devrimini gerçekleştirmek kaçınılmaz oldu. Türkiye, ancak yüzyılların düşünsel tutsaklığından kurtulduğu an bu yeni savaşını başarıyla noktalayabilecekti; Bunun da ancak eğitim ile sağlanabileceği inancı ile Atatürk, ülkesi için aynı zamanda bir eğitici oldu. ,

Devrimlerin değişmez kuralı, gerçekleşip toplum yapısına egemen olabilmeleri için kendi koşul ve amaçlan ile eğitim alanına yansıması gerekliliğidir. Aksi halde, devrimler, yasalarla belirlenmiş ve uygulanmaya başlanmış özellikleri ile birlikte, topluma amaçlanan değişimi getirmede yetersiz kalırlar. Yasa önünde ve kâğıt üzerinde kalan bir devrim, eğitimle desteklenip sürdürülmezse toplumsal yaşamla özdeşleşemez. İşte bu gerçeğin bilinci ile hareket eden Atatürk, Türk devriminde eğitime olan gereksinmeyi, eğitimin tutacağı yeri de görerek bu büyük uğraşı içinde de önderlik yapmıştı.

Yüzyıllarca Osmanlı toplumunda dünyasal bilginin, bilincin günah sayıldığını değerlendirerek, uygar dünya ülkeleriyle aramızda açılmış olan büyük uçurumun eğitim halkasını bir an önce kapatmayı amaç edinmiştir. Bu savla, Türkiye Büyük Millet Meclisi açılışından hemen sonra, Kurtuluş Savaşı'nın en hareketli günlerinde Milli Eğitim Şûrası toplayarak bir yandan eğitime verdiği önemi sergilemiş, bir yandan da eğitimin ulusallaştırılması ve laikleştirilmesi için ilk adımları atmıştır.

Laik eğitime olan özlemi, 1924 yılında gerçekleşti. Gericiliği Türkiye için en büyük düşman gören Atatürk, "duran bir şeyin de geriye gitmekte" olduğuna tarihten aldığı destekle tanık olmuştu. Bu nedenle yüzyıllardır skolastik ve durağan eğitim kurumlan haline dönüşmüş olan medreselerin çağdaşlaşma yolunda ilerleyen Türkiye'nin toplumsal yaşamında yeri olmayacağını da anlamıştı. Türk devlet yönetiminin ulusal egemenlik kavramına bir tehlike oluşturabilecek halifeliğin kaldırılması ile yönetim ve siyasal yaşamda dinselliğin ulusallığa etki yapabilmesi olasılığını ortada bırakan bir örgütün giderilmesi ile eğitimin de ulusallaşması ve laikleşmesini engelleyecek bir neden kalmıyordu. Dolayısıyla halifeliğin kaldırıldığı 3 Mart 1924 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nde çıkan bir başka yasa ile, medreseler tarihe karışırken eğitim de ulusal eğitim haline dönüştü. Bu yasal uyarlamadan sonra, sıra hızla çağdaş eğitimin kurumsal ve örgütsel biçimde yaygınlaştırılmasına gelince, burada da en büyük görev, Atatürk'e düştü. Halk, öğretmenliğini üstlenmesi gerekti. İlkelerinin ve Türk devriminin gerçekleştirilmesinde en büyük yardımcısının öğretmenler olacağı bilinci ile onlarla çok yakın ilişki kurdu.

Yeni eğitim yasası, genel eğitimin verilmesinde en büyük güçlüğü yaratan ve dinsel olduğu öne sürülerek, sakıncalarının görülmesine karşın kaldırılamayan Arap harflerinden oluşan alfabenin kaldırılıp yerine okunması kolay Latin harflerine dayalı yeni Türk Alfabesi'nin uygulanması için de en uygun ortamı sağlamış oldu. Okuryazarlığı eğitimin anahtarı gören Atatürk, her Türkün bu anahtara sahip olması, isteği ile yazı devrimini gerçekleştirdi, Aslında bu değişimin gerekliliğini özellikle son yüzyılda kavrayan pek çok Türk aydını gibi, Atatürk de yıllar önce duymuştu. Daha Trablusgarp Savaşı öncesi, 1911 yılında Kudüs'te bir İsrail dilcisi ile görüşmesi sırasında, aynı yöre insanlarının ortak yazı dili olarak Latin harflerinde birleşmelerinin sağlayacağı yararlardan söz etmişti. [12]

Bu görüşün uygulama ortamını da hazırladı ve gerçekleştirdi. Bu eylemde kimi yakınlarının önerdiği gibi bir geçiş dönemini bile yersiz buldu. Arap Alfabesi terk edilirken, kendi de eylemsel olarak Türk halkına öğretmenlik yapıyor, O'nu yurdun çeşitli yerlerinde kara tahta başında ve elinde tebeşirle halk topluluklarına yeni harfleri öğretirken görmek, olağan bir görüntü oluyordu.

Kısa bir zamanda Latin harfleri bütünüyle uygulanmaya başlandığında, kendisini bir ulusun alfabesini değiştirebildiğinden dolayı şaşkınlıkla kutlayan bir Amerikalı hanım gazeteciye "Hayır, ben öyle bir şey yapmadım. Hiç kimse öyle bir şey yapamaz. Ben sadece on bin kişinin alfabesini değiştirdim" yanıtını verirken, hem Türkiye'yi kavuşturduğu olanağı, hem de Türk okur-yazarlığının güç Arap harfleri nedeniyle on bin okuryazardan ileriye gidemeyen açıklı durumunu anlatıyordu.

Bu dönemde açılan yetişkinlere okuma-yazma öğreten Millet Mekteplerinin de katkısı ile 7'den 70'e Türkün okuryazarlığı için büyük bir seferberlik gerçekleştirilirken, her düzeyde eğitimin yaygınlaştırılması için de olağanüstü bir çaba harcamaktaydı. İlk ve orta öğretimden sonra, çağdaş yükseköğrenim olanağının da genişletilmesini isteyerek ilk aşamada üç merkezde yükseköğrenim kurumlan oluşturulmasını hedef almıştı. Bunlardan birinin de Ortadoğu ülkelerinin yüksek öğrenim merkezi olacak şekilde donatılması özleminde idi.

12 Kansu, Mazhar Müfit, Erzurum'dan Ölümüne kadar Atatürk'le Beraber, cilt 1, Ankara, 1966, s. 131.

Ülke eğitiminin bilim kurumlarına olan gereksinmesini de dikkate alan Atatürk, ölümünde mal varlığını bırakacak kadar önem verdiği Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nu kurdu. Ülkenin kültürünün tutucu unsurlardan arındırılmasında eğitim ve dil birliğinin önemine inanmış, bu sorun O'nu son anlarına kadar meşgul etmişti. Hatta son sözleri "Dil efendim, dil" olmuştu.

Kendi ülkesinin ulusal bağımsızlığını bir yaşam sorunu olarak gören Atatürk, dünyanın tüm ülkeleri için de aynı bağımsızlığı amaçlamıştı. Bu da O'nun bencillikten uzak hümanist yönüydü. Emperyalizm ve insan sömürüsüne karşıydı. Bu inancıyla, kendi deyimiyle bütün "mazlum" ulusların bir gün bağımsızlıklarına kavuşacaklarına inancını şu sözleriyle sanki onlara bir müjde gibi haykırıyordu:

"Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün mazlum milletlerin de uyanışlarını öyle görüyorum. İstiklal ve hürriyetlerine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşu, şüphesiz ki terakki ve refaha yönelmiş olacaktır. Bu milletler bütün güçlüklere ve bütün engellere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen istikbale ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine (milletler arasında hiçbir renk, din, ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği hâkim olacaktır." [13]

Artık uygar bir toplumun dünyanın herhangi bir yerinde çıkan bir bunalıma kendisini ilgilendirmediği gerekçesiyle kayıtsız kalamayacağını, çözümüne yardımcı olması gerektiğini de vurgularken[14] "Yurtta barış cihanda barış" ilkesiyle, kendisinin ve ülkesinin insancıl politikasını yansıtmaktaydı.

Ulusal ve uluslararası ilişkilerde hümanist yönü her zaman ön plana çıkan Atatürk, ne ilkelerinde ne de ulusallık kavramında şoven değildi. O'nun için en önemli unsur, insanlık ülküsü idi. Bağımsızlık, barış ve özgürlüğe bakış açısı da bu ülkü çerçevesindeydi.

"Milletler işgal ettikleri arazinin gerçek sahibi olmakla, beşeriyetin vekili olarak da o arazide bulunurlar. O arazinin servet kaynaklarından hem kendileri yararlanırlar ve dolayısıyla, bütün insanlığı yararlandırmakla da yükümlüdürler" [15] sözü, O'nun insanlığa verdiği değeri en güzel biçimde belirten sözlerinden biridir.

Dünya uluslarının yeni bir savaş hazırlıklarına başladıkları, Türkiye'nin ise barışçılığını koruduğu günlerde,1934 yılında, Çanakkale Savaşlarının yapılmış olduğu bölgeyi ziyarete gidecek olan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'dan, orada yaşamlarım yitirmiş yabancı askerlere söylemesini istediği sözler, yenik düşman askerlerine seslenişten çok uzaktır: "Bu memleket topraklan üzerinde kanları dökülen kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır." [16]

Montrö Boğazlar Sözleşmesi öncesi Boğazlarda çıkar peşinde koşan devletlerin, bu bölgede kaybettikleri askerlerinin anılarını kullanarak onların gömülü oldukları topraklan düşman elinde bırakmayacaklarını öne sürerken de bu tüm Türk yörelerdeki haklarımızı kısıtlamak istemelerine karşı yine aynı hümanist yaklaşımla yanıt vermiş, kaygılanmamalarını, onların şehitlerini de ülkeleri için ölmüş savaşçılar olarak topraklarımızda bağrımıza bastığımızı hatırlatmıştı.

Kurtuluş Savaşı'nda Türklerin en amansız düşmanı olan Yunan ulusu bile Atatürk'ün bu olağanüstü niteliklerine saygı duymadan edememiş, nitekim, Yunan Hükümet Başkanı olarak Venizelos, Atatürk'ü "Yakındoğu'da barışa doğru yeni bir dönem başlatan" kimse olması nedeniyle, 1930 yılında NOBEL Barış Ödülü'ne aday göstermişti.

Savaşıp yendiği ulusları bile düşman görmeyen Atatürk'ün dünya ulusları arasındaki düşmanlığın unutulması için gayretleri, O'nun olağanüstü devrimci ve hümanist niteliklerini göz önüne alan UNESCO, Uluslararası Bilim ve Kültür Örgütü olarak O'na dünyada çok az kimseye layık görülen bir özellik tanımıştır. UNESCO "Sömürgecilik ve emperyalizme karşı açılan savaşların ilk lideri olduğu ve uluslararasında karşılıklı anlayış, sürekli barışın değerli öncülüğünü yaptığı" gerekçesiyle Atatürk'ün ölümünün 25 inci yılında ve doğumunun 100 üncü yılında dünyada anılması kararlarını almıştır.

O'nun yalnız Türklüğe değil, insanlığa kıvanç verecek pek çok yönünden yalnız birkaçını belirtmeye çalıştığımız Atatürk, sadece Türk tarihinde değil, dünya ve uygarlık tarihinde de altın harflerle her zaman parlayacaktır.

13 Karal, s. 130.

14 a. g. e.; s. 17

15 Karal; Atatürk ve Devrim, s. 69

16 İğdemir, Uluğ; Atatürk ve Anzaklar, Ankara, 1978, s. 6.

10.11.2017

Sevgili Mustafa Kemal,

Bu mektubu yazma amacım sana olan ilgimi, sevgimi ve duygularımı belirtmek. Yurdumuzu kurtaran bu güzel insana ne kadar minnettar olduğumuzu anlatmak. 10 Kasım 1938'de sen toprağa değil Türkiyenin kalbine gömüldün. Sen, biz gençler için her şeyi yaptın. Seni o kadar çok özlüyoruz ki... Seni anlatmak çok zor seni yaşamak gerekir. Milyonları peşine taktın ve bu ulusu sen ve silah arkadaşların canlarını hiçe sayarak kurtardınız.

Ey ulu önderimiz,

Sen bu ülkeye emek verdin. Şimdi kime sorarsam seni gösterirler bu ülkede. Bir gün bu millet bir seçim yapmak zorunda kalırsa emin ol; dimdik al bayrağın gölgesinde bu ulusu koruyacaklardır. O günden sonra senin için çalan sirenler, senin için okunan şiirler marşlar, senin için sebil durdu bu millet, senin için yapıldı anma törenleri. İyi ki de yapılmış. Bu millet her 10 Kasım gününe kaybettiğini anlıyor.

Eğer sen hayatta olsaydın senden isteyeceğim şey; Bu al bayrağın gölgesinden çıkanların senin yolunu kaybedenlerin geri gelmesi olacaktı. Şimdi, Türk askerleri, Türk polisleri canla başla çabalıyor. Biliyorum çizdiğin yoldan ayrılanlar da bir gün göklerde süzülen al bayrağın gölgesine gelmek ve senin yoluna tekrar girmek isteyeceklerdir. Eğer sen yanımda olsaydın senden sadece sevgini isterdim. Bu millet her gün bir adımdaha senin yolunda ilerleyecektir. Yüzümüze at, alnımız temiz. Her gün her saat düşmanların karşısında dik durduk, dik duracağız. Kanımızın son damlasına kadar senin için bu millet için savaşırız. Bunun için ant içiyorum

Bayraklı-İzmir
Refik Saydam Mahallesi
2166/4 No:48

Sevgi ve Saygılarımla
Besra Yüren CANDAN

Sevgili Atatürk;

Eğer sen hâlâ yaşasaydın eminim hiçbir zorluklar olmazdı hiçbir ülkede Savaş çıkmazdı. Sen hâlâ hayatta olsaydın senden beklentilerim Şu olurdu; bu ülkede hep barışın, hep doğduğun ve hep mutluluğun olmasını isterdim. Ama şimdi sen yokken çok yalnızız. Keşke sende yaşıyor olsaydın eminim Sen olsaydın bu dünyada herkes mutlu olurdu.

Her 10 kasım'da seni anıyoruz. Sen bizim için o kadar özel bir insansın ki Seni övmek kelimelere bile sığmıyor. Seni Çok Seviyorum Atam, hep huzur içinde uyu. Sen hayata gözlerini yumduktan Sonra hayata küstü herkes "Biz sana doyamadık Atam, doysun kara toprakları" Atam Sen bizleri hep Sevdin. Eğer Sen olmasaydın o kadar çok zorluk çekerdik ki... Örneğin; Arapça alfabesini kaldırdın, bizim öğrenmemiz daha kolay olsun diye, Yerine Türk Alfabesini koydun; kılık kıyafet değişimi yaptın, kadınlara Seçim ve Seçilme hakkı verdin. Artık Senin sayende kadınlar özgürce herşey yapabiliyorlar. Atam Keşke yanımızdan ayrılmasaydın. Biz Çocuklar seni görmeden gittin. Seni o kadar çok özlüyoruz ki... Keşke sende Seni nekadar Çok Sevdiğimizi görseydin. Şimdi sende yanımızda olsaydın. Seninle konuşacak o kadar çok şey var ki... Atam Sen iyi uyu, Seni Sevdiğimizi hiç unutma.

Biz Seni hep Seveceğiz. Hep saygılı olacağız. Okulumuzu okuyacağız. Senin gibi vatana millete hayırlı bireyler olacağız. Sana olan Sevgimizi kelimelere dökmek bile yetmez. Sen bizi düşmanlardan korudun. Eğer hâlâ hayattaysak Senin sayende Atam. Sen bu vatanı, bu ülkeyi kurtardın. Sen çok özel bir insansın. Seni Çok Seviyorum Atam. Sen iyi uyu. Ruhun şad olsun.

İzmak-Akıncı

Adres=2166 Sk./12
No=14 kat=3

Adres: Anıtkabir mebusevleri mah.
06570
Çankaya/Ankara

15.10.2017

Canım Atam,

Sizi resimlerde ve öğretmenlerin anlattığı hikayelerden tanımama rağmen sizi çok sevdim.

Sizin çıkarttığınız o yenilikleri, otaktikleri vb. şeyleri hocalarımdan duyduğum zaman kendimden gurur duydum çünkü sizin gibi bir komutan her millete nasip olmaz ve sizin bayanlar için erkekler için çocuklar ve yaşlılar için yani kısaca Türkiye için yaptığınız yenilikler ve eşitlikleri hiçbir komutan, cumhurbaşkanı ve başbakan yapmazdı. Siz şuan hayatta olsaydınız Türkiyenin başına gelen bu olayları bilirdik şuan sizin komutanlığınızda o sorunlarımızı da halletmiş olurduk. Size sormak istediğim birçok sorum var bu sorularımdan birkaçıda onca kitabı okudunuz mu? Savaşta azıcık olsada korktunuz mu? Hiç ağladığınız zamanlar oldu mu? Hiç dediniz mi biz bu savaşı kazanamayız diye? Hayatınızın zor günlerinde mutlu olmak için bir sözünüz var mıydı? gibi sorularımı hayatta olsaydınız bu sorularım direk size yönelttirdim. Resimlerde değilde gerçek hayatta sizi görmeyi çok isterdim.

Sizi tekrardan çok sevdiğimi söylemek isterim ve yaptıklarınızla gurur duyarak bize öğrettiklerinizle hayatımıza devam edip sizi herkese ve tabiki de kendime örnek kişilik olarak hep gözümün önünde olacağım.

Sevinç İLHAN

10/11/2017
Cuma

Sevgili Atam,

Bu mektubu sana yazarken seni hangi cümlelerle anlatacağım ben. Senin hakkında duygularımı, düşüncelerimi bu kağıda aktaracağım. Biliyorum senin hakkında birçok bilgi öğreniyoruz. Senin yaşadıklarını, yaptıklarını senin o cömertliğini kimsede görmedim ben. Sen bizler için savaştın. Sen cesur lidersin. Sana olan sevgimiz, saygımız asla yitirmiyoruz. Hepimiz biliyoruz ki aramızdan ayrıldın. O gün gözlerini kapadın sen, bütün dünya gözyaşlarına boğuldu.

Sen büyük lidersin. Gözlerini kapayalı 79 yıla girdik üzüntüyle. İnsanlar hâlâ sen öldüğün için üzüntüdü atam... O senin güzel yüzünü asla unutmuyoruz. Senin o masmavi derin kadar engin gözlerini unutmuyoruz. Sen bizlere çok şey öğrettin. Eskiden kadınlar dışarı çıkamazken, okula gidemezken, sen yeni kanun kurarak erkek ve kadın eşitliğini sağladın. Artık kadınlar okula gidiyorlar ve erkeklerin yanında duruyorlar. Sen daha ne yapmadın ki? Arap alfabesini kaldırıp, bizler için Türk alfabesini çıkardın. Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nu kurdun. Senin hakkında söyleyecek çok şey var. Cumhuriyeti kurdun, kadınlara seçme ve seçilme hakkını verdin, soyadı kanunu çıkardın. Senin yaptıkların bizler için çok önemli atam. Ülkemiz dört bir taraftan kuşatılmışken, senin ve silah arkadaşlarının yapmış olduğu mücadeleyle bu güzel cennet vatanın içinde hür bu kadar yaşıyorsak senin sayende atam. Yaşamın boyunca okudun hep ve hep savaştın. Milyonlarca kitap okudun sen.

Atam, senin bizlere yaptıkların bütün yenilikler için sana çok teşekkür ediyoruz, seni çok seviyoruz. Sen olmasaydın kim bilir ülkemiz ne hâle gelirdi? Atam sen büyük bir lidersin. Yattığın yerde rahat uyu. İZİNDEYİZ

1620/12 sk. no=44
Bayraklı/İZMİR

Berfin Aydın

Sevgili Atatürk,

Sen çocukları çok seversin, biz de seni çok seviyoruz. Senin sayende Cumhuriyet kuruldu. Biz de Cumhiyeti korumak için çok çalışacağız. Keşke burada yanımızda olsaydın. Biz seninle ilgili bir sürü boyamalar yapıyoruz. Seninle ilgili şiirler de yazıyoruz. Seninle beraber olsaydık ne güzel olurdu. 4. sınıfa geçince Ankara'ya gidip, Anıtkabir'i göreceğiz ve bir sürü yer gezeceğiz. Biliyor musun? Biz Türkçe kitabımızda "Atatürk'ün doğa sevgisi" gibi metinler okuyoruz. "Atatürk'ün doğa sevgisi"ni okurken "iğde" diye bir meyve olduğunu öğrendik. Sınıf temsilcimiz Zeynep Teyze bize iğde getirdi. Tadı çok değişikti. Seni gerçekten çok seviyoruz. Sen ve silah arkadaşlarına gerçekten çok ama çok teşekkür ederim. Seni çok seviyorum.

Sevgilerle
Ela Aydın
Bayrampaşa
İlkokulu 3-E
sınıfı öğrencisi

20/11/2017

Atam sen benim ilk hasretimsin. Seni benden kimse ayıramaz. Atam ben burdan yani bandırmadan sana ve etraftaki tümsenin korumalarına selam olsun. Biliyorum sen hiç bir zaman ölmeyeceksin. Atam eğer bu mektubu sen ve ya senin için canını dişine takmış kişiler okuyosa bilki senin hasretinle ölüyorum bilin benden bu kadar bidaki sefere ya seni görmeyi yada sana uzun bir mektup yazmak isterim. Ama ben seni görmek çok istiyorum.

Şehnaz Bade Cılız

Yamanegeli ilkokulu 4/D 318

Balıkesir/Badırma

~~Şehnaz B.~~

Atam

Sana çok şey borçluyum ve seni çoook seviyorum. Sen olmasaydın şu anda ben burada olamazdım. Senin sayende ben şu anda buradayım. Senin saysayende kadınların kızların hakları ve özgürlükleri oldu, senin sayende okula başladım. Daha doğrusu her kadın ve kız okula başladı. Sana çoook borçluyum ama ne kadar borcumu sana göstersem "Atam" yine de hiç yetmez. Senin sayende tüm Türkiye bu kadar rahat ve bu kadar huzurlu [illegible] sana asla ne kadar minnettar olduğumu anlatamam. Atam sen benim kalbimdesin ve hep de orada kalbimde olacaksın

4-B 542 Toros Koleji Lina Leyla

Sevgili Atatürk, 03/11/2017

Biliyorum, 1881 yılında doğdun. Biliyorum sarı saçlı, mavi gözlü bir çocuktun. Ülkemizi kurtaracağın belliydi bu senin kanında vardı. Hep asker olmak isterdin ve zaten onun yerine komutan oldun ve bu azim ile ülkemizdeki düşmanları kovdun.

1923 büyük millet meclisini açtın, ilk cumhur başkanı oldun. Küçükken matamatiğe ilgi duydun kitap okudun, oyun oynadın hayallere daldın. Hoşgörülü bir çocuktun. İnsanlara hak verindin. Babanın öldüğüne üzülmüşsündür. Biliyormusun şimdiki zamanda Selanik yüneristanın bir şehri. Sen öleli 79 yıl oldu hatta neredeyse 80 yıl oldu. Seni herkes çok seviyor sevmelide çünkü sen ülkemizi vatanımızı kurtardın.

Şimdi düşünüyorumda o zamanlar yani savaş sırasında çoğu kişi yaralanmış. Hatta bazı kişiler ölmüş. O zaman sen öne çıkıp liderlik etmişsin. Ne iyi bir öndermişsin hem çalışkan düşünen bir öndermişsin hayvanları sever çocuklara kitap okurmuşsun. Özel Toros koleji nehir günbay 4/D

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

ELMADAĞ MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ 03.10.2017

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

İZMİR TÜRK BİRLİĞİ İLKOKULU 21.10.2017

FATMA HACI HÜSEYİN AKSOY MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ 01.11.2017

KIYMET NECİP TESAL İLKOKULU 03.11.2017

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

GAZİ ŞAHİN ANADOLU LİSESİ 05.12.2017

HASANOĞLAN ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ 22.12.2017

28 ARALIK 2017
29 OCAK 2018

RAHMİ PEHLİVAN SERGİSİ

01 ŞUBAT - 15 NİSAN

ÇANAKKALEDE ATATÜRK SERGİSİ

MİLLETİNDİR

Başak & Fuat

Burcu & Ömer

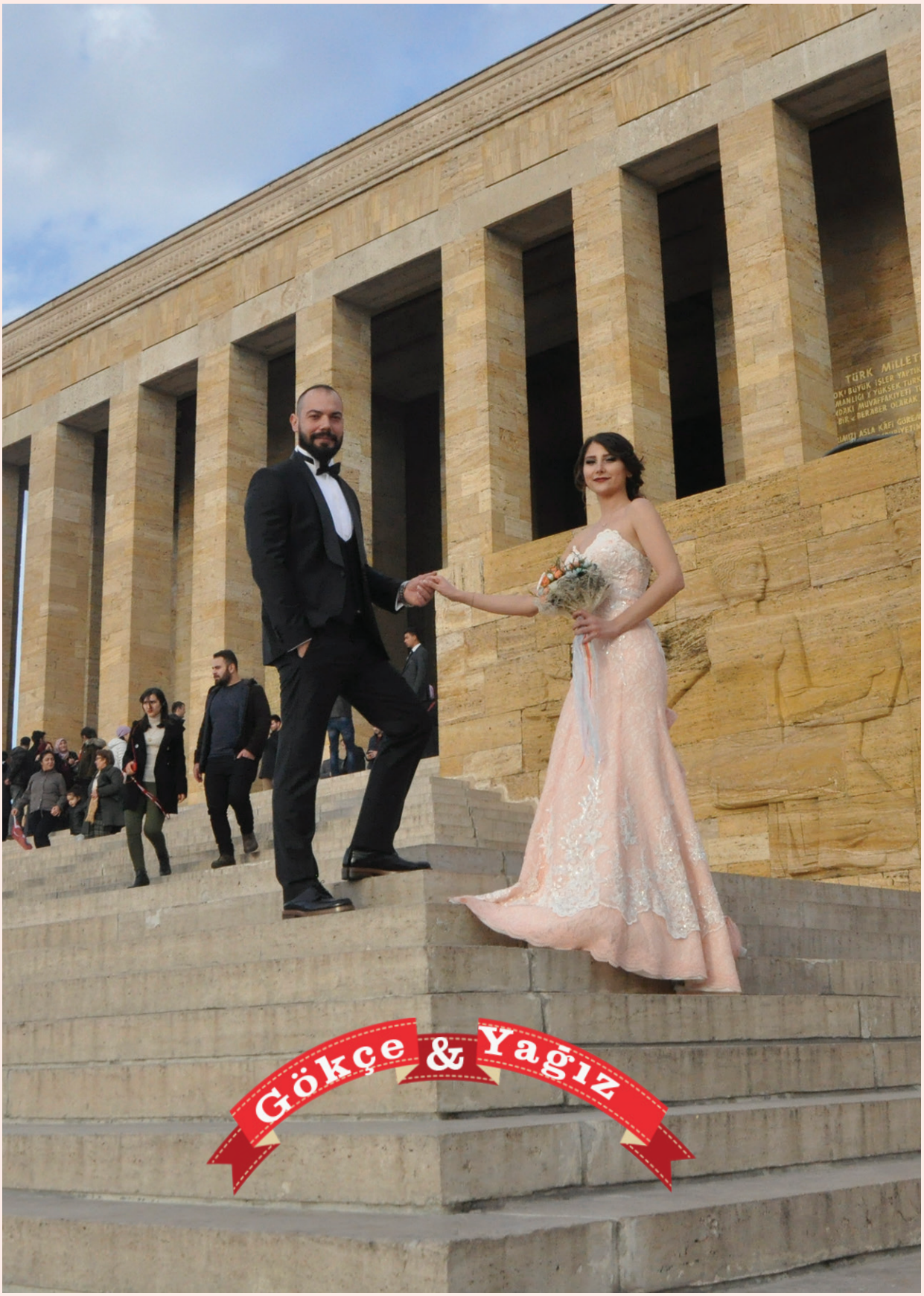
Gökçe & Yağız

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.
B. Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.
C. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.
D. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur
E. Yayın Kurulunca yazılarda içeriğin dışında bir düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır.
F. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.
G. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 300 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 5 (Beş) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.
B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır.. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.
C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.
D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.
E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (italik yazılmalıdır), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (italik yazılmalıdır), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey", Belleten, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.
G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).
H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

-oOo-

ANITKABİR DERNEĞİ

ONLINE ALIŞVERİŞ

www.anitkabir.com.tr

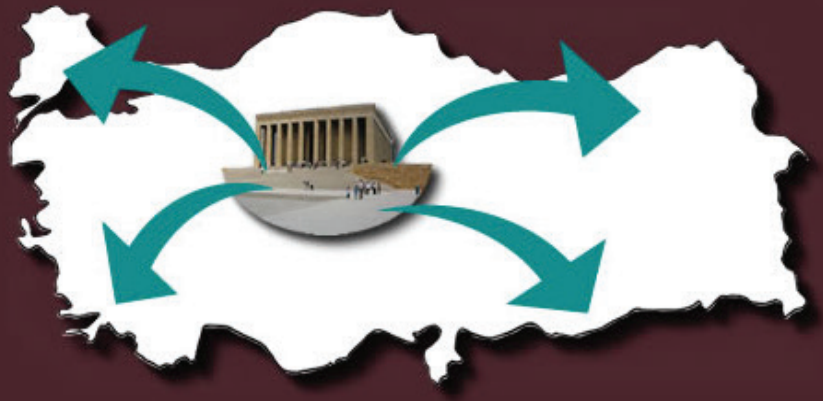

HER AN, HER YERE...

ANITKABİR HATIRA EŞYA SATIŞ YERİ

Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres

Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması'nda, akaryakıt sektöründe müşteri bağlılık seviyesi en yüksek marka Opet seçildi. Performans, kalite, hizmet denince Türkiye yine Opet dedi. Herkese sonsuz teşekkürler.

**Bu ilandaki müşteri yorumları, gerçek Opet müşterilerinin sosyal medya hesaplarından alınmıştır.*

TMS - Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması, KalDer - Türkiye Kalite Derneği ve Ipsos Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Ortak Girişimi tarafından yürütülmektedir. Araştırma Temmuz - Aralık 2015 döneminde, il sınırlaması olmadan, 18 yaş üzeri toplam 14.668 kişi ile başarılı görüşmeler üzerinden, telefonla anket yöntemiyle (CATI) yapılmıştır. Her sektör için 1.500 yanıt üzerinden tesadüfi örnekleme ile raporlanmıştır. Opet, TMS 2015'te akaryakıt istasyonları markaları arasında birinci olmuştur.

KalDer | TMS TÜRKİYE MÜŞTERİNİN SESİ | Ipsos